ئەو بابەتانەی دەبێت منداڵی مسوڵمان بیزانێت

ما لا يسع أطفال المسلمين جهله - كردي سوراني

بيان الإسلام
Bayan AL-Islam

ح جمعية خدمة المحتوى الإسلامي باللغات ، ١٤٤٥ هـ

الغانم ، يزن

ما لا يسع أطفال المسلمين جهله - كردي. / يزن الغانم ؛ جمعية خدمة المحتوى الإسلامي باللغات - ط.١ -. الرياض ، ١٤٤٥

١٣٤ ص ؛ ١٤ × ٢١ سم

ردمك: ٩٧٨-٦٠٣-٨٤١٢-٩٢-٣

١٨١٤٩ / ١٤٤٥

شركاء التنفيذ:

دار الإسلام جمعية الربوة رواد الترجمة المحتوى الإسلامي

يتاح طباعة هذا الإصدار ونشره بأي وسيلة مع الالتزام بالإشارة إلى المصدر وعدم التغيير في النص.

Tel: +966 50 244 7000
info@islamiccontent.org
Riyadh 13245- 2836
www.islamhouse.com

بسم الله الرحمن الرحيم

ئەو بابەتانەی دەبێـت
منداڵی مسوڵمان بیزانێت

دانەر: یەزەن ئەلغانم

وەرگێڕان: ناوەندی ڕواد بۆ وەرگێڕان

پ ێشەکی

بِسم الله، والحمد لله؛ لەپ اشان:

* ئەمانە چەند مەسەلە وبابەتێکن لە ئـاینی پ ەروەردگـار کە نابێـت منـداڵی مسـوڵمان سەبارەتیان بێ ئاگا بێـت ونەیزانێت، وپ ێویستە لەسەر دایک وباوکـان هەر لەمنـداڵیەوە ئەم بابەتانە فێری ڕۆڵەکانیان بکەن.

* ئەم بابەتانە مەنهەجێکی ئاسان وتۆکمە وکامڵ وڕێکخراوە لە بـواری بیروبـاوەڕ وفیقهــ وژیاننامە -سیرە- وڕەوشت وئاداب وتەفسیر وفەرموودە -حەدیث- وزیکرەکان، بەشـێوازێك کە بۆ منداڵان گونجاو بێت، وە بۆ هەموو تەمەنەکان، وە بۆ ئەوانەیشی تازە ئاینی ئیسلام دەناسن، ئەم مەنهەجەیـش گونجـاوە بـووترێتەوە لە مـاڵ ودایەنـگە وپ ەیمانگاکـانی وانەوتـنەوە، وە گونجاوە بۆ لەبەرکردن وشیکردنەوە، وە ڕێکخراوە بەپ ێی هونەرەکان -زانسـتەکان-، ولەسـەر شێوەی پ رسیار و وەڵام ڕێکخراون؛ چونکە باشـتر لەبیـر دەمێنێـتەوە و لەبەر دەکرێـت، وپ ەروەردەکار ئەو بەشــەیان هەڵـدەبژێرێت کە گونجـاوە بـۆ تەمەنـی فێرخـواز. لە خـوای گەورە داواکارم سوودی هەبێت و قبوڵی بکات.

لەژێر ڕۆشنایی ئەم ئایەتەدا؛ ئەم کتێبەم داناوە کە پ ەروەردگار دەفەرموێت:

﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ قُوٓاْ أَنفُسَكُمۡ وَأَهۡلِيكُمۡ نَارٗا وَقُودُهَا ٱلنَّاسُ وَٱلۡحِجَارَةُ عَلَيۡهَا مَلَـٰٓئِكَةٌ غِلَاظٞ شِدَادٞ لَّا يَعۡصُونَ ٱللَّهَ مَآ أَمَرَهُمۡ وَيَفۡعَلُونَ مَا يُؤۡمَرُونَ ٦﴾ واتە: ﴿ئەی ئەوانەی کەباوەڕتان هێناوە خۆتان وماڵ ومنداڵتان - کەسوکارتان - بپ ارێزن لەئاگرێك کە سووتەمەنیەکەی ئادەمی وبەردە، سەرپ ەرشتی ئەو (ئاگری دۆزەخەن) چەند فریشتەیەکی زبر وتوندوتیژی وان کە نافەرمانی خوا ناکەن لەوەی کەفەرمانیان پ ێ دەدات وە چ فەرمانێکیان پ ێ بدرێت دەیکەن﴾ [سورەتی التحريم: ٦]. و لە فەرموودەکەی ئیبن عەباس -ڕەزای خوایان لێبێت- دەڵێت: ڕۆژێکیان لەپ شتی پ ێغەمبەر بووم - صلى الله عليه وسلم -

، ئەویش فەرمووی: «ئەی کوڕە بچکۆلە (ئەی غوڵام)، هەندێک وشەت فێر دەکەم، سنوورەکانی خودا بپ ارێزە؛ ئەوا خودا دەتپ ارێزێت، سنوورەکانی خودا بپ ارێزە؛ ئەوا دەبینیت خودا لە هەموو کارێکدا یارمەتدەرت دەبێت، ئەگەر داوات کرد؛ ئەوا تەنها داوا لە خودا بکە، وئەگەر داوای یارمەتی وپ شتیوانیت کرد؛ ئەوا تەنها داوای یارمەتی وپ شتیوانی لە خودا بکە، وبزانە بەڕاستی ئەگەر هەموو مرۆڤەکان کۆببنەوە بۆ ئەوەی سوودێکت پ ێ بگەیەنن؛ ئەوا سوودت پ ێ ناگەیەنن تەنها بە شتێك نەبێت کە خودا بۆتی نووسیووە، وئەگەر کۆببنەوە بۆ ئەوەی بە شتێك زەرەر وزیانت پ ێ بگەیەنن؛ ئەوا زەرەر و زیانت پ ێ ناگەیەنن تەنها بەو شتە نەبێت کە خودا لە سەرتی نووسیووە، قەڵەمەکانی نووسینی قەدەر هەڵگیراون وپ ەڕەکانیش وشك بوونەتەوە». [رواه الترمذي وأحمد]

گرنگی پ ەروەردەکردنی منداڵان:

واجبە لەسەر مرۆڤ ئەو بابەتانە فێری منداڵان بکات کە پ ێویستیان پ ێیەتی لەئاینەکەیان، بۆئەوەی ببێتە مرۆڤێکی کامڵ و لەسەر فیترەتی ئیسلام بێت، وموەحیدێکی -یەک خوا پ ەرستێکی- چاک بێت لەسەر ڕێگای ئیمان. ئیمامی ئیبن ئەبی زەیدی قەیرەوانی -ڕەحمەتی خوای لێبێت- دەڵێت: "گێڕدراوەتەوە کە دەبێت لە تەمەنی حەوت ساڵیدا فەرمانیان پ ێبکرێت بە نوێژکردن، و لە تەمەنی دە ساڵیدا لەبەر نەکردنی نوێژ؛ لێیان بدرێت، وجێگاکانی نووستنیان لەیەکتر جیابکرێتەوە، بەهەمان شێوە پ ێویستە پ ێش باڵغ بوون فێری ئەو قسە وکردارانە بکرێن کە خوای گەورە لەسەر بەندەکانی فەرزی کردووە، بەم شێوەیە کاتێک دەگەنە تەمەنی باڵغبوون؛ ئەم فەرمانە خوداییانە چووبێتە نێو دڵ وڕۆح ودەروونیان وسەبارەتی ئارام ودڵنیا بن، وئەندامەکانی لاشەیش ملکەچیان بێت". [مقدمة أبي زيد القيرواني: ٥].

پ ١: پ ەروەردگارت کێیە؟

و: پ ەروەردگارم الله یە کە من و هەموو بەدیهێنراوەکان وجیهانی خوڵقاندووە بەنیعمەتی خۆی.

وبەڵـگە: خـوای گەورە دەفەرموێـت: ﴿ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ۝٢﴾ واتە: ﴿ هەمـوو ستایشێک -حەمدێک- بۆ خوای گەورە پ ەروەردگاری جیهان بێت ﴾ [الفاتحة: ٢].

پ ٢: ئاینت چییە؟

و: ئاینی من ئیسلامە، کە بـریتییە لە ملکەچبـوون -تەسـلیم بـوون- بـۆ خـوای گەورە بە تەوحیـد، ملکەچبـوونە بـۆی بە گـوێڕایەڵی کردنـی، ودابـڕان ودوورکەوتـنەوە لە شـیرک وموشریکەکان -هاوبەش پ ەیداکەرەکان-.

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ إِنَّ ٱلدِّينَ عِندَ ٱللَّهِ ٱلْإِسْلَٰمُ ۝١٩﴾ واتە: ﴿بەڕاسـتی ئـاینی پ ەسەندکراو لای خوای گەورە ئیسلامە...﴾ [سورەتی آل عمران: ١٩].

پ ٣: پ ێغەمبەرەکەت کێیە؟

و: مـوحەممەد ﷺ ، خـوای گەورە دەفەرموێـت: ﴿ مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ ٱللَّهِ ۝٢٩﴾ واتە: ﴿موحەممەد پ ەیامبەری خودایە ...﴾ [سورەتی الفتح: ٢٩].

پ ٤: وشەی تەوحید (یەک خوا پ ەرستی) چییە وباسی مانای تەوحید بکە؟

و: وشەی تەوحید بریتیە (لا إله إلا الله)، وماناکەی: هیچ پ ەرسـتراوێک شایسـتەی پ ەرستن نییە بەهەق وڕاستی جگە لە الله، خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿فَٱعْلَمْ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱللَّهُ﴾ واتە: ﴿کەواتە بـزانە [ئەی پ ێغەمـبەر ﷺ] هـیچ پ ەرستراوێک شایستەی پ ەرستن نییە بەهەق وڕاستی جگە لە الله...﴾ [محمد: ١٩].

پ ٥: ئایا خوای گەورە -عزوجل- لەکوێیە؟

و: خـوای گەورە لەسـەرووی ئاسـمانە، لە سـەر عەرشـە و لە سـەرووی هەمـوو دروستکراوەکانە، خـوای گەورە دەفەرموێـت: ﴿ ٱلرَّحْمَٰنُ عَلَى ٱلْعَرْشِ ٱسْتَوَىٰ ۝٥﴾ واتە:

﴿خوای میهرەبان لەسەر عەرشی پ یرۆزە﴾ [سورەتی طه: ٥]. ودەفەرموێت: ﴿ وَهُوَ ٱلْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِۦ ۚ وَهُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْخَبِيرُ ١٨﴾ واتە: ﴿ وە هەر ئەوە بالادەست وزالە بەسەر بەندەکانیدا هەر ئەویش کاردروست -دانا- وئاگادارە ﴾ [سورەتی الأنعام: ١٨].

پ ٦: واتای شاهێدی دان بەوەی (محمد رسول الله: موحەممەد پ ێغەمبەری خوایە) چییە؟

و: واتاکەی: خودا وەک مژدەدەر و ئاگادارکارەوە ناردوویەتی بۆ هەموو جیهان.

و واجبە:

١- گوێڕایەڵی فەرمانەکانی بکرێت.

٢- باوەڕی پ ێبکرێت و بەڕاست دابنرێت لەو شتانەی باسیکردووە وهەواڵی سەبارەتیان داوە.

٣- بە هیچ جۆرێك سەرپ ێچی فەرمانەکانی نەکرێت.

٤- بەو شـێوەیە خـوای گەورە بـپ ەرسـتین کە ئەو لەشـەریعەتدا فەرمـانی لەسـەر داوە، ئەمیش دێتە دی بە پ ەیڕەوکردنی سونەت و دوورکەوتنەوە لە بیدعە -داهێنان لەدین-.

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿مَّن يُطِعِ ٱلرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ ٱللَّهَ ﴾ واتە: ﴿هەر کەسـێک گوێڕایەڵی (پ ێغەمبەر ﷺ) بکات ئەوا بەڕاستی گوێڕایەڵی خـوای کـردووە ...﴾ [سـورەتی النساء: ٨٠]، وخوای گەورە - سبحانە وتعالی - دەفەرموێت: ﴿ وَمَا يَنطِقُ عَنِ ٱلْهَوَىٰٓ ٣ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْىٌ يُوحَىٰ ٤﴾ واتە: ﴿وە لە هەوا وهەوسەوە قسە ناکات * هەرچی دەڵێت بە وەحـی دەنێردرێت بۆی﴾ [سورەتی النجم: ٣ - ٤].

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ لَّقَدْ كَانَ لَكُمْ فِى رَسُولِ ٱللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا۟ ٱللَّهَ وَٱلْيَوْمَ ٱلْءَاخِرَ وَذَكَرَ ٱللَّهَ كَثِيرًا ﴾ واتە: ﴿سوێند بەخوا بەڕاستی لەپ ێغەمـبەری خـوادا ﷺ بۆ ئێوە هەیە سەرمەشقی وپ ێشەوایەتی چاك بۆ کەسێك بەهیوای خوا و (پ اداشـتی) ڕۆژی دواییە وە زۆر یادی خوا دەکات﴾ [سورەتی الأحزاب: ٢١].

پ ٧: بۆچی خوای گەورە ئێمەی دروستکردووە؟

و: ئێمەی دروست کردووە بۆ ئەوەی بەتەنها ئەو بپ ەرستین بەبێ ئەوەی هیچ شەریک وهاوبەشێکی بۆ بڕیار بدەین لە ئولوهیەتیدا -پ ەرستراوێتیدا- و لە پ ەروەردگارێتیدا و لە ناو وسیفاتەکانیدا، بۆ خۆشی وڕابواردن دروستی نەکردووین. خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ۝٥٦﴾ واتە: ﴿من جن و مرۆڤایەتیم دروست نەکردووە تەنها بۆ پ ەرستنی من نەبێت﴾ [سورەتی الذاريات: ٥٦].

پ ٨: ئایا پ ەرستن -عیبادەت- چییە؟

و: زاراوەیەکی گشتگیر وفراوانە کە هەموو ئەو قسە وکردەوە ئاشکرا وشاراوانە دەگرێتەوە کە خوای گەورە خۆشی دەوێت و لێی ڕازییە.

ئاشکرا ودیارەکان: وەکو یادی خوا بەزمان وەکو سبحان اللە والحمد للە واللە أکبر وزیکرەکانی تر، ونوێژکردن، وحەج کردن.

نادیار وشاراوەکان: وەکو تەوەکول -پ شت بەستن بەخوا لەدڵەوە- وترسان لە پ ەروەردگار وهیوا وڕەجا بە میهرەبانی اللە.

پ ٩: گەورەترین ئەرک -واجب- لەسەرمان چییە؟

و: گەورەترین واجب -ئەرک- لەسەر ئێمە ئەوەیە کە باوەڕمان بە تاکێتی -تەوحیدی- اللە هەبێت، وتەنها پ ەرستنەکان بۆ اللە ئەنجام بدەین.

پ ١٠: جۆرەکانی تەوحید -یەک خوا پ ەرستی- چین؟

و: ١- تەوحیدی ڕبوبیەت (پ ەروەردگارێتی): واتە باوەڕمان وابێت کە خوای گەورە بەتەنها خولقێنەر ورۆزیدەر وپ ادشا وبەڕێوبەری گەردوونە، وهیچ هاوبەشێکی نییە لەمانەدا.

٢- تەوحیدی ئولوهیەت (پ ەرستراوێتی): واتە بەتاکدانانی اللە لەپ ەرستندا، هیچ یەکێک شایستەی پ ەرستن نییە وهیچ یەکێك نابێت بپ ەرسترێت جگە لە اللە -سبحانە وتعالی-، وهەروەها نابێت هیچ یەکێکی تر لەگەڵ ئەودا بپ ەرسترێت بە هەرجۆرە پ ەرستنێک بێت.

٣- تەوحیدی ناو وسیفەتەکان: واتە باوەڕبوون بەو ناو و سیفەتانەی خوای گەورە کە لە قورئان و سوننەتدا هاتوون بەبێ چواندنی بە خوڵقێنراوەکان وبەبێ نکۆڵیکردن لەهەقیقەتی ناو وسیفەتەکە وبەبێ لادانیان لەمانا ڕاستەقینەکە.

بەڵگە لەسەر هەرسێ جۆرەکەی تەوحید، لەم ئایەتەدایە کە خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿ رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَٱعْبُدْهُ وَٱصْطَبِرْ لِعِبَٰدَتِهِۦ ۚ هَلْ تَعْلَمُ لَهُۥ سَمِيًّا ﴾

واتە: ﴿پەروەردگاری ئاسمانەکان و زەوی و هەرچی لەنێوانیاندایە کەواتە بیپەرستە و زۆر خۆگر بە لە پەرستنیدا ئایا ئاگاداریت وێنەی ئەو (خوایەکی تر) هەبێت﴾ [سورەتی مریم: ٦٥].

پ ١١: گەورەترین تاوان چییە؟

و: شیرک (هاوبەشدانان بۆ خوای گەورە)، واتە هاوەڵ وهاوبەش بڕیاردان بۆ خوای گەورە لە ئولوهیەتیدا -پەرستراوێتیدا- یان لە پەروەردگارێتیدا یان لە ناو وسیفەتەکانیدا.

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِۦ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُ ۚ وَمَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱفْتَرَىٰٓ إِثْمًا عَظِيمًا ﴿٤٨﴾﴾ واتە: ﴿بەڕاستی خوا خۆش نابێت ئەگەر هاوبەشی بۆ بڕیار بدرێت بێجگە لەوە خۆش دەبێت لەهەر گوناهێکی تر بۆ هەرکەسێک کە بیەوێت وە هەرکەسێک هاوبەش بۆ خوا بڕیار بدات ئەوە بێگومان گوناهێکی زۆر گەورەی هەڵبەستووە﴾ [النساء: ٤٨].

پ ١٢: باسی شیرك وجۆرەکانی بکە؟

و: شیرک -هاوبەشدانان بۆ خوای گەورە-: بریتیە لە ئەنجامدانی هەرجۆرە پەرستنێک بۆ جگە لە خوای گەورە -سبحانه وتعالى-.

جۆرەکانی:

شیرکی گەورە؛ وەکو: وەک پاڕانەوە وداوا کردن لە جگە لە خوای گەورە -سبحانه وتعالى-، یان سوجدە بردن وقوربانیکردن یان کردنی هەر پەرستنێکی تر بۆ جگە لە پەروەردگار.

شیرکی بچووک؛ وەکو: سوێندخواردن بە جگە لە الله، وبەکارهێنانی تەمیمەکان، ئەمیش بریتیە لەو شتانەی هەڵدەواسرێن بەقەد لاشەوە یان بەشوێنێکەوە بەمەبەستی هێنانی سوود

یان دوورخستنەوەی زیان، وڕیا -ڕوپ امایی-؛ وەکو نمونە ئەوەی نوێژەکەی بەشێوەیەکی جوان دەکات کاتێک خەڵکی سەیری دەکەن.

پ ١٣: ئایا هیچ یەکێک غەیب دەزانێت جگە لە اللە - سبحانە وتعالی -؟

و: هیچ کەسێك غەیب نازانێت تەنها خوای گەورە نەبێت.

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ قُل لَّا يَعۡلَمُ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ ٱلۡغَيۡبَ إِلَّا ٱللَّهُۚ وَمَا يَشۡعُرُونَ أَيَّانَ يُبۡعَثُونَ ﴾ واتە: ﴿بڵێ: هیچ کەسێک لە ئاسمان و زەویدا غەیب نازانێت جگە لە خوای گەورە هەروەها نازانن کەی زیندوو دەبنەوە﴾ [سورەتی النمل: ٦٥].

پ ١٤: پ ایەکانی ئیمان (باوەڕ) چین، بیانژمێرە؟

و: ١- باوەڕبوون بە اللە -سبحانە وتعالی-.

٢- باوەڕبوون بە فریشتەکانی.

٣- باوەڕبوون بە کتێبەکانی.

٤- باوەڕبوون بە پ ێغەمبەرەکانی.

٥- باوەڕبوون بە ڕۆژی دوایی.

٦- باوەڕبوون بەقەدەر خێر وشەڕی.

وبەڵگە: فەرموودە بەناوبانگەکەی جبریلە لەگێڕانەوەی (مسلم)، جبریل بە پ ێغەمبەری ووت - صلى الله عليه وسلم -: «هەواڵم پ ێبدە سەبارەت بە ئیمان؟ - صلى الله عليه وسلم - فەرمووی: ئیمان ئەوەیە باوەڕ بهێنیت بە خودا وفریشتەکانی وکتێبەکانی وپ ێغەمبەرانی وڕۆژی دوایی، وباوەڕت هەبێت بە قەدەر بە خێر وشەڕی».

پ ١٥: پ ایەکانی ئیمان (باوەڕ) ڕوون بکەرەوە؟

و: باوەڕبوون بە خوای گەورە.

§ ئەوەیە باوەڕت وابێت خوای گەورە ئەو زاتەیە کە تۆی دروست کردووە وڕزق وڕۆزی پ ێبەخشیوویت، وتەنها ئەو پ ادشا وخاوەنداری هەموو شتێکە، وهەموو شتێک پ ەیوەست بە بوونەوەرەکان تەنها ئەو بەڕێوەی دەبات.

§ وهەروەها تەنها ئەو پ ەرستراوی هەقە، هیچ پ ەرستراوێکی تر شایستەی پ ەرستن نییە بەهەق وڕاستی جگە لە اللە.

§ وئەو گەورە ومەزنی ڕەهایە بۆیە هەموو حەمد وستایشێک تەنهـا دەبێـت بـۆ ئەو بێـت، وخاوەنی ناوە جوان و سیفەتە بەرزەکانە، هیچ هاوشێوە وهاوەڵ وڕکابەرێکی نییە وهیچ شتێک وەک ئەو نییە.

باوەڕبوون بە فریشتەکان:

فریشتەکان ئەو خوڵقێنراوانەن کە خوای گەورە لە نوور دروستی کردوون، وبۆ پ ەرستنی خوا دروست کراون وبە تەواوی گوێڕایەڵی فەرمانەکانی ئەو زاتە مەزنەن.

- و لەنێوانیاندا جبریل - عليه السـلام - کە ڕاسـپ ێـردراوە بـۆ دابەزانـدنی وەحـی بـۆ پ ێغەمبەران.

باوەڕبوون بە کتێبەکان:

ئەو کتێبانەن کە خوای گەورە بۆ پ ێغەمبەرەکانی دایبەزاندووە.

- وەکو قورئان؛ بۆ سەر موحەممەد ﷺ .

- ئینجیل: بۆ سەر عیسا - عليه السلام -.

- تەورات: بۆ سەر عیسا - عليه السلام -.

- زەبور: بۆ سەر داود - عليه السلام -.

- سوحوفی ئیبراهیم وموسا: بۆ سەر ئیبراهیم وموسا - عليهم السلام -.

باوەڕبوون بە پ ێغەمبەران:

ئەو پ ێغەمبەرانەن کە خوای گەورە بۆ بەندەکانی ناردووە بۆئەوەی فێریان بکات، ومژدەی خێر و بەهەشتیان پ ێبدەن، ولە شەڕ وخراپ ە وئاگری دۆزەخ ئاگاداریان بکەنەوە.

باشترینیان بریتین لە پ ێغەمبەرانی خاوەن ئیرادەی پ تەو وبەهێز -أولو العزم- کە بریتین لە: نوح ، ئیبراهیم ، موسا ، عیسا - عليهم السلام -، موحەممەد ﷺ .

باوەڕبوون بە ڕۆژی دوایی (ڕۆژی قیامەت):

ڕۆژی دوایی ئاماژەیە بۆئەوەی کە دوای مردن لە گـۆڕدا دێـت، وڕۆژی قیـامەت کە ڕۆژی زیندووبوونەوە ولێپ رسینەوەیە، ئەهلی بەهەشت لەو شوێنەی بۆیان دانراوە نیشتەجێ دەبن، وئەهلی دۆزەخیش لەو شوێنەی بۆیان دیاریکراوە دەمێننەوە.

باوەڕبوون بە قەدەر خێر وشەڕی:

قەدەر: بریتیە لە باوەڕبوون بەوەی خوای گەورە هەموو شتێك دەزانێت کە لە گەردووندا ڕوودەدات، پ ێشتر لە - اللوح المحفوظ - (پ ارچە پ ارێزراوەکە)دا نووسراوە، و ویستی دروستکردن و هێنانەدی هەبووە. خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَٰهُ بِقَدَرٍ ﴿٤٩﴾﴾ واتە: ﴿ئێمە هەموو شتێکمان بەئەندازە ونەخشەی دیاریکراو دروستکردووە﴾ [القمر: ٤٩]

- وقەدەر چوار پ لەی هەیە:

یەکەم: زانستی خوای گەورە، ئەمەش زانستی پ ێشوەختەی الله یە سەبارەت بەهەموو شتێک، پ ێش ودوای ڕوودانیان. بەڵگە: خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ إِنَّ ٱللَّهَ عِندَهُۥ عِلْمُ ٱلسَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ ٱلْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِى ٱلْأَرْحَامِ ۖ وَمَا تَدْرِى نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا ۖ وَمَا تَدْرِى نَفْسٌۢ بِأَىِّ أَرْضٍ تَمُوتُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌۢ ﴾ واتە: ﴿بەڕاستی تەنها لای خوایە زانیاری (کاتی هاتنی) ڕۆژی دوایی وە هەر خوا باران دەبارێنێت وتەنها خوا دەزانێت بەوەی لەمنداڵدانی (دایکان) دایە وە هیچ کەس نازانێت سبەینێ (لە داهاتوودا) چی دەکات وە هیچ کەس نازانێت لە چ شوێن و زەویەکدا دەمرێت بەڕاستی خوا زانا و ئاگادارە﴾ [سورەتی لقمان: ٣٤].

دووەم: خوای گەورە هەموو ئەو شتانەی ڕوودەدات لە -اللوح المحفوظ- (پ ارچە پ ارێزراوەکە)دا نوسیووە؛ بۆیە هەرچی ڕوویدا وهەرچییەک ڕووبدات لەلای خوای گەورە تۆمارکراوە.

بەڵگە: خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ وَعِندَهُۥ مَفَاتِحُ ٱلْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَآ إِلَّا هُوَ ۚ وَيَعْلَمُ مَا فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ ۚ وَمَا تَسْقُطُ مِن وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِى ظُلُمَٰتِ ٱلْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِى كِتَٰبٍ مُّبِينٍ﴾ واتە: ﴿وە کلیلی هەموو نهێنیەکان هەرلای خوایە کەس نایانزانێت جگە لە (خوا) وە (خوا) دەزانێ چی لە وشکانی و دەریادا هەیە وە هەر گەڵایەک بکەوێتە خوارەوە خوا پ ێی دەزانێت و هەر دانەوێڵەیەک لە تاریکیەکانی زەویدا بێت و هەر تەڕو وشکێک هەبێت هەر هەموویان لای الله یاداشت کراون﴾ [سورەتی الأنعام: ٥٩].

سێیەم: هەموو شتێک بە ویستی خوای گەورە ڕوودەدات، واتە هەر شتێک ڕوودەدات یان بوونەوەرەکان ئەنجامی بدەن ئەوا پ اش ویستی خوای گەورەیە -سبحانه وتعالى-.

بەڵگە: پ ەروەردگار دەفەرموێت: ﴿لِمَن شَآءَ مِنكُمۡ أَن يَسۡتَقِيمَ ۝٢٨ وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ۝٢٩﴾ واتە: ﴿بۆ ئەو کەسانەی کە بیانەوێت بەڕێی ڕاستدا بڕۆن لە ئێوە * بەڵام ئێوە هیچ ویستێکتان نیە مەگەر خوای گەورە پ ەروەردگاری هەموو جیهانیان ویستی لەسەر بێت﴾ [التكوير: ٢٨-٢٩].

چوارەم: باوەڕبوون بەوەی کە هەموو بوونەوەرەکان لەلایەن خوای گەورەوە دروستکراون، خودی بوونەوەرەکانی دروستکردووە لەگەڵ سیفەت وجوڵە وهەموو شتێکیان.

بەڵگە: خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَٱللَّهُ خَلَقَكُمۡ وَمَا تَعۡمَلُونَ ۝٩٦﴾ واتە: ﴿وخوای گەورە ئێوەی دروست کردووە و هەموو ئەو کارانەیشی کە دەیکەن﴾ [سورەتی الصافات: ٩٦].

پ ١٦: پ ێناسەی قورئان چییە؟

و: قسەی خوای گەورەیە، وە دروست نەکراوە، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ وَإِنۡ أَحَدٌ مِّنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ ٱسۡتَجَارَكَ فَأَجِرۡهُ حَتَّىٰ يَسۡمَعَ كَلَٰمَ ٱللَّهِ ... ﴾ واتە: ﴿وئەگەر هەریەکێک لە موشریکەکان داوای داڵدەدان وپ اراستنی لێتکرد ئەوا داڵدەی بدە، بۆئەوەی وتەی خوای گەورە ببیستێت..﴾ [سورەتی التوبة: ٦].

پ ١٧: ئایا سوننەت چییە؟

و: هەموو وتە و کردار و ڕەزامەندی وسیفەتێکی لاشەیی یان ڕەوشتی پ ێغەمبەرە ﷺ .

پ ١٨: بیدعە -داهێنان لە ئایین- چییە؟ وئایا قبوڵی بکەین؟

و: هەموو شتێکە کە مرۆڤەکان لە ئایندا دایان هێنا بێت، لەکاتێکدا لەسەردەمی پ ێغەمبەر - صلى الله عليه وسلم - و هاوەڵەکانیدا بوونی نەبووە. ونابێت قبوڵی بکەین؛ بەڵکو دەبێت ڕەتی بکەینەوە.

پ ێغەمبەر - صلى الله عليه وسلم - دەفەرموێت: «هەموو بیدعەیەک -داهێنانێک لەئایندا- گومڕاییە» [رواه أبو داود]، نموونەی بیدعە: وەکو زیادکردن بۆ سەر پ ەرستنەکان،

وزیادکردنی چوارەم جار شوشتن بۆ دەستنوێژ، وئاهەنگ گێڕان بۆ ڕۆژی لەدایکبوونی پ ێغەمبەر - صلی الله علیه وسلم -، ئەم شتانە نەهاتووە کە پ ێغەمبەر - صلی الله علیه وسلم - یان هاوەڵان ئەنجامیان دابێت.

پ ١٩: باسی بیروباوەڕی وەلاء (دۆستایەتی) وبەرائـ (خۆبەریئکردن) بکە؟

و: وەلاء -دۆستایەتی- واتە: خۆشویستنی ئیمانداران وسەرخستنیان، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَٱلۡمُؤۡمِنُونَ وَٱلۡمُؤۡمِنَٰتُ بَعۡضُهُمۡ أَوۡلِيَآءُ بَعۡضٖۚ ٧١﴾ واتە: ﴿ئیمانداران چ پ یاو و چ ژن سەرخەر وپ شتیوانی یەکن﴾ [سورەتی التوبة: ٧١].

بەرائـ -جیابوونەوە وخۆبەرئیکردن-: واتە ڕق لێبوونەوە لە کافرەکان و دەبێت وەکو دوژمن سەیر بکرێن.خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿قَدۡ كَانَتۡ لَكُمۡ أُسۡوَةٌ حَسَنَةٞ فِيٓ إِبۡرَٰهِيمَ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ إِذۡ قَالُواْ لِقَوۡمِهِمۡ إِنَّا بُرَءَٰٓؤُاْ مِنكُمۡ وَمِمَّا تَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ كَفَرۡنَا بِكُمۡ وَبَدَا بَيۡنَنَا وَبَيۡنَكُمُ ٱلۡعَدَٰوَةُ وَٱلۡبَغۡضَآءُ أَبَدًا حَتَّىٰ تُؤۡمِنُواْ بِٱللَّهِ وَحۡدَهُۥٓ ٤﴾ واتە: ﴿بەڕاستی ئێوە نموونەیەکی باشتان هەیە لە ئیبراهیم و ئەوانەی لەگەڵیدا بوون کاتێک بە گەلەکەیان وت: ئێمە خۆمان لە ئێوە دادەبڕین و هەرچی دەیپ ەرستن جگە لە خوا ئێمە دەستبەردارتان دەبین دوژمنایەتی وڕق وکینە لە نێوان ئێمە و ئێوەدا بۆ هەمیشەییە هەتاوەکو تەنها باوەڕتان بەخودا هەبێت﴾ [سورەتی المتحنة: ٤].

پ ٢٠: ئایا خوای گەورە هیچ ئاینێکی تر قبوڵ دەکات جگە لە ئاینی ئیسلام؟

و: جگە لە ئیسلام هیچ ئاینێکی تر لەلای الله پ ەسەندکراو نییە.

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَمَن يَبۡتَغِ غَيۡرَ ٱلۡإِسۡلَٰمِ دِينٗا فَلَن يُقۡبَلَ مِنۡهُ وَهُوَ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ﴾ واتە: ﴿و هەرکەسێک ئاینێکی تر پ ەیڕەو بکات جگە لە ئیسلام هەرگیز لێی قبوڵ ناکرێت لە قیامەتیشدا لە دۆڕاوەکان دەبێت﴾ [سورەتی آل عمران: ٨٥].

پ ٢١: کوفر بەقسە وکردەوە وبیروباوەڕ دەبێت، نموونە بهێنەوە لەسەریان؟

و: نموونەی کوفر بە قسە: جوێندان بە اللە - سبحانه وتعالى - یان جوێندان بە پ ێغەمبەرەکەی - صلی الله علیه وسلم -. نموونەی کوفر بە کردەوە: بێڕێزی کردن بەرامبەر بە

قورئان یان سوجده بردن بۆ جگه له الله - سـبحانه وتـعالى -. نمـوونەی کـوفر بە بیروبـاوەڕ - عەقیدە-: باوەڕی وابێت یەکێکی تر جگە لە الله - سبحانه وتعالى - شایستەی پ ەرستنە یـان باوەڕی وابێت یەکێکی تر جگە لە الله - سبحانه وتعالى - پ ەروەردگارە وخوڵقێنەرە.

پ ٢٢: دووڕوویی -نیفاق- چییە وجۆرەکانی چین؟

و:١- دووڕوویی -نیفاقی- گەورە: واتە شاردنەوەی کوفر ودەرخستنیی ئیمان.

ودەبێتە هۆی دەرچوون لەئیسلام وبە کوفری گەورە دادەنرێت.

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿إِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ فِى ٱلدَّرْكِ ٱلْأَسْفَلِ مِنَ ٱلنَّارِ وَلَن تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا ١٤٥﴾ واتە: ﴿بەڕاستی مونافیقەکان لە نزمترین قووڵایی ئاگردا دەبن هەرگیز هیچ یارمەتیدەرێکیان بۆ نادۆزیتەوە﴾ [سورەتی النساء: ١٤٥].

٢- دووڕوویی -نیفاقی- بچووک:

وەکو: درۆکردن وشکاندنی بەڵێن وخیانەتکردن لە سپ اردەکان -ئەمانەتەکان-.

دووڕوویی بچووک نابێتە هۆی دەرچوونی مرۆڤ لە ئیسـلام، تـاوانە وبـکەرەکەی لەوەیە تووشی سزا ببێت.

- پ ێغەمـبەری خـودا - صـلى الـله عليـه وسـلم - دەفەرموێـت: «نیشـانەکانی دووڕوو -مونافیق- سێ دانەن: کاتێک قسە دەکات درۆ دەکـات، کاتێـک بەڵـێن دەدات دەیشـکێنێت، کاتێکیش شتێکی پ ێ دەسپ ێردرێت خیانەت دەکات» [رواه البخاري ومسلم].

پ ٢٣: کۆتا پ ێغەمبەر کێیە؟

و: موحەممەدە ﷺ ، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَآ أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَٰكِن رَّسُولَ ٱللَّهِ وَخَاتَمَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ﴾ واتە: ﴿موحەممەد باوکی هیچ کام لە پ یاوەکانتان نییە بەڵکو پ ێغەمبەری خوایە و مۆری -کۆتایی- پ ێغەمبەرانە ﴾ [سورەتی الأحزاب: ٤٠].

- وپ ێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «من کۆتای پ ێغەمبەرانم و هیچ پ ێغەمبەرێک لە پ اش من نایەت» [رواه أبو داود والترمذي].

پ ٢٤: ئايا موعجيزه چييه؟

و: موعجيزه: هەموو ئەو شتانەیە کە خودا بە پ ێغەمبەرەکانی داوە کە شتی بەدەر لەسروشتی وئاساییں، بەڵگە وئاماژەن بۆ ڕاستگۆییان، وەکو:

- لەتکردنی -دووبەشکردنی- مانگ بۆ پ ێغەمبەر - صلى الله عليه وسلم -.

- لەتکردنی دەریا وەکو دوو شاخی مەزنی لێهات بۆ موسا - عليه السلام -، پ اشان فیرعەون و سەربازەکانی لەنێویدا خنکان.

پ ٢٥: ئايا هاوەڵان - سەحابە - کێن؟ ئايا پ ێویستە خۆشم بوێن؟

و: هاوەڵ – سەحابی - ئەو کەسەیە کە بە پ ێغەمبەر - صلى الله عليه وسلم - گەیشتووە، وباوەڕی پ ێ هێناوە و لەسەر ئیسلامەتی مردووە.

- پ ێویستە خۆشمان بوێن وشوێنیان بکەوین وئەوان سەرمەشقی -قدوەی- ئێمە بن لەژیاندا، وئەوان خێرترین وباشترینن لە نێو خەڵکیدا لەپ اش پ ێغەمبەران.

باشترینیان: چوار خەلیفەکەن، کە بریتین لە:

ئەبوبەکر -ڕەزای خوای لێبێت-، عومەر -ڕەزای خوای لێبێت-، عوسمان -ڕەزای خوای لێبێت-، عەلی -ڕەزای خوای لێبێت-.

پ ٢٦: ئايا دايكانی ئیمانداران کێن؟

و: بریتین لەخێزانەکانی پ ێغەمبەر - صلى الله عليه وسلم -، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ٱلنَّبِيُّ أَوۡلَىٰ بِٱلۡمُؤۡمِنِينَ مِنۡ أَنفُسِهِمۡۖ وَأَزۡوَٰجُهُۥٓ أُمَّهَٰتُهُمۡۗ﴾ واتە: ﴿پ ێغەمبەر نزیکترە بەئیمانداران زیاتر بەخودی خۆیان (واتە دەبێت زیاتر لەخۆیان خۆشیان بوێت وفەرمان وداخوازیەکانی لەسەرووی فەرمان وداخوازییەکانی نەفسی خۆیان بێت) وهاوسەرەکانی دایکیانن (دایکی ئیماندارانن)﴾ [سورەتی الأحزاب: ٦].

پ ٢٧: ئەرکی ئێمە چییە بەرامبەر بەبنەماڵەی - ئەهلی بەیتی- پ ێغەمبەر - صلى الله عليه وسلم -؟

و: ئەوانمان خۆشدەوێت وپ شتیوانیان دەبین وڕقمان لە ئەوانەیە کە ڕقیان لێیانە، وزیادەڕەوی ناکەین سەبارەتیان، ئەهلی بەیت؛ خێزانەکانی – ژنەکانی - پ ێغەمبەر ﷺ ونەوەکانی وڕۆڵەکانی هاشم وڕۆڵەکانی (المطلب) دەگرێتەوە لەئیمانداران.

پ ٢٨: ئەرکی – واجبی - ئێمە چییە بەرامبەر بە فەرمانڕەوا مسوڵمانەکان؟

و: ئەرکی ئێمە بەرامبەر بە فەرمانڕەوا مسوڵمانەکان بریتیە لەڕێزگرتنیان، گوێڕایەڵی کردنیان لەشتێکدا گوناهی تێدا نەبێت، ودەرنەچوون لەدژیان، ونزا کردن بۆیان وئامۆژگاری کردنیان بەنهێنی.

پ ٢٩: شوێنی نیشتەجێبوونی ئیمانداران - دارالمؤمنين - چییە؟

و: شوێنی نیشتەجێبوونی ئیمانداران بەهەشتە، خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿ إِنَّ ٱللَّهَ يُدۡخِلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُۖ ...﴾

واتە: ﴿بەدڵنیاییەوە خوای گەورە ئەو کەسانەی کە باوەڕیان هێناوە وکردەوەی چاکە دەکەن دەیانکاتە نێو ئەو باخانەی کە ڕووبارەکان لە ژێریاندا دەڕژێن...﴾ [سورەتی محمد: ١٢].

پ ٣٠: شوێنی نیشتەجێبوونی کافرەکان چییە؟

وەڵام: شوێنی مانەوەی کافرەکان دۆزەخە، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿فَٱتَّقُواْ ٱلنَّارَ ٱلَّتِي وَقُودُهَا ٱلنَّاسُ وَٱلۡحِجَارَةُۖ أُعِدَّتۡ لِلۡكَٰفِرِينَ ٢٤﴾ واتە: ﴿خۆتان بپ ارێزن لەو ئاگرەی کە سووتەمەنیەکەی مرۆڤ و بەردە کە بۆ کافرەکان ئامادە کراوە﴾ [سورەتی البقرة: ٢٤].

پ ٣١: ترس چییە؟هیوا -ڕەجا- چییە؟ بەڵگەکان چیین سەبارەتیان؟

و: ترس: واتە ترسان لەخوای گەورە ولە سزای ئەو زاتە مەزنە.

هیوا -ڕەجا-: واتە ئومێد بە پ اداشت ولێخۆشبوون و ڕەحمەتی خوای گەورە.

بەڵگە: خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ يَدۡعُونَ يَبۡتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ ٱلۡوَسِيلَةَ أَيُّهُمۡ أَقۡرَبُ وَيَرۡجُونَ رَحۡمَتَهُۥ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُۥٓۚ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحۡذُورٗا﴾ واتە: ﴿ ئەوانەی بانگیان دەکەن خۆیان بەدوای هۆکاری نزیکبوونەوە لە پ ەروەردگاریان دەگەڕێن هەریەکەیان هەوڵی نزیکبوونەوە دەدەن هیوایان بە ڕەحمەتی ئەو هەیە و لە سزای ئەو دەترسن﴾ [الإسراء: ٥٧].

وپ ەروەردگار دەفەرموێت: ﴿نَبِّئۡ عِبَادِيٓ أَنِّيٓ أَنَا ٱلۡغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ٤٩ وَأَنَّ عَذَابِي هُوَ ٱلۡعَذَابُ ٱلۡأَلِيمُ ٥٠﴾ واتە: ﴿بەندەکانم ئاگادار بکەوە کە بەڕاستی من لێخۆشبوو ومیهرەبانم * وسزای من سەختترین سزایە﴾ [الحجر: ٤٩ - ٥٠].

پ ٣٠: هەندێک ناو وسیفاتەکانی خوای گەورە باس بکە؟

و: الله، الرب (پ ەروەردگار)، الرحمان (میهرەبان)، السمیع (بیسەر)، البصیر (بینا)، العلیم (زانا)، الزراق (ڕۆزیدەر)، الحي (هەمیشە زیندوو)، العظیم (مەزن) ... جگە لەمانە لە ناو وسیفەتە بەرزەکانی پ ەروەردگار - سبحانە وتعالی -.

پ ٣٣: ئەم ناوانە شیبکەرەوە؟

و: الله: واتا پ ەرستراوی بەهەق وڕاستی وهیچ هاوبەش وهاوتایەکی نییە.

الرب (ئەلڕەب:پ ەروەردگار): واتا خوڵقێنەر وپ ادشا وخاوەنداری هەموو شتێک وڕۆزیدەر وهەموو گەردوون بەڕێوە دەبات بەتەنها - سبحانە وتعالی -.

السمیع (ئەلسەمیع:بیسەر): ئەو زاتەیە کەبیستنی هەموو شتێکی گرتۆتەوە وهەموو شتێک دەبیستێت، وهەموو دەنگەکان دەبیستێت سەرەڕای جیاوازیان لە نزمی وبەرزیدا.

البصیر (ئەلبەسیر: بینا): ئەو زاتەیە کە هەموو شتێک دەبینێت زۆر ورد وبچووک یان گەورە بێت.

العلیم (ئەلعەلیم:زانا): ئەو زاتەیە کە زانستی دەوری هەموو شتێکی داوە، زانایە بە ڕابردوو وداهاتوو وئێستا.

الرحمان (ئەڕەحمان:بەبەزەیی ومیهرەبان): ئەو زاتەیە کە میهرەبانی وڕەحم وبەزەیی هەموو خوڵقێنراو وزیندووەکانی گرتۆتەوە، هەمووی بەندەکان وخوڵقێنراوەکان لەژێر ڕەحمەت وبەزەیی ئەودان - سبحانە وتعالی -.

الرزاق (ئەلڕەزاق:ڕۆزیدەر): ئەو زاتەیە ڕۆزی وڕزق دەبەخشێت بەهەموو بوونەوەرەکان لە مرۆڤ وجنۆکە وئاژەڵەکان.

الحي (ئەلحەی:هەمیشە زیندوو): ئەو زاتەیە کە ژیانی نەبڕاوە هەیە ومردن بەسەریا نایەت، لەکاتێکدا هەموو خوڵقێنراوەکان دەمرن.

العظیم (ئەلعزیم:مەزن): ئەو زاتەیە کە هەموو کەماڵ وتەواوی ومەزنیەک تەنها بۆ ئەوە لە ناو وسیفەت وکردەوەکانیدا.

پ ٣٤: ئەرکی ئێمە چییە بەرامبەر بە زانایانی مسوڵمانان؟

و: ئەرکی -واجبی- ئێمە بەرامبەر زانایانی مسوڵمانان ئەوەیە خۆشمان بوێن وتەنها بۆ لای ئەوان بگەڕێینەوە لە مەسەلە وبابەتەکان وهەروەها لەپ ێشهاتە -نازیلە- شەرعیەکان، ودەبێت تەنها بەچاکە باسیان بکەین، هەرکەسێک بە خراپ ە باسیان بکات، لەسەر ڕێگای ڕاست لایداوە،

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿يَرْفَعِ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ وَٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ دَرَجَٰتٍۢ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ واتە: ﴿خوای گەورە پ لەی بەرز دەبەخشێتە باوەڕداران وزانایان بەچەندین پ لە بەرزیان دەکات، خوای گەورە ئاگادار وشارەزایە لەوەی کە دەیکەن﴾ [المجادلة: ١١].

پ ٣٥: ئایادۆستەکانی - وەلیەکانی - خوای گەورە کێن؟

و: ئیمانداره تەقوادارەکانن، پ ەروەردگار دەفەرموێت:

﴿أَلَآ إِنَّ أَوْلِيَآءَ ٱللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ﴾

واتە: ﴿بەڕاستی وەلیەکانی -دۆستانی- خوا هیچ ترسێکیان لەسەر نییە وخەمبار نابن * ئەوانەی باوەڕیان هێناوە و لە خوا دەترسن -تەقوادارن-﴾ [یونس: ٦٢-٦٣].

پ ٣٦: ئایا ئیمان (باوەڕ) بە قسە وکردەوەیە؟

و: ئیمان پ ێکهاتووە لە قسە وکردەوە وبیروباوەڕی دڵ -عەقیدە-.

پ ٣٧: ئایا ئیمان زیاد وکەم دەکات؟

و: ئیمان بە گوێڕایەڵی خوای گەورە زیاد دەکات و بە سەرپ ێچی کردنی فەرمانەکانی خوا کەم دەکات، خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُهُۥ زَادَتْهُمْ إِيمَٰنًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٢﴾﴾ واتە: ﴿ئیماندارانی ڕاستەقینە ئەوانەن کە کاتێک باسی خوا دەکرێت دڵیان پ ڕ دەبێت لە ترس (بەشکۆدانانی پ ەروەردگار) وە ئیمانیان زیاد دەکات کاتێک ئایەتەکانی بۆ بخوێندرێتەوە وتەنها پ شت بە پ ەروەردگاریان دەبەستن﴾ [سورەتی الأنفال: ٢].

پ ٣٨: ئیحسان چییە؟

و: ئەوەیە خوای گەورە بپ ەرستیت وەکو ئەوەی ببینیت، وە ئەگەرچیش ناتوانی ببینیت ئەوا ئەو تۆ دەبینێت.

پ ٣٩: کەی کردەوەکان لەلای خوای گەورە قبوڵ دەکرێن - سبحانه وتعالى -؟

و: بەدوو مەرج:

١- ئەگەر کردارەکە بەدڵسۆزی -بەئیخلاصی- تەواو بۆ خوای گەورە ئەنجامدرا بێت.

٢- ئەگەر کردەوەکە بەپ یێ سونەتی پ ێغەمبەر - صلى الله عليه وسلم - بێت.

پ ٤٠: تەوەکول - پ شتبەستن - بەخوای گەورە چییە؟

و: واتە تەوەکول -پ شت بەستن- بە خوای گەورە لە هێنانی سوود ودوورخستنەوەی زیان، لەهەمان کاتدا گرتنەبەری هەموو هۆکارەکان لە بەرێکردنی ژیاندا، خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُۥ﴾ واتە: ﴿هەرکەسێک تەوەکولی بە خوا بێت -پ شت بەخوا ببەستێت- ئەوا ئەو زاتە بەسە بۆی﴾ [الطلاق: ٣]. ﴿حَسْبُهُۥ﴾: واتا: تەنها ئەو زاتە بەسە بۆی؛ بۆئەوەی بەهانایەوە بێت وئەوەی داوای دەکات پ یێ ببەخشێت.

پ ٤١: ئایا ئەرکی -واجبی- فەرمان کردن بە چاکە ونەهی کردن لە خراپ ە چییە؟

و: چاکە: واتە فەرمانکردن بەهەموو گوێڕایەڵییەک بۆ خوای گەورە -عز وجل-، وخراپ ە: واتە نەهی کردن لە هەموو سەرپ ێچیەکی فەرمانەکانی خوای گەورە -عز وجل-، پ ەروەردگار دەفەرموێت: ﴿كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ ۗ وَلَوْ ءَامَنَ أَهْلُ ٱلْكِتَٰبِ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُم ۚ مِّنْهُمُ ٱلْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ﴾ واتە: ﴿ئێوە باشترین ئومەتن کە بۆ (سوودی) خەڵکی هێنراونەتە بوون فەرمان بەچاکە ونەهی لەخراپ ە دەکەن وباوەڕتان بە خوا هەیە وئەگەر جولەکە وگاورەکان - ئەهلی کیتاب - باوەڕ بهێنن ئەوا ئەمە خێرترە بۆیان تێیاندایە باوەڕدارە بەڵام زۆرینەیان فاسقن -ڕۆچوون لەتاوانەکاندا - ﴾ [سورەتی آل عمران: ١١٠].

پ ٤٢: ئایا ئەهلی سونە وجەماعەت کێن؟

و: ئەوانەن لەسەر هەمان ڕێبازی پ ێغەمبەر - صلى الله عليه وسلم - وهاوەڵانی ئەون لە قسە وکردار وبیروباوەڕیاندا، پ ێیان دەوترێت: (ئەهلی سوننە) چونکە پ ابەند وشوێنکەوتووی سوننەتی پ ێغەمبەرن - صلى الله عليه وسلم - وخۆیان بەدوور گرتووە لە بیدعە -لە داهێنان لە دین-.

وپ ێیان دەووترێت (جەماعەت -کۆمەڵ-): وەك ئاماژەیەك بۆ ئەوەی لەسەر هەق وڕاستی یەکیان گرتووە وکۆبوونەتەوە، وجیابوونەوە وپ ەرتەوازەیی تێیاندا ڕووی نەداوە.

بەشی فیقهـ

پ ١: پ یناسەی پ اککردنەوە (الطهارة) لەفیقهدا چییە؟

و: پ اککردنەوە (تەهارە:الطهارة)؛ واتا پ اکبوونەوە ولابردنی هەموو پ یسییەکان.

پ اکبوونەوە ولابردنی پ یسی هەستپ یکراو -الخبث-: بریتیە لەوەی مسوڵمان هەموو پ یسیەک لاببات کە تووشی لاشەی یان جلەکەی یان شوێنی نوێژکردنی بووە.

پ اکبوونەوە ولابردنی پ یسی واتایی – الحدث -: پ اکبوونەوە لە هەموو پ یسیەکی واتایی ئیدی بە دەستنوێژگرتن وخۆشۆردن بێت؛ بەئاوی پ اک، یان تەیەموم کردن ئەگەر ئاو دەستنەکەوت یان بەهۆی بیانوویەکەوە نەکرا ئاو بەکاربهێنرێت.

پ ٢: چۆن شتێک پ اکدەکرێتەوە ئەگەر تووشی پ یسی بووبێت؟

و: بەئاو دەیشۆرێت هەتاوەکو پ اک دەبێتەوە.

- بەڵام شتێک سەگ دەمی لێدابێت؛ ئەوا بۆ پ اککردنەوەی حەوت جار دەشۆردرێت ویەکەم جاری بەخۆڵ.

پ ٣: ئایا فەزڵ وپ اداشتی دەستنوێژگرتن چیە؟

و: پ یغەمبەر - صلى الله عليه وسلم - دەفەرموێت: «ئەگەر بەندەی مسوڵمان یان ئیماندار دەستنوێژ بگرێت ودەموچاوی بشوات؛ ئەوا هەموو گوناهەکان کە بە چاوی سەیری کردووە لەگەڵ ئاوەکەدا لە دەموچاویەوە دەردەچن، (تەنانەت دەردەچن) لەگەڵ کۆتا دڵۆپ ەی ئاوی دەستنوێژدا، وئەگەر دەستەکانی بشوات؛ ئەوا هەموو گوناهەکان کە بە دەستەکانی کردوویەتی لە دەستیەوە دەردەچن لەگەڵ ئاوەکەدا، (تەنانەت دەردەچن) لەگەڵ کۆتا دڵۆپ ەی ئاوی دەستنوێژدا، وئەگەر پ ێیەکانی بشوات؛ ئەوا هەموو گوناهەکان کە بە پ ێیەکانی کردوویەتی لە پ ێیەکانیەوە دەردەچن لەگەڵ ئاوی دەستنوێژدا، (تەنانەت دەردەچن) لەگەڵ کۆتا دڵۆپ ەی ئاوی دەستنوێژدا، کاتێک تەواو دەبێت (لە دەستنوێژگرتن) پ اکبووەتەوە لە هەموو گوناهەکان». [رواه مسلم].

پ ٤: چۆن دەستنوێژ دەگریت؟

و: شۆردنی دەستەکان - هەتاوەکو مەچەک - سێ جار.

- ئاوڕادانە نێو دەم ودەرکردنی - مضمضة -، وئاو هەڵمــژینە نێو لــووت ودەرکردنی - پ ەرش کردنی - (استنشاق واستنثار)؛ سێ جار.

وئاوڕادانە نێو دەم ودەرکردنی -مضمضة-: بریتیە لەوەی بەچنگی دەست ئاو بخەیتە نێو دەم وئەملاوئەولای پ ێبکەیت لەناو دەمدا - وەکو غەرغەرە کردن - وپ اشان ئاوەکە فڕێ بدەیت بۆئەوەی دەم لەپ اشماوەی خۆراک وشتی تر پ اک بێتەوە.

وئاو هەڵمژینە نێو لووت – إستنشاق -: هەڵمژینی هەوا لەگەڵ چنگی ئاو بەدەستی ڕاست بۆ نێو لووت.

ودەرکردنی -پ ەرش کردنی- ئاو (إستنثار): بریتیە لە دەرکردنی ئاوەکە بەدەستی چەپ پ اش ئەوەی هەڵی مژیە نێو لووتی.

پ اشان شۆردنی ڕوو سێ جار.

دواتر شوشتنی دەستەکان -سەری پ ەنجەکان هەتاوەکو ئانیشکیش دەشوات-؛ سێ جار.

پ اشان مەسح کردن بەسەر سەردا، بە ناولەپ ی دەستەکان لەپ ێشەوە پ اشان بردنی بۆ پ اشەوەی سەر، وهەروەها مەسحکردنی گوێیەکان.

پ اشان شوشتنی پ ێیەکان هەتاوەکو گوێزنگەکان -قولەپ ێکان- (قولەپ ێکانیش دەشوات)؛ سێ جار.

ئەمە تەواوترین شێوازی دەستنوێژکردنە، ئەمە گێڕدراوەتەوە کە پ ێغەمبەر - صلى الله عليه وسلم - ئەنجامیداوە ولە (بخاري) و (مسلم)دا هاتووە، لەلایەن عوسمان و عبداللەی کوڕی زەید وهتد گێڕدراوەتەوە. هەروەها هاتووە لە (بخاري) وهتد: (أنه توضأ مرة مرة، وأنه توضأ مرتين مرتين) واتە: (یەک جار -ئەندامەکانی دەستنوێژگرتنی- شۆرد، ودوو جار -ئەندامەکانی دەستنوێژگرتنی- شۆرد)، واتە: هەرئەندامێک لەوانەی لەکاتی دەستنوێژگرتن دەبێت بشۆردرێن؛ یەک جار دەیانی شۆرد یان دوو جار.

پ ٥: فەرزەکانی دەستنوێژ چین؟ ژمارەیان چەندە؟

و: فەرزەکانی دەستنوێژگرتن ئەوانەن کە دەستنوێژگرتنی مسوڵمان دروست نییە ئەگەر واز لە یەکێکیان بهێنێت.

١- شۆردنی ڕووو کە ئەمانەیش دەگرێتەوە: ئاوڕادانە نێو دەم ودەرکردنی -مضمضة- وئاو ڕادانە نێو لووت ودەکردنی -إستنشاق وإستنثار-.

٢- شۆردنی دەستەکان -لە سەرە پ ەنجەکانەوە هەتاوەکو ئانیشکەکان وئانیشکەکانیش دەشوات-.

٣- مەسحکردن بەسەر سەردا، ومەسحکردنی گوێیەکانیش دەگرێتەوە.

٤- شۆردنی پ ێیەکان هەتاوەکو قولەپ ێکان -شۆردنی قولەپ ێکانیش دەگرێتەوە-.

٥- ڕەچاوکردنی ڕیزبەندی لەشۆردنی ئەندامەکان، واتا سەرەتا ڕووی دەشوات پ اشان دەستەکان، پ اشان مەسحکردنی سەر، لەکۆتاییدا شۆردنی پ ێیەکان.

٦- بێ ناوبڕ بێت: واتە شۆردنی ئەندامەکان ماوە وناوبڕ لەنێوانیان نەبێت، واتا نابێت پ اش شۆردنی ئەندامێک وازی لێبهێنێت هەتا وشک دەبێتەوە وئاوی پ ێوە نامێنێت پ اشان ئەندامێکی تر بشوات، یان نیوەی ئەندامەکانی دەستنوێژگرتن بشوات، ونیوەکەی تری کاتێکی تر بیشوات، ئەم دەستنوێژگرتنە دروست نییە.

پ ٦: سونەتەکانی دەستنوێژ چین؟ وژمارەیان چەندە؟

و: سونەتەکانی دەستنوێژ: ئەگەر ئەنجامیان بدات ئەوا پ اداشتی زیاتری بۆ هەیە، وئەگەر وازیان لێبهێنێت؛ گوناهبار نابێت، ودەستنوێژگرتنەکەی دروستە، ئەوانیش بریتین لە:

١- ووتنی: بسم الله.

٢- سیواک کردن.

٣- شۆردنی هەردوو دەستەکان -کە لەسەرەتادا دەیشوات هەتاوەکو مەچەك-.

٤- شۆردنی نێوانی -بەینی- پ ەنجەکان.

٥- شۆردنی دووەم وسێیەم جاری ئەندامەکانی دەستنوێژگرتن.

٦- دەستپ ێکی بە شۆردنی لای ڕاست بێت.

٧- ووتنی زیکری پ اش دەستنوێژگرتن. «أشهد أن لا إله إلا الله، وحده لا شريك له، وأشهد أن محمدًا عبده ورسوله».

٨- ئەنجامدانی دوو ڕكات لەپ اش دەستنوێژگرتن.

پ ٧: ئەو شتانەی دەبێتە هۆی شكاندنی -هەڵوەشاندنەوەی- دەستنوێژگرتن، بیانژمێرە؟

و: ئەوەی لەپ ێش وپ اشەوە دەردەچێت، لە میز یان پ اشەڕۆ یان هەوا.

خەوتن، یان شێت بوون یان لەهۆش خۆچوون.

خواردنی گۆشتی وشتر.

دەستلێدان لە ئەندامی زاوزێ یان دەستدان لە كۆم بەڕاستەوخۆ؛ بەبێ بوونی پ ۆشاك لەنێواندا.

پ ٨: ئایا تەیەموم كردن چییە؟

و: تەیەموم كردن: بریتیە لەبەكارهێنانی خۆڵ یان هتد لە خاكی سەر زەوی، لەكاتی نەبوونی ئاو یان بەهۆی عوزرێكەوە نەتوانرا ئاو بەكاربهێنرێت.

پ ٩: چۆن تەیەموم بكەین؟

و: یەک لێدان لەسەر خاكی زەوی بەناو لەپ ی دەستەكان، وپ اشان یەك جار ڕوو ودیوی سەرەوەی دەستەكان مەسح دەكات.

پ ١٠: ئەو شتانە چین كەدەبنە هۆی هەڵوەشاندنەوەی تەیەموم؟

و: هەموو ئەو شتانەن كە دەبنە هۆی هەڵوەشاندنەوەی -شكاندنی- دەستنوێژ.

وهەروەها ئەگەر ئاوی دەستكەوت؛ ئەوا تەیەموم كردن هەڵدەوشێتەوە ودەبێت بەئاوەكە دەستنوێژ بگرێت.

پ ١١: ئایا خوف وگۆرەوییەكان چیین؟ وئایا دەبێت مەسح بكاتە سەریان؟

و: خوفەكان: لەپ ێیەكان دەكرێت بەڵام لەپ ێست دروستكراوە.

گۆرەوییەكان: لەپ ێیەكان دەكرێت بەڵام لە شتی تر دروستكراوە جگە لەپ ێست.

وڕێگەپ ێدراوە مەسح كردن بەسەریان لەجیاتی شۆردنی پ ێیەكان.

پ ١٢: حیكمەتی مەسحكردن لەسەر خوفەكان -گۆرەوییەكان- باس بكە؟

و: ئاسانكاریە بۆ بەندەكان، بەتایبەت لەكاتی سەرما وزستان وسەفەردا، چونكە لەم حاڵەتانەدا داكەندنی گۆرەوییەكان یان خوفەكان قورس ونارەحەتە.

پ ١٣: مەرجەكانی دروستێتی مەسح لەسەر خوفەكان -گۆرەوییەكان- چین؟

و: ١- بەدەستنوێژگرتنەوە لەپ ێیانی كردبێت، واتا لەپ اش ئەوەی دەستنوێژ دەگرێت ئینجا گۆرەوییەكان یان خوفەكان لەپ ێ دەكات.

٢- دەبێت پ اك بن، بۆیە جائیز نییە مەسحكردن لەسەر شتی پ یس.

٣- دەبێت گۆرەوییەكە یان خوفەكە ئەو شوێنانە داپ ۆشێت كە لەدەستنوێژگرتندا فەرزە بشۆردرێن؛ ئەمانیش بریتین لە پ ێیەكان هەتاوەكو قولەپ ێكان -قولەپ ێكانیش دەگرێتەوە-.

٤- دەبێت مەسحكردن لە ماوەی دیاریكراودا بێت، بۆ كەسی نیشتەجێبوو: ڕۆژ وشەوێك -٢٤ كاتژمێر-، وبۆ ڕێبوار -موسافیر-: سێ ڕۆژ وشەوەكانی -72 كاتژمێر-.

پ ١٤: سیفەت وچۆنیەتی مەسحكردن لەسەر گۆرەوییەكان -خوفەكان- چۆنە؟

و: سیفەت وچۆنیەتی مەسحكردن بەم شێوەیە: پ ەنجەكانی دەستی بە تەڕكراوی دەیهێنێت -مەسحی دەكات- بەسەر دیوی سەرەوەی پ ێیەكانی پ اشان بەرەو ساقی -لاقی- بۆ سەرەوە دەیبات، پ ێی ڕاستی بەدەستی ڕاستی وپ ێی چەپ ی بەدەستی چەپ ی مەسح دەكات، وبۆشایی دەخاتە نێوان پ ەنجەكانی لەكاتی مەسحكردن وتەنها یەك جار مەسح دەكات ودووبارەی ناكاتەوە.

پ ١٥: چی شتێك دەبێتە هۆی هەڵوەشاندنەوەی مەسحكردن لەسەر خوفەكان؟

و: ١- تەواوبوونی ماوەی مەسحكردن، مەسحكردن لەپ اش تەواوبوونی ماوەی دیاریكراو لەشەرعدا ڕێگەپ ێدراو نییە، ماوەی دیاریكراو بریتیە لە ڕۆژ وشەوێك -٢٤ كاتژمێر- بۆ نیشتەجێبوو، سێ ڕۆژ وشەوەكانی -٧٢ كاتژمێر- بۆ ڕێبوار.

٢- داكەندنی گۆرەوییەكان -خوفەكان-؛ ئەگەر مرۆڤ گۆرەوییەكان یان تاكێكیانی داكەند لەپ اش مەسحكردن ئەوا مەسحكردنەكەی پ وچەڵ دەبێتەوە.

پ ١٦: واتای نوێژ چییە؟

و: نوێژکردن: واتا پ ەرستنی خوای گەورە بە هەندێک وتە وکرداری تایبەت، بەتەکبیر کردن -ووتنی: الله أكبر- دەستپ ێدەکات، و بەسەلامدانەوە کۆتایی پ ێدێت.

پ ١٧: حوکمی نوێژکردن چییە؟

و: نوێژکردن فەرزە لەسەر هەموو مسوڵمانێک.

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ كَانَتۡ عَلَى ٱلۡمُؤۡمِنِينَ كِتَٰبٗا مَّوۡقُوتٗا﴾ واتە: ﴿بەڕاستی نوێژکردن نووسراوە -فەرز کراوە- لەسەر ئیمانداران (کە ئەنجامی بدەن) لە کاتە دیاریکراوەکاندا﴾ [سورەتی النساء: ١٠٣].

پ ١٨: حوکمی وازهێنان لەنوێژکردن چییە؟

و: وازهێنان لەنوێژکردن کوفرە - بێباوەڕییە -، پ ێغەمبەر - صلى الله عليه وسلم - دەفەرموێت: «ئەو پ ەیمانەی – جیاکارەوەی - کە لەنێوان ئێمەی موسڵمان وئەوانی بێباوەڕدا هەیە؛ نوێژکردنە، جا هەرکەسێک واز لەنوێژکردن بهێنێت؛ ئەوا کافر - بێباوەڕ - بووە» [رواه أحمدوالترمذي وغيرهما]

پ ١٩: چەند نوێژ واجبە لەسەر مسوڵمان لەڕۆژ وشەوێکدا؟ وژمارەی ڕکاتەکانی هەرنوێژێک چەندە؟

و: پ ێنج نوێژ فەرزە لەسەر مسوڵمان لە شەو وڕۆژێکدا، ونوێژی بەیانی: دوو ڕکات، ونوێژی نیوەڕۆ: چوار ڕکات، ونوێژی عەسر: چوار ڕکات، ونوێژی مەغریب -شێوان-: سێ ڕکات، ونوێژی عیشا -خەوتنان-: چوار ڕکات.

پ ٢٠: مەرجەکانی دروستێتی نوێژکردن بژمێرە؟

و: ١- ئیسلام -مسوڵمان بوون-؛ نوێژکردنی کافر دروست نییە.

٢- ئەقڵ؛ نوێژکردنی شێت دروست نییە.

٣- جیاکاری لەنێوان چاکە وخراپ ە؛ نوێژکردنی منداڵێک دروست نییە کە جیاکاری نەکات -لەنێوان چاکە وخراپ ە-.

٤- نیەت.

٥- هاتنی کاتی نوێژ.

٦- پ اكبوونەوە -دەستنوێژگرتن یان خۆشۆردن- پ اش ئەوەی تووشی ئەو شتانە بوو كە دەستنوێژ دەشكێنێت -الحدث-.

٧- خۆپ اككردنەوە یان پ اككردنەوەی ئەو شوێنی نوێژی تێدا دەكات لەشتە پ یسەكان.

٨- داپ ۆشینی شەرمگە -عەورەت-.

٩- ڕووكردنە ئاراستەی قیبلە.

پ ٢١: ژمارەی پ ایەكانی -ڕوكنەكانی- نوێژ بژمێرە؟

و: چواردە پ ایەیە، كە بریتین لە:

١- وەستان لەنوێژی فەرزدا بۆ كەسێک بتوانێت بەپ ێوە بوەستێت.

٢- تەكبیرەی ئیحرام، ووتنی: (الله أكبر) كاتی دەستپ ێكردنی نوێژ.

٣- خوێندنی سورەتی -الفاتحة-.

٤- ڕكوع بردن، وپ شتی ڕێک دەوەستێنێت لەكاتی ڕكوع بردن وسەری پ ێویستە هاوئاستی پ شتی دەبێت.

٥- بەرزبوونەوە وڕێك وەستان لەپ اش ڕكوع بردن.

٦- وەستان بەڕێكی وئارامی لەپ اش بەرزبوونەوە لە ڕكوع بردن.

٧- سوجدە بردن؛ پ ێویستە نێوچەوانی ولووتی ولەپ ەكانی دەستی وئەژنۆكانی وسەری پ ەنجەی پ ێیەكانی بەجوانی لەسەر شوێنی سوجدە بردن دابنێت.

٨- بەرزبوونەوە لە سوجدە بردن.

٩- دانیشتن لەنێوان سوجدەكان.

وئەوەی سونەتە لەم كاتەدا بریتیە لە: دانیشتن بەشێوازی (ئیفتیراش) واتا لەسەر پ ێی چەپ ی دابنیشێت، وپ ێی ڕاستی بوەستێنێت وپ ەنجەی پ ێیەكانی بەرەو ئاراستەی قیبلە بێت.

١٠- هێمنی ودڵنیایی وئارامی، ئەمیش واتا لەسەرخۆیی لە جێبەجێكردنی هەر پ ایەیەكی كرداری.

١١- ووتنی تەشەهودی -تەحیاتی- كۆتایی.

١٢- دانیشتن بۆ ووتنی.

١٣- دوو جار سەلامدانەوە، ئەمیش واتا دووجار بڵێت: (السَّلام علیکم ورحمة الله).

١٤- ڕیزبەندی لەئەنجامدانی پ ایەکان -بەو شێوەیەی باسمانکرد-، بۆ نمونە ئەگەر بەئەنقەست سوجدە ببات لەپ ێش ڕکوع بردن؛ ئەوا نوێژەکەی پ وچەڵ دەبێتەوە، بەڵام ئەگەر بەهەڵە ئەمە بکات ئەوا دەبێت بگەڕێتەوە بۆ ڕکوع بردن، پ اشان سوجدە دەبات.

پ ٢٢: واجبەکانی نوێژ باس بکە؟

و: واجبەکانی نوێژ هەشت دانەن، ئەمانیش بریتین لە:

١- تەکبیرەکانی نێو نوێژ -ووتنی: الله أکبر لەکاتی چوون لەپ ایەیەک بۆ پ ایەیەکی تر-، جگە لە تەکبیرەی ئیحرام نەبێت.

٢- ووتنی: «سمع الله لمن حمده»* بۆ ئیمام وکەسێک بەتەنها نوێژ بکات، *(واتە: پ ەروەردگار وەڵامی ئەوانە دەداتەوە -دەیانبیستێت- کە حەمد وسوپ اسی دەکەن).

٣- ووتنی: «ربنا ولك الحمد»*، *(واتە: پ ەروەردگارمان حەمد وستایش تەنها بۆ تۆیە).

٤- ووتنی: «سبحان ربي العظیم»* یەک جار لەکاتی ڕکوع بردن، *(واتە: پ اک وبێگەردی بۆ پ ەروەردگاری مەزن).

٥- ووتنی: «سبحان ربي الأعلی»* یەک جار لەکاتی سوجدە بردن، *(واتە: پ اک وبێگەردی بۆ پ ەروەردگار کە بەرزی وپ ایەداری وبڵندی ڕەها هەر بۆ ئەوە).

٦- ووتنی: «رب اغفر لي»* لەنێوان سوجدەکاندا، *(واتە: پ ەروەردگارم لێم خۆش بە).

٧- خوێندنی تەشەهودی -تەحیاتی- یەکەم.

٨- دانیشتن بۆ خوێندنی تەشەهودی یەکەم.

پ ٢٣: ئایا سونەتەکانی نوێژ چین؟

و: یانزە سونەتن، ئەمانیش بریتین لە:

١- لەپ اش تەکبیرەی ئیحرام دەڵێت: «سبحانك اللهم وبحمدك، وتبارك اسمك، وتَعَالَىٰ جدك، ولا إله غيرك»* وپ ێی دەووترێت: (نزای ئیستیفتاح:دعاء الاستفتاح)، *(واتە: خودایە

پ اک وبێگەردی وحەمد وسوپ اس بۆ تۆ، ناوت بەرز وپ یرۆزە، بەرز وبڵندە مەزنیت، وهیچ پ ەرستراوێک هەق وڕاست نییە شایستەی پ ەرستن بێت جگە لە تۆ).

٢- پ ەناگرتن بەخوای گەورە لەشەیتانی نەفرینلێکراو.

٣- ووتنی بەسمەلە (بسم الله الرحمان الرحيم).

٤- ووتنی: ئامین.

٥- خوێندنی سورەتێک یان چەند ئایەتێك لەپ اش سورەتی -الفاتحة-.

٦- خوێندنی قورئان بەدەنگی بیستراو لەلایەن ئیمامەوە، لەو نوێژە بەکۆمەڵانەی سونەت وایە قورئان بەدەنگی بەرز تێیاندا بخوێندرێت لەلایەن ئیمامەوە.

٧- لەپ اش تەحمید کردن (لەپ اش -سمع الله لمن حمده-) بڵێت: «ملء السَّمٰوات، وملء الأرض، وملء ما شئت من شيء بعد» واتە: «هێندەی پ ڕ بەئاسمانەکان وپ ڕ بەزەوی وهەرچی شتێکی تر تۆ ویستت لەسەری بێت».

٨- زیاتر لە یەک جار ووتنی زیکری تەسبیح لەڕکوع بردندا، واتا: تەسبیحی دووەم وسێیەم یان زیاتر بیلێت.

٩- زیاتر لە یەک جار ووتنی زیکری تەسبیح لەسوجدە بردندا، واتا: تەسبیحی دووەم وسێیەم یان زیاتر بیلێت.

١٠- زیاتر لە یەک جار ووتنی زیکری نێوان سوجدەکان: «رب اغفر لي».

١١- سەلاتدان لە تەحیاتی -تەشەهودی- کۆتایی لەسەر -بنەماڵەی- ئەهلی بەیتی پ ێغەمبەر ﷺ، نزاکردنی بەرەکەت بۆ سەر پ ێغەمبەر ﷺ وبنەماڵەکەی، ونزا کردن لەپ اش تەواوبوونی تەشەهود.

چوارەم: کردەوە سونەتەکان، وپ ێیان دەووترێت شێوازەکان:

١- بەرزکردنەوەی دەستەکان لەگەڵ ووتنی تەکبیرەی ئیحرامدا هەتاوەکو ئاستی شانەکان بەشێوەیەک ناولەپ ەکان بەرەو ئاراستەی قیبلە بن.

٢- بەرزکردنەوەی دەستەکان بەهەمان شێوازی پ ێشوو لەکاتی چوون بۆ ڕکوع بردن.

٣- بەزرکردنەوەی دەستەکان بەهەمان شێوازی پ ێشوو لەکاتی بەزربوونەوە لەڕکوع بردن.

٤- گێڕانەوەی دەستەکان بۆ شوێنی خۆیان لەپ اش بەرزکردنەوەیان.

٥- دانانی دەستی ڕاست لەسەر دەستی چەپ .

٦- سەیرکردنی شوێنی سوجدە بردن لەکاتی نوێژدا.

٧- لەکاتی بەپ ێوە وەستان دەبێت بۆشایی لەنێوان پ ێیەکانی هەبێت.

٨- لەکاتی ڕکوع برندا؛ بە لەپ ی دەستەکانی ئەژنۆکانی دەگرێت وبۆشایی دەخاتە نێوان پ ەنجەکانیەوە، وپ شتی بەڕێکی دەوەستێنێت لەکاتی ڕکوع برندا بەشێوەیەک سەری هاوئاستی پ شتی بێت.

٩- بەشێوەیەکی جوان سوجدە دەبات وئارامی ودڵنیایی پ ێوە دیاربێت، وپ ێویستە ئەو ئەندامانەی سوجدەیان لەسەر دەبات بەجوانی شوێنی خۆیان بگرن لەسەر زەوی، وپ ێویستە ڕاستەوخۆ بەر زەوی بکەون و لەسەر شوێنی سوجدە بردن دابنرێن.

١٠- پ ێویستە لەکاتی سوجدە بردندا؛ باڵەکانی دوور بخاتەوە لە لاشەی ونەیلکێنێت بە تەنیشتەکانی لاشەی، وهەروەها سکی دوور بخاتەوە لە ڕانەکانی، وڕانەکانی دوور بخاتەوە لە ساقەکانی -لاقەکانی-*، وبۆشایی بخاتە نێوان ئەژنۆکانیەوە، وپ ێی لەسەر زەوی بوەستێنێت -بچەقێنێت-، و سەرەپ ەنجەی پ ێیەکانی لەسەر زەوی بێت بەرەو ئاراستەی قیبلە بن وبۆشایی لەنێوانیان بێت، ودەستەکانی هاوئاستی شانەکانی بن لەسەر زەوی وپ ەنجەکانی دەستی پ ێکەوە بلکێنێت بەرەو ئاراستەی قیبلە. *(ساق -لاق-: مەبەست ئەو ئێسکە درێژەیە کە گوێزنگەکان بەئەژنۆکانەوە دەبەستێت).

١١- بەشێوازی (ئیفتیراش)* دادەنیشێت لەنێوان سوجدە بردنەکاندا، ولە تەشەهودی -تەحیاتی-یەکەم، بەڵام بەشێوازی (تەوەروک)** دادەنیشێت لەتەشەهودی دووەم. *(دانیشتنی الافتِراش -ئیفتیراش- بریتیە لەوەی سمتی لای چەپ ی بخاتە سەر بنی پ ێی چەپ ی و لەسەری دابنیشێت وپ ێی ڕاستی لەسەر زەوی بچەقێنێت -بیوەستێنێت-)،**(دانیشتنی التورك -تەوەروک- بریتیە لەوەی پ ێی ڕاستی بچەقێنێتە -بیوەستێنێتە- سەر زەوی وپ ێی چەپ ی لە ژێر پ ێی ڕاستیەوە دەربکات ولە سەر سمتی لای چەپ ی دابنیشێت).

١٢- لەکاتی دانیشتندا؛ دەستەکانی بەڕاخراوی لەسەر ڕانەکانی دادەنێت وپ ەنجەکانی پ ێکەوە بلکێنێت، بەڵام لە تەشەهوددا سەبارەت بەدەستی ڕاستی؛ پ ەنجە بچووکەکە وئەوەی تەنیشتی دەگرێتەوە -دەیانوقێنێت-، و بەپ ەنجە گەورەکە -قامکە گەورەکە- وپ ەنجەی ناوەڕاست ئەڵقەیەک دروست دەکات، وپ اشان پ ەنجەی شایەتمان -درێژ دەکاتەوە- ئاماژەی پ ێدەکات بەرەو ئاراستەی قیبلە هەتاوەکو تەواو دەبێت لەخوێندنی تەشەهود.

١٣- ئاوڕدانەوە بەرەو لای ڕاست وچەپ لەکاتی سەلامدانەوە.

پ ٢٤: ئەو شتانەی نوێژ پ وچەڵ دەکەنەوە، بیانژمێرە؟

و: ١- وازهێنان لە پ ایەیەک لەپ ایەکانی نوێژ یان مەرجێک لە مەرجەکانی نوێژ.

٢- قسەکردن بەئەنقەست.

٣- خواردن یان خواردنەوە.

٤- جوڵەی زۆری بەدوای یەک.

٥- وازهێنان لەواجبێک لە واجبەکانی نوێژ بەئەنقەست.

پ ٢٥: مسوڵمان دەبێت چۆن نوێژ بکات؟

و: سیفەت وچۆنیەتی نوێژکردن:

١- بەهەموو لاشەی ڕوو لەئاراستەی قیبلە بکات، بەبێ لادان لەئاراستەی قیبلە و بەبێ ئەوەی ئاوڕ بداتەوە بۆ لایەکی تر.

٢- پ اشان نیەت دەهێنێت بۆ ئەو نوێژەی دەیەوێت ئەنجامی بدات لە دڵیەوە، بەڵام نابێت بە زمانی دەریببڕێت.

٣- پ اشان تەکبیر دەکات -دەڵێت: الله أكبر-، ودەستەکانی بەرزدەکاتەوە هەتاوەکو ئاستی شانەکانی لەکاتی تەکبیرکردندا بەشێوەیەک ناولەپ ەکانی دەستی ڕوویان لەئاراستەی قیبلە بێت.

٤- پ اشان ناولەپ ی دەستی ڕاستی دەخاتە سەر پ شتی دەستی چەپ ی و لەسەر سینگی دایان دەنێت.

٥- پ اشان نزای ئیستیفتاح -دەستپ ێك- دەخوێنێت، ودەڵێت: «اللهم باعد بيني وبين خطاياي كما باعدت بين المشرق والمغرب، اللهم نقني من خطاياي كما يُنقى الثوب الأبيض من

الدنس، اللهم اغسلني من خطاياي بالماء والثلج والبرد»، «واته: خوای گەورە دووری بخە نێوان من وگوناهەکانم وەکو دووری نێوان ڕۆژهەڵات ورۆژئاوا، خوای گەورە لە گوناهەکانم پ اکم بکەرەوە هەروەکو چۆن جلی سپ ی لە چڵک وپ یسی پ اک دەکرێتەوە، خودایە پ اکم بکەرەوە وبم شۆرەوە لە گوناهەکانم بە ئاو وبەفر وتەرزە».

یان دەڵێت: «سبحانك اللهم وبحمدك، وتبارك اسمك، وتَعَالَىٰ جدك، ولا إله غيرك» واتە: «خودایە،حەمد وسوپ اس وپ اک وبێگەردی بۆ تۆ، ناوت پ یرۆز وموبارەکە، مەزنیت لە ئەوپ ەڕی بڵندی وبەرزیدایە، وهیچ پ ەرستراوێک هەق وڕاست نییە کە شایەنی پ ەرستن بێت جگە لە تۆ».

٦- پ اشان پ ەنا بە خوای گەورە دەگرێت، ودەڵێت: «أعوذ بالله من الشيطان الرجيم» واتە: «پ ەنا بەخوای گەورە دەگرم لەشەیتانی نەفرینلێکراو».

٧- پ اشان بەسمەلە وسورەتی -الفاتحة- دەخوێنێت، ودەڵێت:

﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ * بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان (١) ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ * هەموو ستایشێک -حەمدێک- بۆ خوای گەورە پ ەروەردگاری جیهانیان بێت (٢) ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ * بەزەییدارترین، میهرەبانترین (٣) مَٰلِكِ يَوۡمِ ٱلدِّينِ * خاوەن وسەرداری ڕۆژی لێپ رسینەوە وپ اداشتدانەوە -ڕۆژی قیامەت- هەر ئەو زاتە پ یرۆزەیە (٤) إِيَّاكَ نَعۡبُدُ وَإِيَّاكَ نَسۡتَعِينُ * ئێمە بە تەنها تۆ دەپ ەرستین و بەتەنها داوای یارمەتی لە تۆ دەکەین (٥) ٱهۡدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلۡمُسۡتَقِيمَ * ڕێنموێنیمان بکە بۆ سەر ڕێگای ڕاست (٦) صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنۡعَمۡتَ عَلَيۡهِمۡ غَيۡرِ ٱلۡمَغۡضُوبِ عَلَيۡهِمۡ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ * ڕێگای ئەوانەی کە تۆ بەرەکەتت پ ێیان بەخشیووە؛ نەک ڕێبازی ئەوانەی کە خەشم وقینیان لێگیراوە -لە جولەکەکان هاوشێوەکانیان- ونە ڕێبازی ئەوانەیش کە گومڕا بوون -لە گاورەکان وهاوشێوەکانیان- (٧)﴾ [سورەتی الفاتحة: ١-٧].

پ اشان دەڵێت: (ئامین)، واتا: خودایە نزاکانمان وەڵام بدەرەوە.

٨- پ اشان هێندەی بتوانێت قورئان دەخوێنێت، وقورئان زیاتر دەخوێنێت لەنوێژی بەیانیدا.

٩- پ اشان ڕکوع دەبات، واتا: پ شتی دەچەمێنێتەوە بەرەو ئاراستەی زەوی بۆ بەمەزندانانی خوای گەورە، و لەکاتی چوون بۆ ڕکوع تەکبیر دەکات، ودەستەکانی بەرز دەکاتەوە هەتاوەکو ئاستی شانەکانی، وسونەت ئەوەیە پ شتی بەرێکی بوەستێنێت لەکاتی ڕکوع برندا، وسەری هاوئاستی پ شتی بێت، ودەستەکانی لەسەر ئەژنۆکانی دابنێت وبۆشایی بخاتە نێو پ ەنجەکانی.

١٠- و لەکاتی ڕکوع بردن دەڵێت: «سبحان ربي العظيم»*؛ سێ جار، * واتە: «پ اک وبێگەردی بۆ پ ەروەردگاری مەزنم»، ودەتوانێت زیکری تر بڵێت وەکو: «سبحانك اللهم وبحمدك، اللهم اغفر لي» واتە: «پ اک وبێگەردی وحەمد وستایش بۆ پ ەروەردگار، خودایە لێم خۆش بە».

١١ - پ اشان سەری بەرز دەکاتەوە لەڕکوع بردن، ودەڵێت: «سمع الله لمن حمده» واتە: «خوای گەورە وەڵامی ئەوانە دەداتەوە کە حەمد وستایشی دەکەن»، ولەو کاتەدا دەستەکانی بەرز دەکاتەوە هەتاوەکو ئاستی شانەکانی، وئەوەی لەپ شتی ئیمام نوێژ دەکات ناڵێت: «سمع الله لمن حمده»، بەڵکو دەڵێت: «ربنا ولك الحمد» واتە: «پ ەروەردگارمان حەمد وستایش تەنها بۆ تۆیە».

١٢ – پ اش خوێندنی ئەو زیکرانەی پ ێشوو؛ لەکاتی وەستانی پ اش ڕکوع بردن، دەتوانێت ئەم زیکرەش بڵێت: «ربنا ولك الحمد، ملء السماوات والأرض، وملء ما شئت من شيء بعد» واتە: «پ ەروەردگارمان حەمد وستایش بۆ تۆ، هێندەی پ ڕ بەئاسمانەکان وزەوی، وپ ڕ بەهێندەی ئەوەی تۆ بتەوێت لەپ اش ئەمانە».

١٣- پ اشان سوجدەی یەکەم دەبات، ولەکاتی چوون بۆ سوجدە بردن دەڵێت: «الله أكبر»، و دەبێت لەسەر حەوت ئەندام سوجدە ببات: نێوچەوان ولووت [بەیەک ئەندام دادەنرێن]، وناولەپ ەکان، وئەژنۆکان، وسەرەپ ەنجەی پ ێیەکان. باڵەکانی دوور دەخاتەوە لە لاتەنیشتەکانی لاشەی، وباڵەکانی ڕاناخات لەسەر زەوی، وسەرەپ ەنجەی پ ێیەکانی بەرەو ئاراستەی قیبلە دەبێت.

١٤- ولە ڕکوع بردنیندا دەڵێت: «سبحان ربي الأعلى»* سێ جار، *(واتە: پ اک وبێگەردە پ ەروەردگارم کە بەرزی وبڵندی وپ ایەداری ڕەها هەر بۆ ئەوە)، ودەتوانێت زیکری تر بڵێت،

وەکو: «سبحانك اللهم ربنا وبحمدك، اللهم اغفر لي» واتە: «پ اک وبێگەردیت ئەی پ ەروەردگار، وحەمد وستایش بۆ تۆ، خودایە لێم خۆش بە».

١٥- پ اشان سەری بەرز دەکاتەوە لەسوجدە بردن، ودەڵێت: «الله أکبر» واتە: «خودا لەهەموو شتێک گەورەترە».

١٦- بەشێوازی (ئیفتیراش)* دادەنیشێت لەنێوان سوجدەکان، وناولەپ ەکانی لەسەر ئەژنۆ وڕانەکانی دادەنێت. *(دانیشتنی الافتِراش -ئیفتیراش- بریتیە لەوەی سمتی لای چەپ ی بخاتە سەر بنی پ ێی چەپ ی و لەسەری دابنیشێت وپ ێی ڕاستی لەسەر زەوی بچەقێنێت -بیوەستێنێت -)

١٧- لەدانیشتنی نێوان سوجدەکان دەڵێت: «رب اغفر لي، وارحمني، واهدني، وارزقني، واجبرني، وعافني» واتە: «خودایە لێم خۆش بە، وڕەحمم پ ێبکە، وهیدایەتم بدە، وڕزقم پ ێببەخشە، وحاڵم بگۆڕە بۆ باشتر، وسەلامەتیم پ ێببەخشە».

١٨- پ اشان سوجدەی دووەم دەبات وەکو سوجدەی یەکەم لەوەی دەووترێت ودەکرێت، و لەکاتی چوون بۆ سوجدە تەکبیر دەکات.

١٩- پ اش سوجدەی دووەم هەڵدەستێت، ودەڵێت: «الله أکبر»، وڕکاتی دووەم ئەنجامدەدات وەکو ڕکاتی یەکەم لەوەی دەووترێت ودەکرێت، بەڵام نزای ئیستیفتاحی تێدا ناخوێنێت.

٢٠- پ اشان تەواوبوونی ڕکاتی دووەم، و ووتنی (الله أکبر) لەپ اش بەرزبوونەوە لەسوجدە بردن؛ دادەنیشێت، وەکو دانیشتنی نێوان سوجدەکان، لێرەدا دەستی ڕاستی دەبێت بەم شێوەیە بێت: پ ەنجە بچووکەکە وئەوەی تەنیشتنی دەگرێتەوە -دەیاننوقێنێت-، وبەپ ەنجەی ناوەڕاست وپ ەنجە گەورەکە -قامکە گەورەکە- ئەڵقەیەک دروست دەکات، وپ ەنجەی شایەتمان بەرز دەکاتەوە -ئاماژەی پ ێدەکات- بەرەو ئاراستەی قیبلە و لەکاتی نزادا دەیجوڵێنێت، ودەستی چەپ ی ڕادەخات لەسەر بەشی پ ێشەوەی ڕانی چەپ ی.

٢١- ولەم دانیشتنەدا تەشەهود -تەحیات- دەخوێنێت، ودەڵێت: «التحيات لله والصلوات والطيبات، السلام عليك أيها النبي ورحمة الله وبركاته، السلام علينا وعلى عباد الله الصالحين،

أشهد أن لا إله إلا الله، وأشهد أن محمداً عبده ورسوله، اللهم صلِّ على محمد وعلى آل محمد، كما صليت على إبراهيم وعلى آل إبراهيم، إنك حميد مجيد، وبارك على محمد وعلى آل محمد، كما باركت على إبراهيم وعلى آل إبراهيم، إنك حميد مجيد. أعوذ بالله من عذاب جهنم، ومن عذاب القبر، ومن فتنة المحيا والممات، ومن فتنة المسيح الدجال» واته: «هەموو ستایشێکی گەورە وبە مەزن دانان تەنها بۆ خوای گەورەیە، وهەموو نوێژکردنێک تەنها بۆ ئەو زاتەیە، وهەموو قسە وکردەوەیەکی باش وجوان وخێرکردنێک تەنها بۆ ئەو زاتە بە دڵسۆزی ئەنجام دەدرێت، سەلام وسڵاو لە سەر تۆ بێت ئەی پ ێغەمبەر لە گەڵ ڕەحمەت وبەرەکات وپ یرۆزی خوای گەورە، وسەلام وسڵاو لە سەر ئێمە ولە سەر بەندە چاکەکانی خوای گەورە، شاهێدی دەدەم (دان دەنێم) بەوەی کە هیچ پ ەرستراوێک ڕاست وهەق نییە کە شایەنی پ ەرستن بێت جگە لە الله، وموحەمەد - صلى الله عليه وسلم - بەندە وپ ێغەمبەری خودایە، خودایە سەڵاوت بنێرە بۆ سەر موحەمەد وخانەوادەی موحەممەد، هەروەکو چۆن سەڵاواتت دا لەسەر ئیبراهیم وخانەوادەی ئیبراهیم، خودایە پ یرۆزی وبەرەکەت بنێرە بۆ سەر موحەمەد وخانەوادەی موحەمەد هەروەکو چۆن پ یرۆزی وبەرەکەتت بەخشی بە ئیبراهیم وخانەوادەی ئیبراهیم، تۆ ستایشکراو وشکۆداریت، پ ەنا بەخوای گەورە دەگرم لە سزای دۆزەخ، ولە سزای قەبر، ولە فیتنەی ژیان ومردن، ولە فیتنەی مەسیحی دەجال». پ اشان نزا دەکات وداوا لە پ ەروەردگاری دەکات بەویستی خۆی لەداواکردنی خێری دونیا وقیامەت.

٢٢- پ اشان سەلام دەداتەوە بەلای ڕاستی ودەڵێت: «السلام عليكم ورحمة الله» وبۆ لای چەپ یش بەهەمان شێوە.

٢٣- وئەگەر نوێژەکە سێ یان چوار ڕکاتی بوو؛ لە تەشەهودی -تەحیاتی- یەکەمدا پ اش ئەوەی دەڵێت: «أشهد أن لا إله إلا الله، وأشهد أن محمداً عبده ورسوله»؛ دەوەستێت.

٢٤- پ اشان هەڵدەستێتەوە ودەڵێت: «الله أكبر»، ودەستەکانی هەتاوەکو ئاستی شانەکانی بەرز دەکاتەوە.

٢٥- پ اشان ئەو ڕکاتانەی ماوەتەوە بەهەمان شێوەی ڕکاتەکانی پ ێشوو ئەنجامی دەدات، وتەنها سورەتی -الفاتحة- دەخوێنێت تێیاندا.

٢٦- پ اشان لەڕکاتی کۆتایی ئەو نوێژانەی سێ یان چوار ڕکاتین بەشێوازی تەوەروک (تەوەروک)* دادەنیشێت، ودەستەکانی دەخاتە سەر ڕانەکانی بەو سیفەت وچۆنیەتیەی کە لەتەشەهودی یەکەمدا باسکرا. *(دانیشتنی التورك -تەوەروک- بریتیە لەوەی پ یێ ڕاستی بچەقێنێتە -بیوەستێنێتە- سەر زەوی وپ یێ چەپ ی لە ژێر پ یێ ڕاستیەوە دەربکات ولە سەر سمتی لای چەپ ی دابنیشێت).

٢٧- ولەم دانیشتنەدا هەموو تەشەهودەکە دەخوێنێت.

٢٨- پ اشان سەلام دەداتەوە بەلای ڕاستی ودەڵێت: «السلام عليكم ورحمة الله» وبۆ لای چەپ یش بەهەمان شێوە.

پ ٢٦: چی زیکرێک دەڵێیت لەپ اش سەلامدانەوە لەنوێژ؟

و: «أَسْـتَغْفِرُ الله»* سێ جار، *«واتە: داوای لێخۆشبوون لەخوای گەورە دەکەم».

- «اللّهُـمَّ أَنْـتَ السَّلامُ، وَمِـنْكَ السَّلام، تَبارَكْتَ يا ذا الجَـلالِ وَالإِكْـرام» واتە: «خوای گەورە تۆ (السلام)یت؛ هەموو ئاشتی وهێمنیەک تۆ دەیبەخشیت، وهەموو هێمنی وئاشتییەک لە تۆوە دێت، تۆ بەرز وپ یرۆزیت ئەی خاوەنی شکۆمەندی وشەرەفمەندی».

- «لا إلَهَ إلاّ اللّهُ وحدَهُ لا شريكَ لهُ، لهُ المُـلْكُ ولهُ الحَمْد، وهوَ على كلّ شَيءٍ قَدير، اللّهُـمَّ لا مانِعَ لِما أَعْطَـيْت، وَلا مُعْطِـيَ لِما مَنَـعْت، وَلا يَنْفَـعُ ذا الجَـدِّ مِنْـكَ الجَـد» واتە: «هیچ پ ەرستراوێک شایستەی پ ەرستن نییە بە هەق وڕاستی جگە لە الله، هەموو موڵکێک تەنها بۆ ئەوە، وهەموو حەمد وستایشێک تەنها بۆ ئەوە، وئەوە لەسەر ئەنجامدانی هەموو شتێک تواناداره، خوایە کەس ناتوانێت ڕێگری بکات لە ئەو شتەی تۆ دەیبەخشیت، وکەسیش ناتوانێت ئەو شتە ببەخشیت ئەگەر تۆ ڕێگری بکەیت لەبەخشینی، ودەوڵەمەندی وسامان سوودی نابێت بۆ هیچ کەسێک -لەلای تۆ-، ودەوڵەمەندی وبەخشینی سامان تەنها لەلایەن تۆوە دێت».

- «لا إلَهَ إلاّ الله، وحدَهُ لا شريكَ لهُ، لهُ الملكُ ولهُ الحَمد، وهوَ على كلّ شيءٍ قدير، لا حَـوْلَ وَلا قـوَّةَ إِلاّ بِاللهِ، لا إلهَ إلاّ الله، وَلا نَعْـبُـدُ إِلاّ إيّـاه، لَهُ النِّعْـمَةُ وَلَهُ الفَضْل وَلَهُ الثَّـناءُ الحَـسَن، لا إلهَ إلاّ الله مخْلِصـينَ لَـهُ الدِّينَ وَلَوْ كَـرِهَ الكـافِرون» واتە: «هیچ پ ەرستراوێک

شایستەی پ ەرستن نییە بە هەق وڕاستی جگە لە الله، بەتەنها وتاکە ئەو زاتە وهیچ شەریک وهاوبەشێکی نییە، وهەموو موڵکێک تەنها بۆ ئەوە، وهەموو ستایشێک هەر بۆ ئەوە، وئەو لەسەر ئەنجامدانی هەموو شتێک تواناداره، هیچ توانا وهێزێکمان نییە مەگەر خوای گەورە پ ێمان ببەخشێت، هیچ پ ەرستراوێک شایستەی پ ەرستن نییە بە هەق وڕاستی جگە لە الله، وتەنها ئەو زاتە دەپ ەرستین، وهەموو نیعمەت وفەزڵێک ئەو دەیبەخشێت وهەموو ستایشێکی چاک وجوان تەنها بۆ ئەوە، هیچ پ ەرستراوێک شایستەی پ ەرستن نییە بە هەق وڕاستی جگە لە الله، لە ئاینداریماندا دڵسۆزین (تەنها) بۆ ئەو زاتە ئەگەرچیش کافرەکان - بێباوەڕەکان- پ ێیان ناخۆش بێت».

- «سُبْحانَ اللهِ» سی وسێ جار دەڵێت.

- «الحَمْدُ لله» سی وسێ جار دەڵێت.

- «اللهُ أكْبَر» سی وسێ جار دەڵێت.

پ اشان لەجاری سەدەهەم، دەڵێت: «لا إله إلا الله وحده لا شريك له، له الملك وله الحمد، وهو على كل شيء قدير» واتە: «هیچ پ ەرستراوێک شایستەی پ ەرستن نییە بە هەق وڕاستی جگە لە الله، هەموو موڵکێک تەنها بۆ ئەوە، وهەموو حەمد وستایشێک تەنها بۆ ئەوە، وئەوە لەسەر ئەنجامدانی هەموو شتێک تواناداره».

- وسورەتی -الإخلاص- و -الفلق- و -الناس- دەخوێنێت؛ سێ جار، لەپ اش نوێژی بەیانی ومەغریب، ویەک جار لەپ اش نوێژە فەرزەکانی تر.

- وئایەتی کورسی -الكرسي-؛ یەک جار دەخوێنێت.

پ ٤٧: ئایا نوێژە سونەتە ڕاتیبەکان کامانەن؟ وفەزڵ وپ اداشتیان چییە؟

و: دوو ڕکات لەپ ێش نوێژی بەیانی.

چوار ڕکات لەپ ێش نوێژی نیوەڕۆ.

دوو ڕکات لەپ اش نوێژی نیوەڕۆ.

دوو ڕکات لەپ اش نوێژی مەغریب.

دوو ڕکات لەپ اش نوێژی عیشا.

فەرزڵ وپ اداشتی؛ پ یٚغەمبەر - صلى الله عليه وسلم - دەفەرمویٚت: «هەرکەسیٚک لەڕۆژ وشەویٚکدا دوانزە ڕکاتی سونەت ئەنجامبدات ئەوا خوای گەورە لەبەهەشتدا خانوویەکی بۆ دروست دەکات» [رواه مسلم وأحمد وغيرهما].

پ ٢٨: ئایا باشترین ڕۆژی هەفتە کام ڕۆژە؟

و: ڕۆژی جومعە -هەینی-، پ یٚغەمبەر - صلى الله عليه وسلم - دەفەرمویٚـت: «لەخیٚرترین ڕۆژەکانتان ڕۆژی جومعەیە: لەو ڕۆژەدا ئادەم دروستکرا، ولەو ڕۆژەدا کۆچی دواییکرد، ولەو ڕۆژەدا فوو دەکریٚت -بە کەڕەنادا-، ولەو ڕۆژەدا گرمە وقیژە دەکریٚت، بۆیە لەو ڕۆژەدا زۆر سەڵاوات لەسەر من بدەن چونکە سەڵاواتدانی ئیٚوە پ یشانی من دەدریٚت» ووتیان: ئەی پ یٚغەمبەری خوا چۆن سەڵاواتدانی ئیٚمە پ یشانی تۆ دەدریٚت لەکاتیٚکدا لاشەت نەماوە؟ فەرمووی: «خوای گەورە -عز وجل- حەرامی کردووە لەسەر زەوی کە لاشەی پ یٚغەمبەران لەناوببات» [رواه أبو داود وغيره].

پ ٢٩: ئایا حوکمی نویٚژی جومعە -هەینی- چییە؟

و: فەرزە لەسەر هەموو تاکیٚکی مسوڵمان کە نیٚر وباڵغ وئاقڵ بیٚت وهەروەها نیشتەجیٚ بیٚت واتا ڕیٚبوار نەبیٚت. خوای گەورە دەفەرمویٚت: ﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا نُودِىَ لِلصَّلَوٰةِ مِن يَوۡمِ ٱلۡجُمُعَةِ فَٱسۡعَوۡاْ إِلَىٰ ذِكۡرِ ٱللَّهِ وَذَرُواْ ٱلۡبَيۡعَۚ ذَٰلِكُمۡ خَيۡرٞ لَّكُمۡ إِن كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ﴾ واتە: ﴿ئەی ئەوانەی کەباوەڕتان هیٚناوە کاتیٚک کە بانگدرا بۆ نویٚژ لە ڕۆژی هەینیدا بەپ ەلە بڕۆن بۆ یادی خوا (و نویٚژی هەینی) و واز لەکڕین وفرۆشتن بهیٚنن، ئائەوە بۆ ئیٚوە چاکترە ئەگەر بزانن وتیٚبگەن﴾ [سورەتی المنافقون: ٩].

پ ٣٠: ژمارەی ڕکاتەکانی نویٚژی جومعە چەندە؟

و: ژمارەی ڕکاتەکانی نویٚژی جومعە؛ دوو ڕکاتە، ئیمام -پ یٚشنویٚژ- بەئاشکرایی -بەدەنگی بیستراو- قورئان دەخویٚنیٚت، و لەپ یٚشیەوە دوو وتار دەخویٚنیٚت.

پ ٣١: ئایا دواکەوتن ونەڕۆیشتن بۆ نویٚژی جومعە ڕیٚگەپ یٚدراوە؟

و: ڕیٚگەپ یٚدراو وجائیز نییە نەڕۆیشتن بۆ نویٚژی جومعە مەگەر کەسیٚک عوزریٚکی شەرعی هەبیٚت، ولە پ یٚغەمبەرەوە هاتووە - صلى الله عليه وسلم - کە دەفەرمویٚت:

«هەرکەسێک لەبەر کەمتەرخەمی سێ نوێژی جومعە لەدەست بدات؛ خوای گەورە مۆر لەسەر دڵی دەدات» [رواه أبو داود وغيره].

پ ٣٢: ئایاسونەتەکانی ڕۆژی جومعەچین؟

و: ١- خۆشۆردن. ٢- بۆن لەخۆدان. ٣- پ ۆشینی جوانترین جلوبەرگ.

٤- چـوون بۆ مزگەوت بەپ ێ. ٥- زوو چوون بۆ مزگەوت.

٦-خوێندنی سورەتی -الكهف-. ٧- زۆر سەڵاواتدان لەسەر پ ێغەمبەر ﷺ.

٨- بەپ ەرۆش بوون لەسەر نزا کردن لەو کاتەی کە نزا تێیدا وەڵامدەدرێتەوە.

پ ٣٣: باسی فەزڵ وپ اداشتی نوێژی بەکۆمەڵ –جەماعەت- بکە؟

پ ێغەمبەری خودا - صلى الله عليه وسلم - دەفەرموێت: «نوێژکردن لەگەڵ کۆمەڵ (بە جەماعەت) بیست وحەوت هێندە باشترە -پ اداشتی زیاترە- لەنوێژکردنی یەکێک بەتەنها» [رواه مسلم].

پ ٣٤: ئایا خشوع لەنوێژدا چییە؟

و: واتا ئامادەبوونی دڵ ولەسەرخۆیی ئەندامەکانی لاشە لەکاتی نوێژ ئەنجامدان، پ ەروەردگار دەفەرموێت: ﴿قَدۡ أَفۡلَحَ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ ١ ٱلَّذِينَ هُمۡ فِي صَلَاتِهِمۡ خَٰشِعُونَ ٢﴾ واتە: ﴿بەڕاستی باوەڕداران ڕزگاریان بووە (سەرکەوتوون) * ئەوانەی کە لە نوێژەکانیاندا لەخوا دەترسن (بەخشوعەوە نوێژدەکەن وگەردن کەچن بۆ خوا)﴾ [المؤمنون: ١-٢].

پ ٣٥: پ ێناسەی زەکات بکە؟

و: مافێکی شایستەیە -واجبە- لەسەر جۆرێکی دیاریکراو لە موڵک وسامان، بۆ کۆمەڵێک کەسی دیاریکراو، لە کاتێکی دیاریکراودا.

- پ ایەیەکە -ڕوکنێکە- لە پ ایەکانی ئیسلام، وخێرکردنێکی واجبە لە دەوڵەمەند وەردەگیرێت ودەبەخشرێت بەهەژار، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَ ٤٣﴾ واتە: ﴿وزەکات بدەن﴾ [البقرة: ٤٣].

پ ٣٦: ئایا خێرکردنی سونەت چییە؟

و: جگە لە زەکاتدان دەگرێتەوە، وەکو: خێرکردن بە هەرشتێک لەجۆرە جیاوازەکانی خێر وچاکە لە هەرکاتێکدا بێت، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَأَنفِقُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ ١٩٥﴾ واتە: ﴿وببەخشن وخەرجی بکەن لەپ ێناو خوای گەورە﴾ [سورەتی البقرة: ١٩٥].

پ ٣٧: پ ێناسەی ڕۆژووگرتن بکە؟

و: بریتیە لەپ ەرستنی خوای گەورە ئەمیش بەخۆگرتنەوە -دوورکەوتنەوە- لەو شتانە دەبنە هۆی شکاندنی ڕۆژوو لە خۆرهەڵاتنەوە هەتاوەکو خۆرئاوابوون، لەگەڵ بوونی نیەتدا، ئەمیش دوو جۆرە:

ڕۆژووگرتنی واجب، وەکو: ڕۆژووگرتنی مانگی ڕەمەزان، وپ ایەیەکە لەپ ایەکانی ئیسلام، خوای گەورە دەفەرمویێت: ﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ كُتِبَ عَلَيْكُمُ ٱلصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٨٣﴾﴾ واتە: ﴿ئەی ئەوانەی کە بڕواتان هێناوە ڕۆژووتان لەسەر نووسراوە وفەرزکراوە هەروەکو چۆن فەرزکرا بوو لەسەر ئەو ئومەتانی پ ێش ئێوە بۆئەوەی پ ارێزکار بن -لە خودا بترسن-﴾ [البقرة: ١٨٣].

وئەو ڕۆژووگرتنانەی واجب نین، وەکو: ڕۆژووگرتنی دووشەممە وپ ێنج شەممە لەهەموو هەفتەیەک، وڕۆژووگرتنی سێ ڕۆژ لەهەموو مانگێک کە باشترینیان ڕۆژووگرتنی سێ ڕۆژ لە ناوەڕاستی مانگی کۆچی (پ ێیان دەووترێت: ڕۆژە سپ یەکان - الأيام البيض) کە دەکەونە (١٣ و ١٤ و ١٥)ی مانگی کۆچی.

پ ٣٨: باسی فەزڵ وپ اداشتی ڕۆژووگرتنی مانگی ڕەمەزان بکە؟

و: پ ێغەمبەر ﷺ دەفەرمویێت: «ئەوەی مانگی ڕەمەزان بە ڕۆژوو بێت بە باوەڕەوە (بەئیمانەوە) وبە داواکردنی پ اداشت (لە لایەن خوداوە ئەوا خوای گەورە) لە هەموو تاوانەکانی پ ێشووی خۆش دەبێت» [متفق عليه].

پ ٣٩: باسی فەزڵ وپ اداشتی ڕۆژووگرتنی سونەت بکە؟

و: پ ێغەمبەر ﷺ دەفەرمویێت: «ئەوەی ڕۆژێک لە پ ێناو خوای گەورە بە ڕۆژوو بێت؛ ئەوا خوای گەورە ڕووی دوور دەخاتەوە لە دۆزەخ بە ئەندازەی حەفتا پ ایز» [متفق عليه].

- «حەفتا پ ایز»: واتا حەفتا ساڵ.

پ ٤٠: هەندێک لەو شتانە بڵێ کە دەبنە هۆی پ وچەڵبوونەوەی - هەڵوەشاندنەوەی - ڕۆژوو؟

و: ١- خواردن وخواردنەوە بەئەنقەست.

٢- ڕشاندنەوە بەئەنقەست (خۆڕشاندنەوە).

3- هەڵگەڕانەوە لەئیسلام -مورتەد بوون-.

پ ٤١: ئایا سونەتەکانی ڕۆژووگرتن چین؟

و: ١- دەستبەجێ ڕۆژووشکاندن پ اش ئەوەی خۆرئاوا دەبێت -پ اش ئەوەی بانگ دەدات-.

٢- پ ارشێو کردن ودواخستنی بۆ کاتی نزیکبوونەوەی دەرکەوتنی بەرەبەیان -نزیک بانگی بەیانی-.

٣- ئەنجامدانی کردەوەی خێر وپ ەرستنی زیاتر لەکاتی ڕۆژووگرتندا.

٤- سونەتە کەسی ڕۆژووگر ئەگەر جوێنی پ ێدرا؛ بلێت: من بەڕۆژووم.

٥- نزا کردن لەکاتی شکاندنی ڕۆژوو.

٦- ڕۆژوو شکاندن لەسەر خورمای گەییوو -تەڕ- یان خورمای وشک، ئەگەر نەبوو؛ ئەوا بەئاو.

پ ٤٢: پ ێناسەی حەج بکە؟

و: حەج: بریتیە لەپ ەرستنی خوای گەورە بەسەردانی کردنی ماڵی پ یرۆزی وئەنجامدانی کردەوە وڕێوڕەسمی تایبەت لە کاتێکی دیاریکراودا، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَلِلَّهِ عَلَى ٱلنَّاسِ حِجُّ ٱلۡبَيۡتِ مَنِ ٱسۡتَطَاعَ إِلَيۡهِ سَبِيلٗاۚ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ ٱلۡعَٰلَمِينَ * خوا بڕیاریداوە لەسەرخەڵکی و فەرزی کردووە لەسەریان حەجی ماڵەکەی (خۆی) لەسەر هەرکەسێک کە توانای گەیشتن و(ڕۆیشتنی) هەبێت بۆی وە هەر کەس باوەڕی نەبێت (بە فەریزەی حەج) ئەوە بە ڕاستی خوا بێ نیازە لە هەموو جیهانیان﴾ [سورەتی آل عمران: ٩٧].

پ ٤٣: پ ایەکانی حەجکردن بژمێرە؟

و: ١- ئیحرام.

٢- وەستانی عەرەفە لە دەشتی عەرەفەدا.

٣- ئەنجامدانی تەوافی ئیفازە.

٤- هاتن وچوون -سەعی- لەنێوان سەفا ومەروە.

پ ٤٤: ئایافەزڵ وپ اداشتی حەجکردن چییە؟

و: پ ێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «ئەوەی حەج ئەنجام بدات، وقسەی خراپ وناڕەوا نەکات (نزیک نەبێتەوە لە خێزانی بەچێژوەرگرتن)، وتاوان وگوناهـ ئەنجام نەدات ئەوا دەگەڕێتەوە (لە حەج کردنەکەی) وەکو ئەو ڕۆژەی لە دایك بووە» [رواه البخاري وغيره].

«ئەوا دەگەڕێتەوە (لە حەج کردنەکەی) وەکو ئەو ڕۆژەی لە دایك بووە»: واتا بەبێ گوناهـ وتاوان دەگەڕێتەوە -خوای گەورە لە هەموو گوناهەکانی خۆشدەبێت-.

پ ٤٥: پ ێناسەی عومرە بکە؟

و: عومرە: بریتیە لە پ ەرستنی خوای گەورە بەسەردانیکردنی ماڵی پ یرۆزی -مزگەوتی حەرام- لە مەککە ئەمیش بەئەنجامدانی هەندێک کردەوە وڕێوڕەسمی دیاریکراو لە هەرکاتێکدا بێت.

پ ٤٦: پ ایەکانی عومرەکردن بژمێرە؟

و: ١- ئیحرام.

٢- تەواف کردن بەدەوری کەعبە حەوت جار.

٣- هاتن وچوون -سەعی کردن- لەنێوان سەفا ومەروە.

پ ٤٧: ئایا جیهادکردن لەپ ێناو خوای گەورە چییە؟

و: واتە ئەوپ ەڕی هەوڵ وکۆششکردن بۆ بڵاوکردنەوەی ئاینی ئیسلام وبەرگریکردن لێی ولە مسوڵمانان، یان بەرەنگاربوونەوە وجەنگ کردن دژی دوژمنانی ئیسلام و موسڵمانان، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَجَٰهِدُواْ بِأَمۡوَٰلِكُمۡ وَأَنفُسِكُمۡ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِۚ ذَٰلِكُمۡ خَيۡرٞ لَّكُمۡ إِن كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ﴾ واتە: ﴿وتێبکۆشن بەماڵ وگیانتان لەڕێگەی خوادا ئەوەتان چاکترە بۆتان ئەگەر ئێوە بزانن﴾ [سورەتی التوبة: ٤١].

****

بەشی ژیاننامەی (سیرەی) پ ێغەمبەر ﷺ

پ ١: ئایا ڕەچەڵەکی پ ێغەمبەرمان موحەممەد ﷺ چییە؟

و: ئەو موحەممەد کوڕی عبدالله کوڕی عەبدولموتەڵیب کوڕی هاشمە وهاشم لە قوڕەیش بووە، قوڕەیشیش دەگەڕێتەوە بۆ سەر عەرەب، وعەرەب لە نەوەکانی ئیسماعیلی کوڕی ئیبراهیمە -علیهم الصلاة والسلام-.

پ ٢: ناوی دایکی پ ێغەمبەرمان ﷺ چییە؟

و: ئامینە کچی وەهب.

پ ٣: کەی باوکی وەفاتی کرد؟

و: باوکی لەمەدینە وەفاتی کرد؛ لەکاتێکدا ئەو لەسکی دایکیدا بوو ﷺ.

پ ٤: پ ێغەمبەر ﷺ کەی لەدایکبووە؟

و: لەساڵی فیل، لەڕۆژی دووشەممە لەمانگی ڕەبیعی یەکەم -ربیع الأول-.

پ ٥: پ ێغەمبەر ﷺ لەچی شوێنێک لەدایکبووە؟

و: لە مەککە.

پ ٦: دایەن -مامان- ومناڵڕاگر-حاضنة-ی ئەو کێ بوو جگە لەدایکی خۆی؟

و: کەنیزەکی باوکی: ئوم ئەیمەن، کەنیزەکی مامی ئەبولەهەب: سوەیبە، حەلیمە ئەلسعەدیە.

پ ٧: کەی دایکی وەفاتیکرد؟

و: دایکی وەفاتی کرد لەکاتێکدا ئەو تەمەنی شەش ساڵ بوو، پ اشان باپ یری عەبدولموتەڵیب بەخێوکردنی گرتە ئەستۆی خۆی.

پ ٨: پ اش کۆچی دوایی (عەبدولموتەڵیب)ی باپ یری کێ بەخێوکردنی گرتە ئەستۆی خۆی؟

و: عەبدولموتەڵیبی باپ یری وەفاتی کرد لەکاتێکدا ئەو تەمەنی هەشت ساڵ بوو، پ اش ئەو ئەبو تاڵیبی مامی بەخێوکردنی گرتە ئەستۆی خۆی.

پ ٩: کەی لەگەڵ مامی ڕۆیشت بەرەو شام؟

و: لەگەڵ مامی ڕۆیشت بەرەو شام کاتێک تەمەنی دوانزە ساڵ بوو.

پ ١٠: ڕۆیشتنی دووەمی بەرەو شام، کەی بوو؟

و: ڕۆیشتنی دووەمی بۆ بازرگانی کردن بوو بە سامانی خەدیجە -ڕەزای خوای لێبێت-، وکاتێک گەڕایەوە مارەی کرد، ولەو کاتەدا تەمەنی پێغەمبەر ﷺ بیست وپێنج ساڵ بوو.

پ ١١: کەی قورەیش جارێکی تر کەعبەیان نۆژەنکردەوە؟

و: قورەیش کەعبەیان جارێکی تر نۆژەنکردەوە، لەکاتێکدا ئەو ﷺ تەمەنی سی وپێنج ساڵ بوو، وکاتێک ناکۆک بوون لەسەر ئەوەی کێ بەردە ڕەشەکە دابنێت لەشوێنی خۆی؛ ئەویان ﷺ کرد بە دادوەر لەنێو خۆیان، ئەویش بەردە ڕەشەکەی لەنێو قوماشێکدا دانا، وفەرمانی کرد هەر نوێنەری هۆزێک لایەکی جلەکە بگرێت، لەو کاتەدا ئەوان چوار هۆز بوون، کاتێک بەرزیان کردەوە بەرەو شوێنی خۆی، ئەو ﷺ بەدەستی خۆی لەشوێنی خۆی داینا.

پ ١٢: تەمەنی چەند ساڵ بوو کاتێک وەکو پێغەمبەر نێردرا؟ وبۆ کێ نێردراوە؟

و: تەمەنی چل ساڵ بوو، و وەکو موژدەدەر وترسێنەر نێردرا بۆ هەموو خەڵکی.

پ ١٣: وەحی -سروش- چۆن دەستیپێکرد؟

و: بەخەون بینینی ڕاستگۆیانە، هەر خەونێکی ببینیایە ﷺ وەکو بەیانی ڕۆشن ڕوویدەدا هەروەکو خۆی.

پ ١٤: پێغەمبەر ﷺ حاڵی چۆن بوو لەپێش وەحی؟ ویەکەمجار کەی بوو کە وەحی بۆ سەر دابەزی؟

و: خوای دەپەرست لەنێو ئەشکەوتی حەرا، وماوەی جارێک خۆی ئامادە دەکرد بۆ ڕۆیشتن ومانەوە لەنێو ئەو ئەشکەوتە. و وەحی بۆ سەر دابەزی؛ لەکاتێکدا ئەو لەنێو ئەشکەوتەکە خوای گەورەی دەپەرست.

پ ١٥: یەکەمین ئایەتەکان کامانە بوون لەقورئانی پ یرۆز کە بۆی دابەزێندرا؟

و: خوای گەورە دەفەرمویٚت: ﴿ٱقۡرَأۡ بِٱسۡمِ رَبِّكَ ٱلَّذِي خَلَقَ * (ئەی پ یٚغەمبەر) بخوێنە بەناوی پ ەروەردگارتەوە کە هەموو شتێکی دروست کردووە (١) خَلَقَ ٱلۡإِنسَٰنَ مِنۡ عَلَقٍ * مرۆڤی دروست کردووە لە پ ارچە خوێنێکی بەستوو (٢) ٱقۡرَأۡ وَرَبُّكَ ٱلۡأَكۡرَمُ * بخوێنە، پ ەروەردگاری تۆ (لە هەموو کەس) بەخشندەترە (٣) ٱلَّذِي عَلَّمَ بِٱلۡقَلَمِ * ئەوەی کە(مرۆڤی) فێر(ی نووسین) کردووە بەقەڵەم (٤) عَلَّمَ ٱلۡإِنسَٰنَ مَا لَمۡ يَعۡلَمۡ * مرۆڤی شارەزا کردووە بەو شتانەی کە نەیدەزانی (٥)﴾ [العلق: 5-1].

پ ١٦: یەکەم کەس کێ بوو کە باوەڕی بەپ ەیامەکەی هێنا؟

و: لە پ یاوان: ئەبوبەکری سدیق،

ولەئافرەتان: خەدیجە کچی خوەیلید،

ولە منداڵان: عەلی کوڕی ئەبی تاڵب،

ولەبەندە ئازادکراوەکان: زەید کوڕی حاریس،

ولە بەندەکان: بیلالی حەبەشی -ڕەزای خوایان لێبێت- وئەوانی تر.

پ ١٧: بانگەوازی بۆ ئاینی ئیسلام چۆن بوو لەمەککەدا؟

و: سێ ساڵ بانگەوازیەکە بەنهێنی بوو، پ اشان پ یٚغەمبەر - صلى الله عليه وسلم - فەرمانی پ ێکرا کە بەئاشکرا بانگەواز بکات.

پ ١٨: حاڵی پ یٚغەمبەر ﷺ چۆن بوو وکێ باوەڕی پ ێی هێنا لەپ اش ئاشکراکردنی بانگەوازیەکە؟

و: موشریکەکان زۆر ئازاری پ یٚغەمبەر ﷺ ومسوڵمانانیان دا؛ هەتاوەکو ڕوخسەت درا بە ئیمانداران بۆ کۆچکردن بەرەو حەبەشە بۆ لای نەجاشی.

وموشریکەکان کۆک بوون لەسەر ئازاردان وکوشتنی پ یٚغەمبەر ﷺ، بەڵام خوای گەورە پ اراستی ومامی ئەبو تاڵیب پ شتیوانی وبەرگری لێدەکرد دژی ئەوان.

پ ١٩: کێ وەفاتیکرد لەساڵی دەیەمی پ ێغەمبەرایەتی ﷺ ؟

و: ئەبو تاڵیبی مامی وەفاتی کرد، وهەروەها خەدیجەی خێزانی -ڕەزای خوای لێبێت-.

پ ٢٠: شەوڕەوی وبەرزبوونەوە –بەرەوئاسمان- (الإسراءوالمعراج) کەی بوو؟

و: کاتێک تەمەنی پ ەنجا ساڵ بوو، وتێیدا پ ێنج نوێژەکەی لەسەر فەرزکرا.

شەوڕەوی -ئیسراء:الإسراء-: لە مزگەوتی حەرامەوە -لەمەککە- بەرەو مزگەوتی ئەقسا لە شام.

وبەرزبوونەوە -میعراج:المعراج-: لە مزگەوتی ئەقساوە بەرەو ئاسمان هەتاوەکو گەیشتە لای (دار کناری کۆتایی:سدرة المنتهى) کە دارێکی زۆر مەزنە لەلای ڕاستی عەرشەوەیە ودیمەنێکی جوان ودڵڕفێنی هەیە، وکۆتا سنوورە هیچ فریشتەیەک ومرۆڤێك ئەم سنوورە تێناپ ەڕێنێت.

پ ٢١: پ ێغەمبەر ﷺ چۆن بانگەوازی خەڵکی دەکرد لەدەرەوەی مەککە؟

و: بانگەوازی خەڵکی تائیفی دەکرد، وبانگەوازیەکەی پ یشانی خەڵکی دەدا لە وەرزەکانی کۆبوونەوەی خەڵکی، هەتا خەڵکی مەدینە لەئەنسارەکان هاتن بۆ لای، وباوەڕیان بە پ ێغەمبەر ﷺ هێنا، وبەیعەتیان پ ێدا بە سەرخستنی.

پ ٢٢: پ ێغەمبەر ﷺ چەند ساڵ لەمەککە مایەوە؛ بانگەوازی دەکرد؟

و: سیانزە ساڵ تێیدا مایەوە.

پ ٢٣: پ ێغەمبەر ﷺ بۆ کوێ کۆچی کرد؟

و: لە مەککەوە بۆ مەدینە.

پ ٢٤: پ ێغەمبەر ﷺ چەند ساڵ لە مەدینە مایەوە؟

و: دە ساڵ.

پ ٢٥: چی شتێکی لەسەر فەرزکرا لەمەدینە لەشەریعەتەکانی ئاینی ئیسلام؟

و: زەکات وڕۆژوو وحەج وجیهاد وبانگ وشتی تری لەسەر فەرزکرا لە شەریعەتەکانی ئاینی ئیسلام.

پ ٢٦: گرنگترین ئەو جەنگانەی بەرپ ای کردووە، کامانەن؟

و: جەنگی بەدر، جەنگی ئوحود، جەنگی ئەحزاب، جەنگی فەتح وڕزگارکردنی مەککە.

پ ٢٧: كۆتا ئایەت چی بوو لەقورئان یپ یرۆز كە دابەزێندرا؟

و: **خوای گەورە دەفەرموێت:** ﴿ وَٱتَّقُواْ يَوۡمٗا تُرۡجَعُونَ فِيهِ إِلَى ٱللَّهِۖ ثُمَّ تُوَفَّىٰ كُلُّ نَفۡسٖ مَّا كَسَبَتۡ وَهُمۡ لَا يُظۡلَمُونَ ﴾ **واتە:** ﴿وە بترسن لـە ڕۆژێك دەگەڕێنرێنەوە بۆ لای خوا لەپ اشان پ اداشت دەدرێتەوە هەموو كەسێك (پ اداشت و سزای) ئەوەی كردوویەتی وە ئەوان ستەمیان لێناكرێت﴾ [البقرة: ٢٨١].

پ ٢٨: كەی پ یغەمبەر ﷺ وەفاتیكرد؟وتەمەنی چەند بوو؟

و: لەمانگی ڕەبیعی یەكەم -ربيع الأول- وەفاتی كرد، لە ساڵی یانزەی كۆچی، وتەمەنی لەو كاتەدا شەست وسێ ساڵ بوو.

پ ٢٩: خێزانەكانی پ یغەمبەر ﷺ ناویان چی بوو -ڕەزای خوایان لێبێت- ؟

و: 1- خەدیجە كچی خوەیلید.
2- سەودە كچی زەمعە.
3- عائیشە كچی ئەبوبەكر.
٤- مەیمونە كچی حاریس.
٥- سەفیە كچی حویەی.
٦- زەینەب كچی جەحش.
٧- حەفسە كچی عومەر.
٨- زەینەب كچی خوزەیمە.
٩- جوەیریە كچی حارس.
١٠- ئوم سەلەمە، ناوی: هیند كچی ئەبی ئومەیە.
١١- ئوم حەبیبە ڕەملە كچی ئەبی سوفیان.

پ ٣٠: پ یغەمبەر ﷺ چەند منداڵی هەبووە وناویان چییە؟

و: سێ كوڕی هەبوو، بەناوەكانی: ئەلقاسم (القاسم)، وسەرناوەكەی -كونیەكەی- پ یغەمبەر ﷺ بەناوی ئەمەوە بوو، وعبدالله، وئیبراهیم.

وچوار كچی هەبوو، بەناوەكانی: فاتیمە، روقەیە، ئوم كەلسوم، زەینەب.

هەموو منداڵەكانی لە خەدیجە بوون -ڕەزای خوای لێبێت-، جگە لە ئیبراهیم، وهەموویان پ ێش وەفات كردنی خۆی؛ مردن، جگە لە فاتیمە كە شەش مانگ پ اش خۆی وەفاتی كرد.

پ ٣١: هەندێک لەسیفەتە لاشەییەکانی پ ێغەمبەر ﷺ باس بکە؟

و: پ ێغەمبەر ﷺ باڵای مامناوەند بوو نە باڵای درێژ ونە کورت بوو بەڵکو مامناوەند بوو، ورەنگی پ ێستی سپ ی تێکەڵ بەسوور بوو ﷺ، وچاوەکانی گەورە بوون، وریشی چڕ، ودەمی گەورە، ومووی زۆر ڕەش بوو، وشانەکانی زۆر پ ان وگەورە بوون وبۆنی زۆر خۆش بوو، وجگە لەمانە لەسیفەتە جوانەکانی تری ﷺ.

پ ٣٢: پ ێغەمبەر ﷺ ئومەتەکەی لەسەر چی جێهێشت؟

و: پ ێغەمبەر ﷺ ئومەتەکەی لەسەر ڕێبازێکی ڕوون بەجێهێشت، کە شەوەکەی بەقەد ڕۆژەکەی ڕوونە و کەس لێی لانادات جگە لە کەسێک کە خۆی تیاچووە، هیچ خێرێکی جێنەهێشتووە؛ ڕێنموێنی ئومەتەکەی کردووە بۆ جێبەجێکردنی، وهیچ شەڕ وخراپ ەیەکی جێنەهێشتووە ئیلا ئومەتەکەی لێ ئاگادار کردووەتەوە.

****

بەشی ڕاڤەکردن - تەفسیر -

پ ١: سورەتی - الفاتحة - بخوێنە وڕاڤەی بکە؟

و: سورەتی -الفاتحة- وتەفسیرەکەی:

﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ * بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان (١) ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ * هەموو ستایشێک -حەمدێک- بۆ خوای گەورە پ ەروەردگاری جیهانیان (٢) ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ * بەزەییدارترین، میهرەبانترین (٣) مَٰلِكِ يَوۡمِ ٱلدِّينِ * خاوەن وسەرداری لێپ رسینەوە وپ اداشتدانەوە -ڕۆژی قیامەت- (٤) إِيَّاكَ نَعۡبُدُ وَإِيَّاكَ نَسۡتَعِينُ * ئێمە بە تەنها تۆ دەپ ەرستین و بەتەنها داوای یارمەتی لە تۆ دەکەین (٥) ٱهۡدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلۡمُسۡتَقِيمَ * ڕێنموێنیمان بکە بۆ سەر ڕێگای ڕاست (٦) صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنۡعَمۡتَ عَلَيۡهِمۡ غَيۡرِ ٱلۡمَغۡضُوبِ عَلَيۡهِمۡ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ * ڕێگای ئەوانەی کە تۆ بەرەکەتت پ ێیان بەخشیووە؛ نەک ڕێبازی ئەوانەی کە خەشم وقینیان لێگیراوە لە جولەکەکان وهاوشێوەکانیان، ونەك ڕێبازی ئەوانەیش کە گومڕا بوون لە گاورەکان وهاوشێوەکانیان (٧)﴾ [سورەتی الفاتحة: ١ - ٧].

ڕاڤەی ئایەتەکان:

ناونراوە بە سورەتی -الفاتحة-؛ چونکە کتێبی خوای گەورە (قورئان) بەم سورەتە دەستپ ێدەکات.

١- ﴿ بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ * بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان (١)﴾؛ بەناوی خوای گەورە دەستدەکەم بەخوێندنی قورئان، داوای یارمەتی لەپ ەروەردگار دەکەم وداوای بەخشینی پ یرۆزی وبەرەکەت دەکەم بەهێنانی ناوی ئەو زاتە مەزنە.

﴿الله﴾ واتا: پ ەرستراو بەهەق، وناوی (الله) تایبەتە بەئەو زاتە مەزنە، وبۆ هیچ یەکێکی تر بەکارنایەت.

﴿ئەڕەحمان:الرَّحْمَن﴾ واتا: خاوەن ڕەحمەتی فراوان کە هەموو شتێکی گرتۆتەوە.

﴿ئەلرِحیم:الرَّحِيم﴾؛ واتا: خاوەن ڕەحم وبەزەیی تایبەت بەرامبەر ئیمانداران.

٢- ﴿ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ * هەموو ستایشێک -حەمدێک- بۆ خوای گەورە پ ەروەردگاری جیهانیان (٢)﴾ واتا: هەموو جۆرەکانی حەمد وستایش وکەماڵ تەنها بۆ ئەو زاتە مەزنەیە -سبحانە وتعالی-.

٣- ﴿ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ * بەزەییدارترین، میهرەبانترین﴾ واتا: خاوەنی ڕەحمەتی فراوان کە هەموو شتێکی گرتۆتەوە، و خاوەنی ڕەحمەتی تایبەتە بۆ ئیمانداران.

٤- ﴿مَٰلِكِ يَوْمِ ٱلدِّينِ * خاوەن وسەرداری ڕۆژی لێپ رسینەوە وپ اداشتدانەوە -ڕۆژی قیامەت- (٤)﴾؛ ڕۆژی قیامەت ناوی زۆری هەیە یەکێک لەناوەکانی (ڕۆژی لێپ رسینەوە ودادگایی کردن: یوم الدین).

٥- ﴿ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ * ئێمە بە تەنها تۆ دەپ ەرستین و بەتەنها داوای یارمەتی لە تۆ دەکەین (٥)﴾ واتا: تەنها تۆ دەپ ەرستین وتەنها داوای یارمەتی لەتۆ دەکەین.

٦- ﴿ ٱهْدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلْمُسْتَقِيمَ * ڕێنموێنیمان بکە بۆ سەر ڕێگای ڕاست (٦)﴾: ئەمیش بریتیە لەهیدایەتدان وڕێنموێنی کردن بۆ ئیسلام وسونەت.

٧- ﴿صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ ٱلْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ * ڕێگای ئەوانەی کە تۆ بەرەکەتت پ ێیان بەخشیووە؛ نەک ڕێبازی ئەوانەی کە خەشم وقینیان لێگیراوە لە جولەکەکان وهاوشێوەکانیان، ونەك ڕێبازی ئەوانەیش کە گومڕا بوون لە گاورەکان وهاوشێوەکانیان (٧)﴾ واتا: ڕێگای بەندەکانی خوا لەچاکەکاران لەپ ێغەمبەران وئەوانەی شوێنکەوتوویانن، نەک ڕێبازی جولەکە وگاوڕەکان.

- وسونەتە لەپ اش خوێندنی سورەتەکە بڵێت: (ئامین) واتە: خوایە نزاکانمان وەڵام بدەرەوە، چونکە سورەتی -الفاتحة- دوو بەشە: بەشێکی ستایشی پ ەروەردگار، وبەشی دووەمی نزا کردنە.

پ ٢: سورەتی - الزلزلة - بخوێنە وڕاڤەی بکە؟

و: سورەتی -الزلزلة- وتەفسیرەکەی:

﴿إِذَا زُلۡزِلَتِ ٱلۡأَرۡضُ زِلۡزَالَهَا * كاتێك زەوی هاتە لەرزە بەلەرزینی خۆی (١) وَأَخۡرَجَتِ ٱلۡأَرۡضُ أَثۡقَالَهَا * وە زەوی هەرچی شتی قورس وگرانی (ناوی) هەیە هەمووی فڕێدایە دەرەوە (٢) وَقَالَ ٱلۡإِنسَٰنُ مَا لَهَا * وە مرۆڤ لەو ڕۆژەدا دەڵێ: ئەوە زەوی چیەتی ؟ (٣) يَوۡمَئِذٖ تُحَدِّثُ أَخۡبَارَهَا * لەو ڕۆژەدا (زەوی) دەنگ وباسی خۆی دەگێڕێتەوە (٤) بِأَنَّ رَبَّكَ أَوۡحَىٰ لَهَا * کە پ ەروەردگاری تۆ (وای) وەحی بۆ کردووە (٥) يَوۡمَئِذٖ يَصۡدُرُ ٱلنَّاسُ أَشۡتَاتٗا لِّيُرَوۡاْ أَعۡمَٰلَهُمۡ * لەو ڕۆژەدا خەڵکی دەردەچن بە پ ەشێوی بۆئەوەی (پ اداشتی) کردەوەی خۆیان نیشان بدرێت (٦) فَمَن يَعۡمَلۡ مِثۡقَالَ ذَرَّةٍ خَيۡرٗا يَرَهُۥ * ئەمجا هەرکەسێك بە ئەندازەی هەرە وردیلەیەك چاکەی کردبێت دەیبینێتەوە (٧) وَمَن يَعۡمَلۡ مِثۡقَالَ ذَرَّةٖ شَرّٗا يَرَهُۥ * وە هەر کەسێك بە ئەندازەی هەرە وردیلەیەك خراپ ەی کردبێت دەیبینێتەوە (٨)﴾ [سورەتی الزلزلة: ١ - ٨].

ڕاڤەی -تەفسیری- ئایەتەکان:

١- ﴿ إِذَا زُلۡزِلَتِ ٱلۡأَرۡضُ زِلۡزَالَهَا * كاتێك زەوی هاتە لەرزە بەلەرزینی خۆی (١)﴾: ئەگەر زەوی بەتوندی و بەهێزی هێنرایە جوڵە ولەرزە لە ڕۆژی قیامەتدا.

٢- ﴿وَأَخۡرَجَتِ ٱلۡأَرۡضُ أَثۡقَالَهَا * وە زەوی هەرچی شتی قورس وگرانی(ناوی) هەیە هەمووی فڕێدایە دەرەوە (٢)﴾: وزەوی ئەوەی لەنێو سکیدایە لە مردوو وشتی تر فڕێیدەداتە دەرەوە.

٣- ﴿وَقَالَ ٱلۡإِنسَٰنُ مَا لَهَا * وە مرۆڤ لەو ڕۆژەدا دەڵێ: ئەوە زەوی چیەتی ؟ (٣)﴾: مرۆڤ بەسەرسوڕمانەوە دەڵێت: ئەوە چیە بۆچی زەوی دەجوڵێت ودەلەرزێت؟!

٤- ﴿يَوۡمَئِذٖ تُحَدِّثُ أَخۡبَارَهَا * لەو ڕۆژەدا(زەوی) دەنگ وباسی خۆی دەگێڕێتەوە (٤)﴾: لەو ڕۆژە مەزنەدا زەوی ئەو کردەوانە دەگێڕێتەوە کە لەسەری ڕوویداوە لە خێر وشەڕ.

٥- ﴿بِأَنَّ رَبَّكَ أَوۡحَىٰ لَهَا * کە پ ەروەردگاری تۆ (وای) وەحی بۆ کردووە (٥)﴾: لەبەرئەوەی خوای گەورە پ ێی ڕاگەیاند وفەرمانی ئەمەی پ ێکرد.

٦- ﴿ يَوۡمَئِذٖ يَصۡدُرُ ٱلنَّاسُ أَشۡتَاتٗا لِّيُرَوۡاْ أَعۡمَٰلَهُمۡ * لەو ڕۆژەدا خەڵکی دەردەچن بە پ ەشێوی بۆئەوەی (پ اداشتی) کردەوەی خۆیان نیشان بدرێت (٦)﴾: لەو ڕۆژە مەزنەدا، کە

زەوی دێتە لەرزین، خەڵکی بەکۆمەڵ دێن بۆ شوێنی لێپ رسینەوە؛ بۆئەوەی کردەوەکانیان پ
ێ پ یشان بدرێت کە لەدونیا ئەنجامیان دابوو.

٧- ﴿ فَمَن يَعۡمَلۡ مِثۡقَالَ ذَرَّةٍ خَيۡرٗا يَرَهُۥ * ئەمجا هەرکەسێك بە ئەندازەی هەرە وردیلەیەك چاکەی کردبێت دەیبینێتەوە (٧)﴾: هەرکەسێک بەقەد کێشی مێروولەیەک کردەوە بکات لە کردەوەی خێر وچاک؛ لەپ ێش خۆی دەیبینێت.

٨- ﴿ وَمَن يَعۡمَلۡ مِثۡقَالَ ذَرَّةٖ شَرّٗا يَرَهُۥ * وە هەر کەسێك بە ئەندازەی هەرە وردیلەیەك خراپ ەی کردبێت دەیبینێتەوە (٨)﴾: وە هەرکەسێک بەقەد کێشی مێروولەیەک کردەوە بکات لە کردەوەی شەڕ وخراپ ە؛ لەپ ێش خۆی دەیبینێت.

پ ٣: سورەتی - العادیات - بخوێنە وڕاڤەی بکە؟

و: سورەتی - العادیات - وتەفسیرەکەی:

﴿وَٱلۡعَٰدِيَٰتِ ضَبۡحٗا * سوێند بە ئەو ئەسپ انەی تاودەدەن(کە دەپ ڕمێنن) چۆن پ ڕمەیەك (لەکاتی غەزاکردندا) (١) فَٱلۡمُورِيَٰتِ قَدۡحٗا * وە سوێند بە ئەو ئەسپ انەی ئاگر هەڵدەگیرسێنن لەبەرد بەناڵی سمیان (٢) فَٱلۡمُغِيرَٰتِ صُبۡحٗا * وە سوێند بەو (ئەسپ انەی) هێرش دەبەن لە بەیانیاندا (٣) فَأَثَرۡنَ بِهِۦ نَقۡعٗا * کە بەوە تەپ وتۆز هەڵدەستێنن (٤) فَوَسَطۡنَ بِهِۦ جَمۡعًا * وە بەو تەپ وتۆزەوە، خۆیان دەکەن بە ناوەڕاستی کۆمەڵی دوژمندا (٥) إِنَّ ٱلۡإِنسَٰنَ لِرَبِّهِۦ لَكَنُودٞ * بەڕاستی مرۆڤ زۆر بێ نمەك وناسوپ اسە سەبارەت بە پ ەروەردگاری (٦) وَإِنَّهُۥ عَلَىٰ ذَٰلِكَ لَشَهِيدٞ * وە بێگومان خۆی لەسەر ئەم ناسوپ اسیە شاهێدە (٧) وَإِنَّهُۥ لِحُبِّ ٱلۡخَيۡرِ لَشَدِيدٌ * وە بەڕاستی مرۆڤ بۆ خۆشەویستی ماڵی دونیا زۆر بەتین وپ ەرۆشە (٨) أَفَلَا يَعۡلَمُ إِذَا بُعۡثِرَ مَا فِي ٱلۡقُبُورِ * دەی ئایا نازانی کاتێك کە مردووی ناو گۆڕەکان زیندوو کرانەوە و(هێنرانە دەرەوە) (٩) وَحُصِّلَ مَا فِي ٱلصُّدُورِ * وە ئاشکرا بوو هەرچی ڕازی ناو دڵانە (١٠) إِنَّ رَبَّهُم بِهِمۡ يَوۡمَئِذٖ لَّخَبِيرُۢ * بێگومان پ ەروەردگاریان لەو ڕۆژەدا ئاگادارە بە کردەوەیان (١١)﴾ [سورەتی العادیات: ١ - ١١].

ڕاڤەی ئایەتەکان:

١- ﴿وَٱلۡعَٰدِيَٰتِ ضَبۡحٗا * سوێند بە ئەو ئەسپ انەی تاودەدەن (کە دەپ ڕمێنن) چۆن پ ڕمەیەك (لەکاتی غەزاکردندا) (١)﴾: خوای گەورە سوێند دەخوات بەو ئەسپ انەی کە غار دەدەن هەتاوەکو دەنگی هەناسەی دەبیسترێت بەهۆی توندی غاردانیان.

٢- ﴿فَٱلۡمُورِيَٰتِ قَدۡحٗا * وە سوێند بە ئەو ئەسپ انەی ئاگر هەڵدەگیرسێنن لەبەرد بەناڵی سمیان (٢)﴾: وخوای گەورە سوێند دەخوات بەو ئەسپ انەی بەناڵیان ئاگر هەڵدەگیرسێنن کاتێک دەدەن لە بەردەکان بەهۆی توندی بەرکەوتنیان.

٣- ﴿فَٱلۡمُغِيرَٰتِ صُبۡحٗا * وە سوێند بە (ئەسپ انی) هێرشبەران لە بەیانیاندا (٣)﴾: وخوای گەورە سوێند دەخوات بەو ئەسپ انەی کە هێرش دەبەن بۆ سەر دوژمن لە دەمەو بەیاندا.

٤- ﴿فَأَثَرۡنَ بِهِۦ نَقۡعٗا * کە بەوە تەپ وتۆز هەڵدەستێنن (٤)﴾: بەهۆی غاردانیانەوە تەپ وتۆز دروست دەبێت.

٥- ﴿فَوَسَطۡنَ بِهِۦ جَمۡعًا * وە بەو تەپ وتۆزەوە، خۆیان دەکەن بە ناوەڕاستی کۆمەڵی دوژمندا (٥)﴾: بە سوارچاکەکانیانەوە خۆیان دەخەنە نێو کۆمەڵێک لەدوژمنان.

٦- ﴿إِنَّ ٱلۡإِنسَٰنَ لِرَبِّهِۦ لَكَنُودٞ * بەڕاستی مرۆڤ زۆر بێ نمەك وناسوپ اسە سەبارەت بە پ ەروەردگاری (٦)﴾: بەڕاستی مرۆڤ ناسوپ اسگوزارە ودەستی دەگرێتەوە لەو بەخشینەی کە پ ەروەردگاری فەرمانی پ ێکردووە بیبەخشێت.

٧- ﴿وَإِنَّهُۥ عَلَىٰ ذَٰلِكَ لَشَهِيدٞ * وە بێگومان خۆی لەسەر ئەم ناسوپ اسیە شاهێدە (٧)﴾: وئەو شاهێدە لەسەر خۆی سەبارەت بە ئەو ناسوپ اسگوزاری و خۆگرتنەوەی لەبەخەشین، ناتوانێت نکۆڵی لێبکات چونکە زۆر ڕوونە.

٨- ﴿وَإِنَّهُۥ لِحُبِّ ٱلۡخَيۡرِ لَشَدِيدٌ * وە بەڕاستی مرۆڤ بۆ خۆشەویستی ماڵی دونیا زۆر بەتین وپ ەرۆشە (٨)﴾: بەهۆی زۆری خۆشویستنی بۆ پ ارە وسامان؛ ڕەزیل وچروکە ودەستی دەگرێتەوە ونابەخشێت.

٩- ﴿أَفَلَا يَعۡلَمُ إِذَا بُعۡثِرَ مَا فِي ٱلۡقُبُورِ * دەی ئایا نازانی کاتێك کە مردووی ناو گۆڕەکان زیندوو کرانەوە و(هێنرانە دەرەوە) (٩)﴾: ئایا ئەم مرۆڤە کە هەڵخەڵەتاوە بەژیانی دونیا

نازانێت كاتێك خوای گەورە مردووەكانی لەنێو گۆڕەكاندا زیندوو كردەوە بۆ لێپ رسینەوە وپ اداشتدانەوە؛ لەو كاتەدا ڕووداوەكان بەو شێوەیە نابێت كە ئەو بیری لێدەكردەوە ؟!

١٠- ﴿وَحُصِّلَ مَا فِي ٱلصُّدُورِ * وە ئاشكرا بوو هەرچی ڕازی ناو دڵانە (١٠)﴾: وئاشكرا وڕوون كرایەوە ئەوەی لەنێو دڵەكاندایە لەنیەت وبیروباوەڕەكان وهتد.

١١- ﴿إِنَّ رَبَّهُم بِهِمۡ يَوۡمَئِذٖ لَّخَبِيرُۢ * بێگومان پ ەروەردگاریان لەو ڕۆژەدا ئاگادارە بە كردەوەیان (١١)﴾: بەڕاستی پ ەروەردگاریان لەو ڕۆژەدا زۆر ئاگادار وشارەزایە سەبارەت بەئەوان وكردەوەكانیان، وهیچ شتێكی لێ شاراوە نییە دەربارەی بەندەكانی، و هەریەكەو پ اداشتی خۆی وەردەگرێت.

پ ٤: سورەتی - القارعة - بخوێنە وڕاڤەی بكە؟

و: سورەتی - القارعة - وتەفسیرەكەی:

﴿ٱلۡقَارِعَةُ * ڕۆژی داچڵەكێنەر (-ئەلقاریعە- یەكێكە لە ناوەكانی ڕۆژی قیامەت) (١) مَا ٱلۡقَارِعَةُ * ئاخۆ چۆن بێ ئەو ڕۆژە؟ (٢) وَمَآ أَدۡرَىٰكَ مَا ٱلۡقَارِعَةُ * تۆ چوزانییت ئەو ڕۆژە چیە؟ (٣) يَوۡمَ يَكُونُ ٱلنَّاسُ كَٱلۡفَرَاشِ ٱلۡمَبۡثُوثِ * ڕۆژێكە خەڵكی وەك پ ەپ ولەی پ ەراگەندە بڵاودەبنەوە (٤) وَتَكُونُ ٱلۡجِبَالُ كَٱلۡعِهۡنِ ٱلۡمَنفُوشِ * وە شاخەكان وەك خوری شیكراویان لێدێت (٥) فَأَمَّا مَن ثَقُلَتۡ مَوَٰزِينُهُۥ * ئەمجا ئەوەی كێشی (چاكەكانی) قورس وگران بێت (٦) فَهُوَ فِي عِيشَةٖ رَّاضِيَةٖ * ئەوە ئەو كەسە لە گوزەرانێكی پ ەسەندا دەبێت (٧) وَأَمَّا مَنۡ خَفَّتۡ مَوَٰزِينُهُۥ * وە ئەوەی كێشی (چاكەكانی) سووك بێت (٨) فَأُمُّهُۥ هَاوِيَةٞ * ئەوە جێی ئەو (هاویە)یە (٩) وَمَآ أَدۡرَىٰكَ مَا هِيَهۡ * تۆ چوزانییت (هاویە) چیە؟ (١٠) نَارٌ حَامِيَةُۢ * ئاگرێكی هەڵگیرساوە (١١)﴾ [سورەتی القارعة: ١-١١].

تەفسیری ئایەتەكان:

١- ﴿ٱلۡقَارِعَةُ * ڕۆژی داچڵەكێنەر (-ئەلقاریعە- یەكێكە لە ناوەكانی ڕۆژی قیامەت) (١)﴾: ئەو كاتەی كە دڵی خەڵكی دادەچڵەكێت چونكە ساتێكی پ ڕ لە مەترسی ونارەحەتیە.

٢- ﴿مَا ٱلْقَارِعَةُ * ئاخۆ چۆن بێ ئەو ڕۆژە؟ (٢)﴾: ئایە ئەم کاتە چییە کە دڵی خەڵکی دادەچڵەکێت بەهۆی زۆری ترس وناڕەحەتی تێیدا؟!

٣- ﴿ وَمَآ أَدۡرَىٰكَ مَا ٱلۡقَارِعَةُ * تۆ چوزانییت ئەو ڕۆژە چیە؟ (٣)﴾: تۆ چووزانیت -ئەی پ ێغەمبەر ﷺ - ئەم ساتە چییە کە دڵی خەڵکی دادەچڵەکێت بەهۆی زۆری ترس وناڕەحەتیەکان؟! ئەوە ڕۆژی قیامەتە.

٤- ﴿ يَوۡمَ يَكُونُ ٱلنَّاسُ كَٱلۡفَرَاشِ ٱلۡمَبۡثُوثِ * ڕۆژێکە خەڵکی وەك پ ەپ ولەی پ ەراگەندە بڵاودەبنەوە (٤)﴾: کاتێک لەو ڕۆژەدا دڵی خەڵکی پ ڕ لەترسە ودادەچڵەکێت وەکو پ ەپ ولە پ ەرش وبڵاوبوونەتەوە هەندێک لێرە وهەندێک لەوێ.

٥- ﴿ وَتَكُونُ ٱلۡجِبَالُ كَٱلۡعِهۡنِ ٱلۡمَنفُوشِ * وە شاخەکان وەك خوری شیکراویان لێدێت (٥)﴾: وشاخەکان وەکو خوری شیکراوەیان لێدێت بەهۆی خاوی وسووکی ڕۆیشتن وجووڵەیان.

٦- ﴿ فَأَمَّا مَن ثَقُلَتۡ مَوَٰزِينُهُۥ * ئەمجا ئەوەی کێشی (چاکەکانی) قورس وگران بێت (6)﴾: هەرکەسێک کێشی کردەوە چاکەکانی قورستر بێت لە کێشی کردەوە خراپ ەکانی.

٧- ﴿ فَهُوَ فِي عِيشَةٖ رَّاضِيَةٖ * ئەوە ئەو کەسە لە گوزەرانێکی پ ەسەندا دەبێت (7)﴾: ئەوا لەنێو ژیانێکی خۆشدایە وڕازیە بەوەی لەبەهەشتدا پ ێی دەبەخشرێت.

٨- ﴿ وَأَمَّا مَنۡ خَفَّتۡ مَوَٰزِينُهُۥ * وە ئەوەی کێشی (چاکەکانی) سووک بێت (8)﴾: بەڵام هەرکەسێک کێشی کردەوە خراپ ەکانی قورستر بێت لەکێشی کردەوە چاکەکانی.

٩- ﴿فَأُمُّهُۥ هَاوِيَةٞ * ئەوە جێی ئەو (هاویە)یە (٩)﴾: ئەوا شوێنی مانەوەی لەدۆزەخدایە لەڕۆژی قیامەت.

١٠- ﴿وَمَآ أَدۡرَىٰكَ مَا هِيَهۡ * تۆ چوزانییت (هاویە) چیە؟ (١٠)﴾: -ئەی پ ێغەمبەر ﷺ- تۆ چووزانیت (هاویە:دۆزەخ) چییە؟

١١- ﴿ نَارٌ حَامِيَةُۢ * ئاگرێکی هەڵگیرساوە (١١)﴾: لەدۆزەخدا (لەهاویەدا) ئاگرێکی زۆر بەتین وگەرم وئازاردەرە.

پ ٥: سورەتی - التكاثر - بخوێنە وڕاڤەی بکە؟

و: سورەتی - التكاثر - وتەفسیرەکەی:

﴿أَلۡهَىٰكُمُ ٱلتَّكَاثُرُ * ئێوەی بێ ئاگا کردووە شانازیتان بە زۆریی سەروەت و سامانەوە (١) حَتَّىٰ زُرۡتُمُ ٱلۡمَقَابِرَ * تا ئەو کاتەی دەمرن ودەبرێنە گۆڕستان (٢) كَلَّا سَوۡفَ تَعۡلَمُونَ * وامەکەن ! لەمەولا دەزانن (٣) ثُمَّ كَلَّا سَوۡفَ تَعۡلَمُونَ * دووبارە وامەکەن لەمەولا دەزانن (٤) كَلَّا لَوۡ تَعۡلَمُونَ عِلۡمَ ٱلۡيَقِينِ * وانیە (وەکو خۆتان دەیزانن) ئەگەر(ئەنجامی خۆتان) بزانیایە بەدڵنیاییەوە (وا بێ ئاگا نەئەبوون) (٥) لَتَرَوُنَّ ٱلۡجَحِيمَ * سوێند بەخوا بێگومان دۆزەخ دەبینن (٦) ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيۡنَ ٱلۡيَقِينِ * دووبارە سوێند بەخوا دڵنیا بن بە چاوی ڕاستەقینە دەی بینن (٧) ثُمَّ لَتُسۡـَٔلُنَّ يَوۡمَئِذٍ عَنِ ٱلنَّعِيمِ * لە پ اشان سوێند بەخوا لەو ڕۆژەدا (لەسەر هەموو ناز ونیعمەتێک کە خوا پ ێی دابوون لەدونیادا) لێپ رسینەوەتان لەگەڵدا دەکرێت (٨)﴾ [سورەتی التكاثر: ١-٨].

تەفسیرەکەی:

١- ﴿أَلۡهَىٰكُمُ ٱلتَّكَاثُرُ * ئێوەی بێ ئاگا کردووە شانازیتان بە زۆریی سەروەت و سامانەوە (١)﴾: - ئەی خەڵکینە - شانازی کردن بەماڵ وسامان ومنداڵەوە سەرقاڵی کردن لەپ ەرستن وگوێڕایەڵی کردنی خوای گەورە.

٢- ﴿حَتَّىٰ زُرۡتُمُ ٱلۡمَقَابِرَ * تا ئەو کاتەی دەمرن ودەبرێنە گۆڕستان (٢)﴾: هەتاوەکو دەمرن ودەچنە نێو گۆڕەکانتانەوە.

٣- ﴿كَلَّا سَوۡفَ تَعۡلَمُونَ * وامەکەن ! لەمەولا دەزانن (٣)﴾: نەدەبوو شانازی کردن پ ێیانەوە سەرقاڵتان بکەن لەپ ەرستنی خوای گەورە وگوێڕایەڵیکردنی، سەرەنجامی ئەم سەرقاڵبوونە دەزانن.

٤- ﴿ثُمَّ كَلَّا سَوۡفَ تَعۡلَمُونَ * دووبارە وامەکەن لەمەولا دەزانن (٤)﴾: پ اشان دووبارە سەرەنجامی دەزانن.

٥- ﴿كَلَّا لَوۡ تَعۡلَمُونَ عِلۡمَ ٱلۡيَقِينِ * وانيه (وەکو خۆتان دەیزانن) ئەگەر(ئەنجامی خۆتان) بزانیایە بەدڵنیاییەوە (وا بێ ئاگا نەئەبوون) (٥)﴾: بەڕاستی ئەگەر یەقین ودڵنیا بوونایە لەوەی زیندوو دەکرێنەوە بۆ لای خوای گەورە، و لەسەر کردەوەکانتان پ اداشتتان دەداتەوە، ئەوا هەرگیز شانازی کردن بەماڵ وسامان ومنداڵەوە سەرقاڵی نەدەکردن لەپ ەرستن وگوێڕایەڵیکردنی خوای گەورە.

٦-﴿لَتَرَوُنَّ ٱلۡجَحِيمَ * سوێند بەخوا بێگومان دۆزەخ دەبینن (٦)﴾: سوێند به الله دۆزەخ دەبینن لەڕۆژی قیامەتدا.

٧- ﴿ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيۡنَ ٱلۡيَقِينِ * دووبارە سوێند بەخوا دڵنیا بن بە چاوی ڕاستەقینە دەی بینن (٧)﴾: پ اشان بەدڵنیاییەوە دەیبینن کە هیچ گومانێکی تێدا نییە.

٨- ﴿ثُمَّ لَتُسۡـَٔلُنَّ يَوۡمَئِذٍ عَنِ ٱلنَّعِيمِ * لە پ اشان سوێند بەخوا لەو ڕۆژەدا (لەسەر هەموو ناز ونیعمەتێک کە خوا پ ێی دابوون لەدونیادا) لێپ رسینەوەتان لەگەڵدا دەکرێت (٨)﴾: پ اشان خوای گەورە پ رسیارتان لێدەکات لەو ڕۆژەدا سەبارەت بەو نیعمەتانەی پ ێی بەخشی بوون لە تەندروست باشی ودەوڵەمەندی وهتد.

پ ٦: سورەتی - العصر - بخوێنە وڕاڤەی بکە؟

و: سورەتی - العصر - وتەفسیرەکەی:

﴿وَٱلۡعَصۡرِ * سوێند بەکات (١) إِنَّ ٱلۡإِنسَٰنَ لَفِي خُسۡرٍ * بێگومان هەموو خەڵکی لە زیاندان (٢) إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلۡحَقِّ وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلصَّبۡرِ * جگە لەوانەی کە بڕوایان هێنابێت وکردەوە چاکەکانیان کردبێت وە ئامۆژگاری یەکتریان کردبێت بە ئاینی ڕاست (ودەست پ ێوەگرتنی، وکارکردن بەفەرمانەکانی خوا) وە ئامۆژگاری یەکتریان کردبێت بە ئارامگرتن (لەسەر پ ەرستن وبەندایەتی بۆ خوا) (٣)﴾ [سورەتی العصر: ١ - ٣].

تەفسیرەکەی:

١- ﴿وَٱلۡعَصۡرِ * سوێند بەکات (١)﴾: خوای گەورە - سبحانه وتعالى - سوێندی بەکات وزەمان خواردووە.

٢- ﴿إِنَّ ٱلۡإِنسَٰنَ لَفِي خُسۡرٍ * بێگومان هەموو خەڵكی لە زیاندان (٢)﴾: واتا هەموو مرۆڤێك لەتیاچوون وخەسارۆمەندیدایە.

٣- ﴿إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلۡحَقِّ وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلصَّبۡرِ * جگە لەوانەی كە بڕوایان هێنابێت وكردەوە چاكەكانیان كردبێت وە ئامۆژگاری یەكتریان كردبێت بە ئاینی ڕاست (ودەست پ ێوەگرتنی، وكاركردن بەفەرمانەكانی خوا) وە ئامۆژگاری یەكتریان كردبێت بە ئارامگرتن (لەسەر پ ەرستن وبەندایەتی بۆ خوا) (٣)﴾: مەگەر ئەوانە نەبێت كە ئیمانیان هێناوە وكردەوەی چاكیان ئەنجامداوە، و لەگەڵ ئەمەیشدا بانگەوازیان كردووە بۆ ڕێبازی هەق وڕاستی كە ئاینی ئیسلامە وئارامگر بوون لە بانگەوازیەكەیان، ئەوانە براوەن وڕزگاریان بووە لە دۆڕان وخەسارۆمەندی.

پ ٧: سورەتی - الهمزة - بخوێنە وڕاڤەی بكە؟

و: سورەتی - الهمزة - وتەفسیرەكەی:

﴿وَيۡلٞ لِّكُلِّ هُمَزَةٖ لُّمَزَةٍ * سزاو لەناوچوون بۆ هەموو عەیبگرێكی تانەدەر (١) ٱلَّذِي جَمَعَ مَالٗا وَعَدَّدَهُۥ * ئەوەی كە هەرماڵ و سامان كۆ دەكاتەوە ودەیژمێرێ (٢) يَحۡسَبُ أَنَّ مَالَهُۥٓ أَخۡلَدَهُۥ * وا دەزانێ كە ماڵەكەی هەر دەیهێڵێتەوە (٣) كَلَّاۖ لَيُنۢبَذَنَّ فِي ٱلۡحُطَمَةِ * نەخێر وانیە، بێگومان فڕێ دەدرێتە ناو ئاگرێكی تێكشكێنەرەوە (٤) وَمَآ أَدۡرَىٰكَ مَا ٱلۡحُطَمَةُ * تۆ چووزانیت ئەو ئاگرە چیە (٥) نَارُ ٱللَّهِ ٱلۡمُوقَدَةُ * ئاگرێكی تاودراوی خوایە (٦) ٱلَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى ٱلۡأَفۡـِٔدَةِ * كە دێ بەسەر دڵاندا (هورووژم دەباتە سەر دڵان) (٧) إِنَّهَا عَلَيۡهِم مُّؤۡصَدَةٞ * بێگومان ئەو ئاگرە داخراوە لەسەریان (و دەرچوونیان نییە) (٨) فِي عَمَدٖ مُّمَدَّدَةِۭ * (زنجیر كراون) لەناو چەند كۆتێكی ڕاكشاودا (بەستراونەتەوە بەچەند ستونێكی بەرزو بڵندەوە) (٩)﴾ [سورەتی الهمزة: ١-٩].

تەفسیرەكەی:

١- ﴿وَيۡلٞ لِّكُلِّ هُمَزَةٖ لُّمَزَةٍ * سزا و لەناوچوون بۆ هەموو عەیبگرێكی تانەدەر (١)﴾: ئاخ وپ ەژارەی گەورە وسزای سەخت بۆ ئەو كەسەی زۆر غەیبەتی خەڵكی دەكات، وتانەیان لێدەدات.

٢- ﴿ٱلَّذِي جَمَعَ مَالٗا وَعَدَّدَهُۥ * ئەوەی کە هەرماڵ و سامان کۆ دەکاتەوە ودەیژمێرێ (٢)﴾: ئەو کەسەی غەم وهەوڵدانی بۆ کۆکردنەوەی پ ارە وسامان وژماردنیەتی، وهیچ غەم وهەوڵدانێکی تری نییە جگە بۆ ئەمە نەبێت.

٣- ﴿يَحۡسَبُ أَنَّ مَالَهُۥٓ أَخۡلَدَهُۥ * وا دەزانێ کە ماڵەکەی هەر دەیهێڵێتەوە (٣)﴾: پ ێی وایە ماڵ وسامانەکەی کە کۆی کردووەتەوە لەمردن ڕزگاری دەکات، و بەهەتاهەتایی لەدونیادا دەمێنێتەوە.

٤- ﴿كَلَّاۖ لَيُنۢبَذَنَّ فِي ٱلۡحُطَمَةِ * نەخێر وانیە، بێگومان فڕێ دەدرێتە ناو ئاگرێکی تێکشکێنەرەوە (٤)﴾: بەو شێوەیە نییە کە ئەم نەزانە بیری لێدەکاتەوە، فڕێ دەدرێتە نێو ئاگری دۆزەخ کە هەرشتێك فڕێ بدرێتە نێوی دەیشکێنێت و ورد وخاشی دەکات بەهۆی زەبری وتوندی.

٥- ﴿وَمَآ أَدۡرَىٰكَ مَا ٱلۡحُطَمَةُ * تۆ چووزانیت ئەو ئاگرە چیە (٥)﴾: -ئەی پ ێغەمبەر- تۆ چووزانیت ئەم دۆزەخە چییە کە هەرشتێک فڕێ بدرێتە نێوی تێکی دەشکێنێت و وورد وخاشی دەکات ؟!

٦- ﴿نَارُ ٱللَّهِ ٱلۡمُوقَدَةُ * ئاگرێکی تاودراوی خوایە (٦)﴾: ئەو ئاگری الله یە کە داگیرساو وبڵێسەداره.

٧- ﴿ٱلَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى ٱلۡأَفۡـِٔدَةِ * کە دێ بەسەر دڵاندا (هورووژم دەباتە سەر دڵان) (٧)﴾: دەچێتە نێو لاشە وخۆی دەگەیەنێت بەدڵی خەڵکی.

٨- ﴿إِنَّهَا عَلَيۡهِم مُّؤۡصَدَةٞ * بێگومان ئەو ئاگرە داخراوە لەسەریان (و دەرچوونیان نییە) (٨)﴾: ئەو دۆزەخە دادەخرێت لەسەر ئەوانەی تێیدا سزا وئازار دەدرێن.

٩- ﴿فِي عَمَدٖ مُّمَدَّدَةِۭ * (زنجیر کراون) لەناو چەند کۆتێکی ڕاکشاودا (بەستراونەتەوە بەچەند ستونێکی بەرزو بڵندەوە) (٩)﴾: بە پ ایەی زۆر درێژ دادەخرێن بۆئەوەی لێی دەرنەچن.

پ ٨: سورەتی - الفيل - بخوێنە وڕاڤەی بکە؟

و: سورەتی - الفيل - وتەفسیرەکەی:

﴿أَلَمۡ تَرَ كَيۡفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصۡحَٰبِ ٱلۡفِيلِ * ئايا نەت بینی کە پ ەروەردگارت چی کرد بە خاوەن فیلەکان (بە ئەبرەھە ولەشکرەکەی کە ویستی کەعبەی پ یرۆز بڕوخێنێت)؟ (١) أَلَمۡ يَجۡعَلۡ كَيۡدَهُمۡ فِي تَضۡلِيلٖ * ئایا فڕوفێڵەکەیانی پ وچەڵ نەکردەوە (٢) وَأَرۡسَلَ عَلَيۡهِمۡ طَيۡرًا أَبَابِيلَ * وە (ئایا) نەیناردە سەریان باڵندەی -ئەبابیلی- زۆر و پ ۆل پ ۆل (٣) تَرۡمِيهِم بِحِجَارَةٖ مِّن سِجِّيلٖ * بەرد بارانیان دەکردن بە ووردە زیخی گڵین (٤) فَجَعَلَهُمۡ كَعَصۡفٖ مَّأۡكُولِۭ * سەرئەنجام (لەشکرەکەی ئەبرەھەی) وەک کای خوراو لێکرد (٥)﴾ [سورەتی الفیل: ١-٥].

تەفسیرەکەی:

١- ﴿أَلَمۡ تَرَ كَيۡفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصۡحَٰبِ ٱلۡفِيلِ * ئایا نەت بینی کە پ ەروەردگارت چی کرد بە خاوەن فیلەکان (بە ئەبرەھە ولەشکرەکەی کە ویستی کەعبەی پ یرۆز بڕوخێنێت)؟ (١)﴾: **ئایا نەتزانی -ئەی پ ێغەمبەر ﷺ- پ ەروەردگارت چی کرد بە ئەبرەھە وهاوڕێکانی -خاوەن فیلەکان- کاتێک ویستیان کەعبە بڕوخێنن؟!**

٢- ﴿أَلَمۡ يَجۡعَلۡ كَيۡدَهُمۡ فِي تَضۡلِيلٖ * ئایا فڕوفێڵەکەیانی پ وچەڵ نەکردەوە (٢)﴾: **خوای گەورە پ یلانە خراپ ەکەیانی پ وچەڵکردەوە کە بۆ ڕووخاندنی کەعبە دایان نابوو، ئەوەی ویستیان بەدەستیان نەهێنا کە مەبەستیان بوو چیتر خەڵکی ڕووی تێ نەکات وحەج نەکەن، وهیچ یەکێك لەپ یلانەکەیان سەری نەگرت.**

٣- ﴿وَأَرۡسَلَ عَلَيۡهِمۡ طَيۡرًا أَبَابِيلَ * وە (ئایا) نەیناردە سەریان باڵندەی -ئەبابیلی- زۆر و پ ۆل پ ۆل (٣)﴾: **خوای گەورە جۆرە باڵندەیەکی ناردە سەریان ناوی -ئەبابیل- بوو کە بەپ ۆل پ ۆل هێرشیان هێنایە سەریان.**

٤- ﴿تَرۡمِيهِم بِحِجَارَةٖ مِّن سِجِّيلٖ * بەرد بارانیان دەکردن بە ووردە زیخی گڵین (٤)﴾: **ئەم باڵندانە بە وردە زیخی گڵین بەردبارانیان کردن.**

٥- ﴿فَجَعَلَهُمۡ كَعَصۡفٖ مَّأۡكُولِۭ * سەرئەنجام (لەشکرەکەی ئەبرەھەی) وەک کای خوراو لێکرد (٥)﴾: **سەرەنجام خوای گەورە وەکو کا وگەڵای خوراوی لێکردن کە ئاژەڵ دەیخوات وپ ێی لەسەر دەنێت.**

پ ٩: سورەتی - قریش - بخوێنە وڕاڤەی بکە؟

و: سورەتی - قریش - وتەفسیرەکەی:

﴿لِإِيلَٰفِ قُرَيۡشٍ * (لەشکری ئەبرەهەی لە ناو برد وتەفر وتونای کردن) لەبەر هۆگری قورەیش (١) إِۦلَٰفِهِمۡ رِحۡلَةَ ٱلشِّتَآءِ وَٱلصَّيۡفِ * هۆگریان بە هاتووچۆی زستانان (بۆ یەمەن) وهاوینان (بۆ شام) واتە(تا لێیان تێک نەچێت) (٢) فَلۡيَعۡبُدُواْ رَبَّ هَٰذَا ٱلۡبَيۡتِ * دەی با (قورەیش لەبەرامبەر ئەم هەموو ناز ونیعمەتەدا) خاوەنی ئەم ماڵە (کەعبەی پ یرۆز) بپ ەرستن (٣) ٱلَّذِيٓ أَطۡعَمَهُم مِّن جُوعٖ وَءَامَنَهُم مِّنۡ خَوۡفِۭ * ئەو زاتەی کە لەبرسێتیەکی یەکجار توند (ڕزگاری کردن) وخواردنی پ ێبەخشین، وە دڵنیای کردن لە ترس وبیمێکی گەورە و(پ اراستنی) (٤)﴾ [سورەتی قریش: ١-٤].

تەفسیرەکەی:

١- ﴿لِإِيلَافِ قُرَيْشٍ * (لەشکری ئەبرەهەی لە ناو برد وتەفر وتونای کردن) لەبەر هۆگری قورەیش (١)﴾: **مەبەست لەمە ئەو سەفەرانەیە -گەشتانەیە- کە هۆگری وخوویان بوو لە زستان وهاویندا.**

٢- ﴿إِۦلَٰفِهِمۡ رِحۡلَةَ ٱلشِّتَآءِ وَٱلصَّيۡفِ * هۆگریان بە هاتووچۆی زستانان (بۆ یەمەن) وهاوینان (بۆ شام) واتە(تا لێیان تێک نەچێت) (٢)﴾: **گەشتێکی هێمن وئاسایش لە زستان بۆ یەمەن ولە هاوین بۆ شام بوو.**

٣- ﴿فَلۡيَعۡبُدُواْ رَبَّ هَٰذَا ٱلۡبَيۡتِ * دەی با (قورەیش لەبەرامبەر ئەم هەموو ناز ونیعمەتەدا) خاوەنی ئەم ماڵە (کەعبەی پ یرۆز) بپ ەرستن (٣)﴾: **با پ ەروەردگاری ئەم ماڵە پ یرۆزە بپ ەرستن بەتەنها، کە ئەم گەشت وسەفەرەی بۆیان ئاسانکردووە، وهیچ هاوبەشێکی بۆ بڕیار نەدەن نە لەپ ەرستنیدا ونە لە پ ەروەردگارێتیدا ونە لە ناو وسیفەتەکانیدا.**

٤- ﴿ٱلَّذِيٓ أَطۡعَمَهُم مِّن جُوعٖ وَءَامَنَهُم مِّنۡ خَوۡفِۭ * ئەو زاتەی کە لەبرسێتیەکی یەکجار توند (ڕزگاری کردن) وخواردنی پ ێبەخشین، وە دڵنیای کردن لە ترس وبیمێکی گەورە و(پ

اراستنی) (٤)﴾: ئەو پ ەروەردگاری کە رِزقی پ ێبەخشین پ اش ئەوەی برسی بوون، وهێمنی وئاسایش باڵی بەسەردا کێشان پ اش ئەوەی لەترسدا دەژیان، ئەمیش بەهۆی ئەو بەمەزندانانەی لەنێو دڵی عەرەبدا هەبوو بۆ ماڵی پ یرۆزی الله، وهەروەها خزمەتکردن ورِێزگرتن لە ئەوانەی تێیدا دەمێننەوە وسەردانی دەکەن بۆ ئەنجامدانی حەج.

پ ١٠: سورەتی - الماعون - بخوێنە ورِاڤەی بکە؟

و: سورەتی - الماعون - وتەفسیرەکەی:

﴿ أَرَءَيْتَ ٱلَّذِى يُكَذِّبُ بِٱلدِّينِ * ئایا بینیت ئەو کەسەی کە برِوای بە ئایینی -ئیسلام- نییە (یان باوەرِی نییە بە رِۆژی دوایی)؟ (١) فَذَٰلِكَ ٱلَّذِى يَدُعُّ ٱلْيَتِيمَ * ئەوە کەسێکە کە پ اڵ بە هەتیووەوە دەنێت (٢) وَلَا يَحُضُّ عَلَىٰ طَعَامِ ٱلْمِسْكِينِ * وە هانی خەڵکی نادات بۆ خواردن بەخشین بە هەژاران (٣) فَوَيْلٌ لِّلْمُصَلِّينَ * ئەمجا هەرِەشە وپ ەژارەیەکی زۆر (یان دۆڵێ لەدۆزەخ) بۆ نوێژکەران (٤) ٱلَّذِينَ هُمْ عَن صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ * ئەوانەی کە لە نوێژەکەیان بێ ئاگان (پ شتگوێی دەخەن یان بەکەموکورتیەوە ئەنجامی دەدەن) (٥) ٱلَّذِينَ هُمْ يُرَآءُونَ * ئەوانەی کە رِووپ امایی دەکەن (٦) وَيَمْنَعُونَ ٱلْمَاعُونَ * وە یارمەتی خەڵک نادەن و-هەموو چاکەیەک دەگرنەوە لە خەڵکی- (٧)﴾ [سورەتی الماعون: ١-٧].

تەفسیرەکەی:

١- ﴿أَرَءَيْتَ ٱلَّذِى يُكَذِّبُ بِٱلدِّينِ * ئایا بینیت ئەو کەسەی کە برِوای بە ئایینی -ئیسلام- نییە (یان باوەرِی نییە بە رِۆژی دوایی)؟ (١)﴾: ئایا ئەو کەسەت ناسی کە ئاینی ئیسلام بەدرۆ دەخاتەوە وباوەرِی پ ێی نییە وهەروەها باوەرِی نییە بە زیندووبوونەوە وپ اداشتدانەوەی رِۆژی قیامەت؟!

٢- ﴿فَذَٰلِكَ ٱلَّذِى يَدُعُّ ٱلْيَتِيمَ * ئەوە کەسێکە کە پ اڵ بە هەتیووەوە دەنێت (١)﴾: ئەو کەسەیە کە بەتوندی پ اڵدەنێت بە هەتیو وکەسانی خاوەن پ ێویستی کاتێک شتێکیان لێ داوا دەکەن.

٣- ﴿وَلَا يَحُضُّ عَلَىٰ طَعَامِ ٱلْمِسْكِينِ * وە هانی خەڵكی نادات بۆ خواردن بەخشین بە هەژاران (٣)﴾: ئامۆژگاری نەفسی خۆی، وهەروەها ئامۆژگاری خەڵكی ناكات بۆ خواردن بەخشین بە هەژار ونەداران.

٤- ﴿فَوَيْلٌ لِّلْمُصَلِّينَ * ئەمجا هەڕەشە وپ ەژارەیەكی زۆر (یان دۆڵێ لەدۆزەخ) بۆ نوێژكەران (٤)﴾: تیاچوون وسزا بۆ ئەم جۆرە نوێژخوێنانە -كە سیفەتەكانیان لەئایەتی دواتر باسدەكرێت-.

٥- ﴿ٱلَّذِينَ هُمْ عَن صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ * ئەوانەی كە لە نوێژەكەیان بێ ئاگان (پ شتگوێی دەخەن یان بەكەموكورتیەوە ئەنجامی دەدەن) (٤)﴾: ئەوانەی سەبارەت بەنوێژەكانیان بێ ئاگان، وگرنگی پ ێنادەن هەتاوەكو كاتی نوێژەكە نامێنێت، یان ئەوەتا كەموكورتی دەكەن و بە كەمتەرخەمیەوە نوێژەكانیان ئەنجام دەدەن.

٦- ﴿ٱلَّذِينَ هُمْ يُرَآءُونَ * ئەوانەی كە ڕووپ امایی دەكەن (٦)﴾: ئەوانەی بەنوێژەكانیان وكردەوەكانیان؛ ڕیا وڕوپ امایی بۆ خەڵكی دەكەن، و لەكردەوەكانیان دڵسۆز نین بۆ خوای گەورە -سبحانه وتعالی-.

٧- ﴿وَيَمْنَعُونَ ٱلْمَاعُونَ * وە یارمەتی خەڵك نادەن و-هەموو چاكەیەك دەگرنەوە لە خەڵكی- (٧)﴾: وڕێگری دەكەن لەیارمەتیدانی خەڵكی لەكاتێكدا ئەو یارمەتیدانە هیچ زیانێكیان پ ێ ناگەیەنێت.

پ ١١: سورەتی - الكوثر - بخوێنە وڕاڤەی بكە؟

و: سورەتی - الكوثر - وتەفسیرەكەی:

﴿إِنَّآ أَعْطَيْنَـٰكَ ٱلْكَوْثَرَ * بێگومان ئێمە پ ێمان بەخشیت خێری زۆر گەورە وبەفەڕ لە دونیا ودواڕۆژدا (لەو خێرە گەورانەیش ڕووباری كەوسەرە لەبەهەشتدا) (١) فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَٱنْحَرْ * دەی كەواتە نوێژ بكە بۆ پ ەروەردگارت وە قوربانی سەر ببڕە لە پ ێناو ئەودا (٢) إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ ٱلْأَبْتَرُ * بێگومان هەر ناحەزت دوا بڕاون (ئەی پ ێغەمبەر ﷺ) (٣)﴾ [سورەتی الكوثر: 3-1].

تەفسیرەکەی:

١- ﴿إِنَّآ أَعۡطَيۡنَـٰكَ ٱلۡكَوۡثَرَ * بێگومان ئێمە پ یمان بەخشیت خێری زۆر گەورە وبەفەڕ لە دونیا ودوارۆژدا (لەو خێرە گەورانەیش ڕووباری کەوسەرە لەبەهەشتدا) (١)﴾: -ئەی پ ێغەمبەر ﷺ - ئێمە بەتۆمان بەخشی خێرێکی زۆر، لەوانەش ڕووباری کەوسەر لەبەهەشتدا.

٢- ﴿فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَٱنۡحَرۡ* دەی کەواتە نوێژ بکە بۆ پ ەروەردگارت وە قوربانی سەر ببڕە لە پ ێناو ئەودا (٢)﴾: سوپ اسی خوای گەورە بکە لەسەر ئەم نیعمەتە، ئەویش بەوەی تەنها نوێژکردن وقوربانی کردنت بۆ خوای گەورە بێت، بەپ ێچەوانەی ئەوەی موشریکەکان دەیکەن لە سەربڕین وقوربانیکردن بۆ بتەکانیان.

٣- ﴿إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ ٱلۡأَبۡتَرُ * بێگومان هەر ناحەزت دوا بڕاون (ئەی پ ێغەمبەر ﷺ) (٣)﴾: بەڕاستی ئەوەی ڕقی لەتۆیە ئەو دوابڕاوە لەهەموو خێرێک، لەبیرکراوە وئەگەر باس بکرێت بەخراپ ە باس دەکرێت.

پ ١٢: سورەتی - الكافرون - بخوێنە وڕاڤەی بکە؟

و: سورەتی - الكافرون - وتەفسیرەکەی:

﴿قُلۡ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلۡكَـٰفِرُونَ * (ئەی پ ێغەمبەر ﷺ) بڵێ: ئەی بێباوەڕەکان -ئەی کافرەکان- (١) لَآ أَعۡبُدُ مَا تَعۡبُدُونَ * من ئەو(بتانە) ناپ ەرستم کە ئێوە دەیپ ەرستن (٢) وَلَآ أَنتُمۡ عَـٰبِدُونَ مَآ أَعۡبُدُ * وە ئێوەش ئەو(خوایە) ناپ ەرستن کە من دەیپ ەرستم (٣) وَلَآ أَنَا۠ عَابِدٞ مَّا عَبَدتُّمۡ * وە من ئەو خوا پ ەرستیە ناکەم کە ئێوە دەیکەن (٤) وَلَآ أَنتُمۡ عَـٰبِدُونَ مَآ أَعۡبُدُ * وە ئێوەش ئەو(خوایە) ناپ ەرستن کە من دەیپ ەرستم (٥) لَكُمۡ دِينُكُمۡ وَلِيَ دِينِ * ئایینی خۆتان بۆ خۆتان وئاینی خۆم بۆ خۆم (٦)﴾ [سورەتی الكافرون: ١-٦].

تەفسیرەکەی:

١- ﴿قُلۡ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلۡكَـٰفِرُونَ * (ئەی پ ێغەمبەر ﷺ) بڵێ: ئەی بێباوەڕەکان - ئەی کافرەکان - (١)﴾: بڵێ - ئەی پ ێغەمبەر ﷺ -: ئەی ئەوانەی کافر وبێباوەڕن بە الله - سبحانه وتعالى -.

٢- ﴿ لَآ أَعۡبُدُ مَا تَعۡبُدُونَ * من ئەو(بتانە) ناپ ەرستم کە ئێوە دەیپ ەرستن (٢)﴾: لە ئێستا و لە داهاتوویشدا ئەو بتانە ناپ ەرستم کە ئێوە دەیانپ ەرستن.

٣- ﴿ وَلَآ أَنتُمۡ عَٰبِدُونَ مَآ أَعۡبُدُ * وە ئێوەش ئەو(خوایە) ناپ ەرستن کە من دەیپ ەرستم (٣)﴾: وەهەروەها ئێوە ئەو خوایە تاک وبێ هاوتایە ناپ ەرستن کە من دەیپ ەرستم.

٤- ﴿ وَلَآ أَنَا۠ عَابِدٞ مَّا عَبَدتُّمۡ * وە من ئەو خوا پ ەرستیە ناکەم کە ئێوە دەیکەن (٤)﴾: وەهەروەها من ئەو بتانە ناپ ەرستم کە ئێوە دەیانپ ەرستن، و بەو شێوەیەی ئێوە خوا پ ەرستی ناکەم.

٥- ﴿وَلَآ أَنتُمۡ عَٰبِدُونَ مَآ أَعۡبُدُ * وە ئێوەش ئەو(خوایە) ناپ ەرستن کە من دەیپ ەرستم (٥)﴾: وەهەروەها ئێوە ئەو خوایە تاک وبێ هاوتایە ناپ ەرستن کە من دەیپ ەرستم.

٦- ﴿لَكُمۡ دِينُكُمۡ وَلِيَ دِينِ * ئایینی خۆتان بۆ خۆتان وئاینی خۆم بۆ خۆم (٦)﴾: ئاینی داهێنراوی خۆتان بۆ خۆتان، ومنیش ئاینی خۆم هەیە کە خوای گەورە دایبەزاندووەتە سەرم.

پ ١٣: سورەتی - النصر - بخوێنە وراڤەی بکە؟

و: سورەتی - النصر - وتەفسیرەکەی:

﴿إِذَا جَآءَ نَصۡرُ ٱللَّهِ وَٱلۡفَتۡحُ * کاتێک کە یارمەتی وکۆمەکی خوا هات لەگەڵ سەرکەوتن (شاری مەککە ڕزگار کرا) (١) وَرَأَيۡتَ ٱلنَّاسَ يَدۡخُلُونَ فِي دِينِ ٱللَّهِ أَفۡوَاجٗا * وە خەڵکت بینی کە پ ۆل پ ۆل دێنە ناو ئاینی خواوە (٢) فَسَبِّحۡ بِحَمۡدِ رَبِّكَ وَٱسۡتَغۡفِرۡهُۚ إِنَّهُۥ كَانَ تَوَّابَۢا * ئەوسا بەسوپ اس وستایشی پ ەروەردگارت تەسبیحاتی ئەو بکە وداوای لێخۆشبوونی لێ بکە؛ چونکە بێگومان ئەو زۆر تەوبە وپ ەشیمانی بەندە قبوڵ دەکات (٣)﴾ [سورەتی النصر: ١-٣].

تەفسیرەکەی:

١- ﴿إِذَا جَآءَ نَصۡرُ ٱللَّهِ وَٱلۡفَتۡحُ * کاتێک کە یارمەتی وکۆمەکی خوا هات لەگەڵ سەرکەوتن (شاری مەککە ڕزگار کرا) (١)﴾: ئەگەرسەرخستنی خوای گەورە هات بۆ ئاینەکەت -ئەی پ ێغەمبەر ﷺ- و بەشکۆداری کرد، وفەتح ورِزگارکردنی مەککە ڕوویدا.

٢- ﴿وَرَأَيۡتَ ٱلنَّاسَ يَدۡخُلُونَ فِي دِينِ ٱللَّهِ أَفۡوَاجٗا * وە خەڵکت بینی کە پۆل پۆل دێنە ناو ئاینی خواوە (٢)﴾: وبینیت خەڵکی دێنە ناو ئاینی ئیسلامە شاند – کۆمەڵ - لەدوای شاند.

٣- ﴿فَسَبِّحۡ بِحَمۡدِ رَبِّكَ وَٱسۡتَغۡفِرۡهُۚ إِنَّهُۥ كَانَ تَوَّابَۢا * ئەوسا بەسوپاس وستایشی پەروەردگارت تەسبیحاتی ئەو بکە وداوای لێخۆشبوونی لێ بکە؛ چونکە بێگومان ئەو زۆر تەوبە وپەشیمانی بەندە قبوڵ دەکات (٣)﴾: بزانە ئەوە نیشانەیە بۆ نزیکبوونەوەی کۆتایی ئەو ئەرکەی کە تۆ بۆی ڕەوانە کرا بوویت وسپێردرا بوویت بۆئەوەی بیگەیەنێت، بۆیە تەسبیحاتی پەروەردگارت بکە.

پ ١٤: سورەتی - المسد - بخوێنە وراڤەی بکە؟

و: سورەتی - المسد - وتەفسیرەکەی:

﴿تَبَّتۡ يَدَآ أَبِي لَهَبٖ وَتَبَّ * لەناوچێت هەردوو دەستی ئەبولەهەب وە لە ناویش چوو (١) مَآ أَغۡنَىٰ عَنۡهُ مَالُهُۥ وَمَا كَسَبَ * سوودی پێ نەگەیاند داراییەکەی وئەوەی کە کردی (لە دوژمنایەتی پێغەمبەر ﷺ) (٢) سَيَصۡلَىٰ نَارٗا ذَاتَ لَهَبٖ * بێگومان لەمەولا دەچێتە ناو ئاگری بڵێسەدار (٣) وَٱمۡرَأَتُهُۥ حَمَّالَةَ ٱلۡحَطَبِ * وە ژنەکەیشی، کە هەڵگری دار ودڕک بوو (بۆ ئازاردانی پێغەمبەر ﷺ) (٤) فِي جِيدِهَا حَبۡلٞ مِّن مَّسَدِۭ * هەمیشە گوریسێکی بادراو لە گەردنیدا (٥)﴾ [سورەتی المسد: ١-٥].

تەفسیرەکەی:

١- ﴿تَبَّتۡ يَدَآ أَبِي لَهَبٖ وَتَبَّ * لەناوچێت هەردوو دەستی ئەبولەهەب وە لە ناویش چوو (١)﴾: لەناوبچێت دەستەکانی مامی پێغەمبەر ﷺ؛ ئەبولەهەب کوڕی عەبدولموتەڵیب هەروەکو چۆن کردەوەکانی تیاچووە وهیچ کەڵکی بۆی نابێت لەقیامەتدا، چونکە ئازاری پێغەمبەری دەدا ﷺ، وهەوڵدانی هەمووی بەزایە چوو.

٢- ﴿مَآ أَغۡنَىٰ عَنۡهُ مَالُهُۥ وَمَا كَسَبَ * سوودی پێ نەگەیاند داراییەکەی وئەوەی کە کردی (لە دوژمنایەتی پێغەمبەر ﷺ) (٢)﴾: ماڵ وسامان ومنداڵی چی سوودێکی بۆی هەبوو؟ هیچ سزایەکیان لێ دوورنەخستەوە، وهەروەها نەبوونە هۆی هێنانی هیچ ڕەحمەتێک بۆی.

٣- ﴿سَيَصۡلَىٰ نَارٗا ذَاتَ لَهَبٖ * بێگومان لەمەولا دەچێتە ناو ئاگری بڵێسەدار (٣)﴾: لەڕۆژی قیامەتدا دەچێتە نێو ئاگری دۆزەخەوە کە گڕگرتوو وبڵێسەدارە، بەگەرمیەکەی ئازار دەدرێت.

٤- ﴿وَٱمۡرَأَتُهُۥ حَمَّالَةَ ٱلۡحَطَبِ * وە ژنەکەیشی، کە هەڵگری دار ودڕک بوو (بۆ ئازاردانی پ ێغەمبەر ﷺ) (٤)﴾: وهەروەها ژنەکەیشی بەناوی ئوم جەمیل دەچێتە نێو دۆزەخەوە چونکە ئەویش ئازاری پ ێغەمبەری دەدا ﷺ، بەدانانی دڕک وشتی ئازاردەر لەسەر ڕێگای.

٥- ﴿فِي جِيدِهَا حَبۡلٞ مِّن مَّسَدِۭ * هەمیشە گوریسێکی بادراو لە گەردنیدا (٥)﴾: لەگەردنی دەبێت لەڕۆژی قیامەتدا پ ەتێکی توندکراو بەهۆیەوە ڕادەکێـشرێت بۆ نێو دۆزەخ.

پ ١٥: سورەتی - الإخلاص - بخوێنە وڕاڤەی بکە؟

و: سورەتی - الإخلاص - وتەفسیرەکەی:

﴿ قُلۡ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ * (ئەی پ ێغەمبەر ﷺ) بڵێ: هەر ئەو (الله) یە خوای تاک وتەنها (١) ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ * ئەو خوایەی بێ نیازە وجێی نیاز وئومێدی (باوەڕدارانە) (٢) لَمۡ يَلِدۡ وَلَمۡ يُولَدۡ * کەسی لێ نەبووە ولەکەس نەبووە (٣) وَلَمۡ يَكُن لَّهُۥ كُفُوًا أَحَدُۢ * وە هەرگیز هیچ کەس هاوشێوە وهاوتای ئەو نیە (٤)﴾ [سورەتی الإخلاص: ١-٤].

تەفسیرەکەی:

١- ﴿قُلۡ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ * (ئەی پ ێغەمبەر ﷺ) بڵێ: هەر ئەو (الله) یە خوای تاک وتەنها (١)﴾: -ئەی پ ێغەمبەر ﷺ- بڵێ: ئەو الله یە هیچ پ ەرستراوێک شایستەی پ ەرستن نییە بەهەق وڕاستی جگە لە ئەو زاتە مەزنە.

٢- ﴿ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ * ئەو خوایەی بێ نیازە وجێی نیاز وئومێدی (باوەڕدارانە) (٢)﴾: واتا پ ێویستی وداوای بوونەوەرەکان بۆ لای ئەو بەرز دەبێتەوە وداوا لە ئەو دەکەن.

٣- ﴿لَمۡ يَلِدۡ وَلَمۡ يُولَدۡ * کەسی لێ نەبووە ولەکەس نەبووە (٣)﴾: خوای گەورە هیچ منداڵێکی نییە - سبحانە وتعالی -، وهەروەها دایک وباوکیشی نییە.

٤- ﴿وَلَمۡ يَكُن لَّهُۥ كُفُوًا أَحَدُۢ * وە هەرگیز هیچ کەس هاوشێوە وهاوتای ئەو نیە (٤)﴾: وخوای گەورە هیچ هاوشێوە و وێنەیەکی نییە لە دروستکراوەکانیدا - سبحانە وتعالی -.

پ ١٦: سورەتی - الفلق - بخوێنه وڕاڤەی بکە؟

و: سورەتی - الفلق - وتەفسیرەکەی:

﴿قُلۡ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلۡفَلَقِ * (ئەی پ یغەمبەر ﷺ) بلّێ: پ ەنا دەگرم به دروستکاری بوونەوەر (بەپ ەروەردگاری بەرەبەیان) (١) مِن شَرِّ مَا خَلَقَ * له زیانی ئەوەی که دروستی کردووە (٢) وَمِن شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ * وه له زیانی تاریکی کاتێک که دادێت (٣) وَمِن شَرِّ ٱلنَّفَّٰثَٰتِ فِي ٱلۡعُقَدِ * وه له زیان وخراپ ەی (جادووگەران) کەپ ەت ودەزوو گرێ دەدەن وفووی پ ێدا دەکەن (٤) وَمِن شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ * وه له زیانی بەخیل وحەسوود کاتێک که حەسوودی دەبات (٥)﴾ [سورەتی الفلق: ١-٥].

تەفسیرەکەی:

١- ﴿قُلۡ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلۡفَلَقِ * (ئەی پ یغەمبەر ﷺ) بلّێ: پ ەنا دەگرم به دروستکاری بوونەوەر (بەپ ەروەردگاری بەرەبەیان) (١)﴾: -ئەی پ یغەمبەر ﷺ- بلّێ: پ ەنا دەگرم بەو پ ەروەردگارەی بەرەبەیانی دروستکردووە وتەنها داوای پ اراستنم له ئەو دەکەم.

٢- ﴿مِن شَرِّ مَا خَلَقَ * له زیانی ئەوەی که دروستی کردووە (٢)﴾: له شەڕ وخراپ ەی ئەوانەی زیان دەدەن له دروستکراوەکانی.

٣- ﴿وَمِن شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ * وه له زیانی تاریکی کاتێک که دادێت (٣)﴾: وهەروەها پ ەنا دەگرم به الله لەو شەڕ وخراپ انەی که له شەودا دەردەکەون له ئاژەڵ ودزەکان وهتد.

٤- ﴿وَمِن شَرِّ ٱلنَّفَّٰثَٰتِ فِي ٱلۡعُقَدِ * وه له زیان وخراپ ەی (جادووگەران) کەپ ەت ودەزوو گرێ دەدەن وفووی پ ێدا دەکەن (٤)﴾: وپ ەنا دەگرم به الله له شەڕ وزیانی ساحیرەکان ئەوانەی فوو دەکەن بەگرێکاندا.

٥- ﴿وَمِن شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ * وه له زیانی بەخیل وحەسوود کاتێک که حەسوودی دەبات (٥)﴾: وله شەڕ وزیانی حەسوودێک که حەسوودی بەخەڵکی دەبات بەوەی خودا پ ێی بەخشیوون له نیعمەتەکان، دەیەوێت ئەو نیعمەتەیان لەسەر لاچێت، وزیانیان پ ێبگەیەنێت.

پ ١٧: سورەتی - الناس - بخوێنە وڕاڤەی بکە؟

و: سورەتی - الناس - وتەفسیرەکەی:

﴿قُلۡ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلنَّاسِ * (ئەی پ یغەمبەر ﷺ) بلّێ: پ ەنا دەگرم بە پ ەروەردگاری خەڵکی (١) مَلِكِ ٱلنَّاسِ * بە پ ادشای خەڵکی (٢) إِلَٰهِ ٱلنَّاسِ * بە پ ەرستراوی خەڵکی (٣) مِن شَرِّ ٱلۡوَسۡوَاسِ ٱلۡخَنَّاسِ * لە زیان وشەڕی وەسوەسە پ ەیداکەر (کە کاتێک ناوی خودا ببرێت) خۆی پ ەنهان دەکات (٤) ٱلَّذِي يُوَسۡوِسُ فِي صُدُورِ ٱلنَّاسِ * ئەوەی کە وەسوەسە دەخاتە دڵی خەڵکیەوە (٥) مِنَ ٱلۡجِنَّةِ وَٱلنَّاسِ * لە جنۆکە و لە ئادەمیزاد (٦)﴾ [سورەتی الناس: ١-٦].

تەفسیرەکەی:

١- ﴿قُلۡ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلنَّاسِ * (ئەی پ یغەمبەر ﷺ) بلّێ: پ ەنا دەگرم بە پ ەروەردگاری خەڵکی (١)﴾: ئەی -پ یغەمبەر ﷺ- بلّێ: پ ەنا دەگرم وداوای پ اراستنم دەکەم لە پ ەروەردگاری خەڵکی.

٢- ﴿مَلِكِ ٱلنَّاسِ * بە پ ادشای خەڵکی (٢)﴾: بەو شێوەی خۆی ویستی لەسەر بێت؛ ڕێکفیان پ یوە دەکات، وهەموو شتێک لەژێر دەسەڵاتی ئەودایە، وهیچ پ ادشایەک نییە جگە لەئەو زاتە مەزنە.

٣- ﴿ إِلَٰهِ ٱلنَّاسِ * بە پ ەرستراوی خەڵکی (٣)﴾: تاکە پ ەرستراو بەهەق وڕاستی، هیچ پ ەرستراوێک نییە شایستەی پ ەرستن بێت بەهەق وڕاستی جگە لە ئەو زاتە مەزنە.

٤- ﴿مِن شَرِّ ٱلۡوَسۡوَاسِ ٱلۡخَنَّاسِ * لە زیان وشەڕی وەسوەسە پ ەیداکەر (کە کاتێک ناوی خودا ببرێت) خۆی پ ەنهان دەکات (٤)﴾: لە شەڕ وزیانی شەیتان کە وەسوەسە تووشی خەڵکی دەکات.

٥- ﴿ٱلَّذِي يُوَسۡوِسُ فِي صُدُورِ ٱلنَّاسِ * ئەوەی کە وەسوەسە دەخاتە دڵی خەڵکیەوە (٥)﴾: وەسوەسەکانی دەخاتە نێو دڵی خەڵکیەوە.

٦- ﴿مِنَ ٱلۡجِنَّةِ وَٱلنَّاسِ * لە جنۆکە و لە ئادەمیزاد (٦)﴾: ئەم وەسوەسەکەرە لەوەیە جنۆکە یان مرۆڤ بێت.

بەشی فەرموودە

فەرموودەی یەکەم:

پ ١: ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (هەموو کاروکردەوەیەک بەپ ێی نیەت و مەبەستە...) ، وهەندێک لەسوودەکانی باس بکە؟

و: لە ئەمیری باوەڕداران ئەبی حەفس عومەری کوڕی خەتابەوە -ڕەزای خوای لێبێت- دەڵێت: گوێم لە پ ێغەمبەری خودا بوو - صلى الله عليه وآله وسلم - کە دەیفەرموو: «هەموو کار وکردەوەیەک بە پ ێی نیەت ومەبەستە، وهەموو کەسێکیش بە پ ێی نیەتەکەی پ اداشت دەدرێتەوە، بۆیە ئەو کەسەی کۆچکردنی بۆ لای خودا وپ ێغەمبەرەکەی بێت؛ ئەوا کۆچکردنی بۆ لای خودا وپ ێغەمبەرەکەیەتی، وئەوەی کۆچکردنی بۆ شتومەکی دونیا بێت کە دەستی بهێنێت یان بۆ ئافرەتێک بێت کە مارەیی بکات؛ ئەوا کۆچکردنەکەی بۆ لای ئەو شتانەیە». [رواه البخاري ومسلم].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

١- هەموو کردەوەیەک دەبێت نیەتی لەگەڵدا بێت، لەنوێژ وڕۆژوو وحەج وهتد لەکردەوەکان.

٢- دەبێت لەنیەتیدا دڵسۆز بێت بۆ خوای گەورە - سبحانه وتعالى -.

فەرموودەی دووەم:

پ ٢: ئەم فەرموودەیە تەواوبکە: (ئەوەی کردەوەیەک -پ ەرستنێک- دابهێنێت لەم ئاینەی ئێمە...)، وهەندێک لەسوودەکانی باس بکە؟

و: لە دایکی ئیمانداران (ئوم عبدالله) عائیشەوە -ڕەزای خوای لێبێت- کە پ ێغەمبەری خودا - صلى الله عليه وسلم - دەفەرموێت: «ئەوەی کردەوەیەک (پ ەرستنێک) دابهێنێت لەم فەرمانەی ئێمە (واتە: لەم ئاینەی ئێمە) کە تێیدا نەبێت؛ ئەوا ئەو کردەوە داهێنراوە -ئەو بیدعەیە- ڕەت دەکرێتەوە». [رواه البخاري ومسلم].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

١- نەهی کردن لەداهێنان -بیدعەکردن- لە ئاینی ئیسلامدا.

٢- ئەو کردەوە وپ ەرستنانەی دادەهێنرێن لەنێو ئاینی ئیسلامدا؛ ڕەت دەکرێنەوە وقبوڵ ناکرێن.

فەرموودەی سێیەم:

پ ٣: ئەم فەرموودەیە تەواوبکە: (لەکاتێک دانیشتبووین لای پ ێغەمبەری خودا - صلى الله عليه وسلم - ...)،وهەندێک لەسوودەکانی باس بکە؟

و: لە عومەری کوڕی خەتابەوە -ڕەزای خوای لێبێت- دەڵێت: «کاتێک دانیشتبووین لای پ ێغەمبەری خودا - صلى الله عليه وسلم - پ یاوێک دەرکەوت وهاتە لامان، جلەکەی زۆر سپ ی وقژی زۆر ڕەش بوو وبەوەی نەدەکرد کەسێکی موسافیر بێت وکەسیش لە ئێمە نەیدەناسی، هات دانیشت لە بەرامبەر پ ێغەمبەر - صلى الله عليه وسلم - ودەستەکانی لە سەر قاچەکانی خۆی دانا، و ووتی: ئەی موحەممەد ئیسلام چییە؟ پ ێغەمبەر - صلى الله عليه وسلم - فەرمووی: ئەوەیە کە شاهێدی بدەیت بە (لا إله إلا الله ومحمداً رسول الله)، ونوێژ ئەنجام بدەیت وزەکات بدەیت وڕۆژووی ڕەمەزان بگریت وحەج بکەیت بۆ ماڵی خودا ئەگەر توانیت، ووتی: ڕاست دەکەیت، پ ێشەوا عومەر دەڵێت: (سەیر بوو بە لامانەوە، پ رسیاری لێدەکرد ودەیووت ڕاست دەکەیت). پ اشان پ یاوەکە ووتی: هەواڵم پ ێبدە سەبارەت بە ئیمان؟ - صلى الله عليه وسلم - فەرمووی: ئیمان ئەوەیە باوەڕ بهێنیت بە خودا وفریشتەکانی وکتێبەکانی وپ ێغەمبەرانی وڕۆژی دوایی، وباوەڕت هەبێت بە قەدەر بە خێر وشەڕی، ووتی: ڕاست دەکەیت، هەواڵم پ ێبدە سەبارەت بە ئیحسان (پ لەی چاکەکاری لە پ ەرستندا)؟ - صلى الله عليه وسلم - فەرمووی: خودا بپ ەرستیت وەکو ئەوە بێت کە ببینیت خۆ ئەگەر تۆ ئەو نەبینیت ئەوا ئەو تۆ دەبینێت، ووتی: هەواڵم پ ێبدە سەبارەت بە کاتی ڕوودانی قیامەت (الساعة)؟ - صلى الله عليه وسلم - فەرمووی: ئەوەی پ رسیاری لێکراوە زاناتر نیە لەو کەسەی پ رسیار دەکات، ووتی: هەواڵم پ ێبدە سەبارەت بە نیشانەکانی (نیشانەکانی ڕوودانی قیامەت)؟ - صلى الله عليه وسلم - فەرمووی: (أَنْ تلِدَ الأَمَةُ رَبَّتَها) واتە: منداڵەکان ببنە گەورە وسەردار بە سەر بەخێوکاریانەوە -دایکیانەوە- (یان بە واتای ئەوە دێت کە

کەنیزەکەکان ئەو منداڵەی کە دەیانبێت دەبن بە پ ادشا)، وببینیت کە کەسانی پ ێ پ ەتی وڕووتی هەژار کە شوانێتی دەکەن بینای بەرز دروست بکەن، پ اشان پ یاوەکە ڕۆیشت، وعومەر دەڵێت: بۆ ماوەیەک ماینەوە پ اشان پ ێغەمبەر - صلى الله عليه وسلم - فەرمووی: ئەی عومەر دەزانیت ئەوە کێ بوو پ رسیاری دەکرد؟ ووتم: خودا وپ ێغەمبەرەکەی دەزانن، - صلى الله عليه وسلم - فەرمووی: ئەوە جبریل بوو هات بۆ ئەوەی ئاینەکەتان فێر بکات». [رواه مسلم].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

١- پ ێنج پ ایەکەی ئیسلام؛ بریتین لە:

شاهێدی دان بە (لا إله إلا الله و محمدا رسول الله) واتە: (هیچ پ ەرستراوێک شایستەی پ ەرستن نییە بەهەق وڕاستی جگە لە الله، وموحەممەد پ ێغەمبەر ونێردراوی خودایە).

ونوێژ ئەنجامدان، وزەکاتدان، وڕۆژووگرتنی مانگی ڕەمەزان، وحەجکردن بۆ ماڵی پ یرۆزی الله.

٢- شەش پ ایەکەی ئیمان، بریتین لە:

باوەڕهێنان بە الله، وباوەڕهێنان بە فریشتەکانی، وباوەڕهێنان بە کتێبەکانی، وباوەڕهێنان بە پ ێغەمبەرانی، وباوەڕهێنان بە ڕۆژی دوایی، وباوەڕهێنان بە قەدەر خێر وشەڕی.

٣- باسی پ ایەی (ئیحسان:چاکەکاری)ی کرد، ئەمیش یەک پ ایەیە، بریتیە لەوەی خوای گەورە بپ ەرستیت وەکو ئەوە وابێت دەیبینیت، ئەگەرچیش تۆ ئەو نابینیت بەڵام ئەو تۆ دەبینێت.

٤- کاتی ڕوودانی قیامەت، کەس نایزانێت جگە لە الله - سبحانه وتعالى -.

فەرموودەی چوارەم:

پ ٤: ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (چاکترین وکامڵترین باوەڕدار لەئیماندا ئەوەیانە...)، وهەندێک لەسوودەکانی باس بکە؟

و: لە ئەبی هورەیرەوە -ڕەزای خوای لێبێت- کە پ ێغەمبەری خودا - صلى الله عليه وسلم - دەفەرموێت: «چاکترین وکامڵترین باوەڕدار لە ئیماندا ئەوەیانە: کە چاکترین وجوانترین ڕەوشتی هەیە». [رواه الترمذي وقال: "حديث حسن صحيح"].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

١- هاندان وئامۆژگاری کردن بۆ پ ابەندبوون بەڕەوشت جوانی.

٢- كامڵی لە ڕەوشت جوانی ئاماژەیە بۆ كامڵی لەئیماندا.

٣- ئیمان -باوەڕ- زیاد وكەم دەكات.

فەرموودەی پ ێنجەم:

پ ٥: ئەم فەرموودەیە تەواو بكە: (ئەوەی سوێند بە جگە لەخوای گەورە بخوات..)، وهەندێک لەسوودەكانی باسبكە؟

و: پ ێغەمبەر - صلى الله عليه وسلم - دەفەرموێت: «ئەوەی سوێند بە جگە لە خوای گەورە بخوات ئەوا كوفر یان شیركی كردووە». [رواه الترمذي].

هەندێک سوود لە فەرموودەكە:

١- دروست نییە سوێند خواردن بە جگە لە خوای گەورە -سبحانه وتعالى-.

٢- سوێند خواردن بە جگە لە خوای گەورە - سبحانه وتعالى -؛ شیركی بچووكە.

فەرموودەی شەشەم:

پ ٦: ئەم فەرموودەیە تەواو بكە: (هیچ كەسێک لەئێوە ئیمانی تەواو وكامڵ نابێت..)، وهەندێک لەسوودەكانی باس بكە؟

و: پ ێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت:

«هیچ كەسێک لە ئێوە ئیمانی تەواو وكامڵ نابێت؛ هەتا ئەو كاتەی من خۆشەویستتر دەبم لە لای لە مناڵەكەی وباوكی وهەموو خەڵكی». [البخاري ومسلم].

هەندێک سوود لە فەرموودەكە:

١- واجبە خۆشویستنی پ ێغەمبەر ﷺ زیاتر لە هەموو خەڵكی.

٢- ئەوەی بەم شێوەیە بێت؛ ئەوا ئەمە ئاماژەیە بۆ كامڵی ئیمان وباوەڕی.

فەرموودەی حەوتەم:

پ ٧: ئەم فەرموودەیە تەواو بكە: (هیچ یەكێک لەئێوە باوەڕی كامڵ نییە هەتاوەكو ئەوەی بۆ خۆی پ ێی خۆشە..) ، وهەندێک لەسوودەكانی باسبكە؟

و: پ ێغەمبەری خودا ﷺ دەفەرموێت:

«هیچ یەکێک لە ئێوە باوەڕی کامڵ نییە هەتاوەکو ئەوەی بۆ خۆی پ ێی خۆشە بۆ برای مسوڵمانیشی پ ێی خۆش بێت». [رواه البخاري ومسلم].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

١- لەسەر ئیمانداره کە ئەو خێر وچاکە وسوودەی بۆ خۆی پ ێی خۆشە؛ بۆ ئیماندارانیش پ ێی خۆش بێت وەکو ئەو بەدەستی بهێنن.

٢- ئەگەر باوەڕدار بەم شێوەیە بوو ئەوا ئەمە ئاماژەیە بۆ کامڵی ئیمان وباوەڕی.

فەرموودەی هەشتەم:

پ ٨: ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (سوێند بە ئەو-زاتەی- نەفسی منی بەدەستە ...) ، وهەندێک لەسوودەکانی باسبکە؟

و: لە ئەبی سەعیدی خودریەوە -ڕەزای خوای لێبێت- دەڵێت: «پ یاوێک بیستی پ یاوێکی تر: (قل هو الله أحد) دەخوێنێت ودووبارەی دەکاتەوە، کاتێک بەیانی بەسەردا هات، چوو بۆ لای پ ێغەمبەری خودا - صلى الله عليه وسلم -، وئەمەی بۆی باسکرد، پ ێ وابوو کردەوەیەکی کەمە، پ ێغەمبەری خودا - صلى الله عليه وسلم - فەرمووی: «سوێند بە ئەو -زاتەی- نەفسی منی بەدەستە -پ اداشتی- هاوتایە بە -پ اداشتی خوێندنی- سێیەکی قورئان». [رواه البخاري].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

١- فەزڵ وپ لەوپ ایەی سورەتی -الإخلاص-.

٢- پ اداشتی خوێندنی ئەم سورەتە هاوتایە بەرامبەر پ اداشتی خوێندنی سێیەکی قورئان.

فەرموودەی نۆیەم:

پ ٩: ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (لا حول ولا قوة إلا بالله ...)، وهەندێک لەسوودەکانی باسبکە؟

و: لەئەبی موساوە -ڕەزای خوای لێبێت- کە پ ێغەمبەری خودا - صلى الله عليه وسلم - دەفەرموێت: «لا حول ولا قوة إلا بالله*؛ گەنجینەیەکە لە گەنجینەکانی بەهەشت» ، *(واتە: هیچ هێز وتوانایەکمان نییە مەگەر ئەوە نەبێت کە خودا بەویستی خۆی پ ێمانی دەبەخشێت). [رواه البخاري ومسلم].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

١- فەزڵی ئەم ڕستەیە، وگەنجینەیەکە لەگەنجینەکانی بەهەشت.

٢- بەندە بەریئبوونی خۆی ڕادەگەیەنێت لە توانا وهێزی خۆی، و بەتەواوی پ شت بەستن وتەوەکولی تەنها بە الله یە - سبحانه وتعالی -.

فەرموودەی دەیەم:

پ ١٠: ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (لەلاشەدا پ ارچە گۆشتێک هەیە...)، وهەندێک لەسوودەکانی باسبکە؟

و: پ ێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «لە لاشەدا پ ارچە گۆشتێک هەیە ئەگەر چاک بوو؛ هەموو لاشە چاک دەبێت، وئەگەر خراپ بوو؛ هەموو لاشە خراپ دەبێت ئەویش دڵە». [البخاري ومسلم].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

١- چاکبوونی دڵ هۆکارە بۆ چاکبوونی ڕووکەش -ئاشکرا- وناخ -نهێنی وشاراوە-.

٢- گرنگیدان بەچاکبوونی دڵ چونکە دەبێتە هۆی چاکبوونی مرۆڤ.

فەرموودەی یانزەیەم:

پ ١١: ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (هەرکەسێک کۆتا قسەی - لا إله إلا الله - بێت ...) ، وهەندێک لەسوودەکانی باسبکە؟

و: پ ێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «هەرکەسێک کۆتا قسەی: (لا إله إلا الله) بێت؛ دەچێتە بەهەشتەوە». [رواه أبو داود].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

١- فەزڵ وپ لەوپ ایەی (لا إله إلا الله)، وبەندە بەهۆیەوە دەچێتە بەهەشت.

٢- پ اداشتی ئەو کەسەی کۆتا قسەی لە دونیادا (لا إله إلا الله)یە؛ دەچێتە بەهەشتەوە.

فەرموودەی دوانزەیەم:

پ ١٢: ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (ئیماندار تانەدەر ونەفرەتلێکەر و...)، وهەندێک لەسوودەکانی باسبکە؟

و: پ ێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «ئیماندار تانەدەر ونەفرەتلێکەر وجوێندەر ودەمشڕ نییە». [رواه الترمذي].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

١- نەهی کردن لە هەموو قسەیەک پ وچەڵ ونارەوا وناشیرین بێت.

٢- نەووتنی ئەم شتە ناشیرینانە؛ سیفەتی ئیمانداره لە زمانیدا.

فەرموودەی سیانزەیەم:

پ ١٣: ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (لەچاکێتی ئیسلامەتی مرۆڤ ...)، وهەندێک لەسوودەکانی باسبکە؟

و: پ ێغەمبەری خودا - صلى الله عليه وسلم - دەفەرموێت: «لە چاکێتی ئیسلامەتی مرۆڤ: ئەوەیە واز بهێنێت لەشتێک کە پ ەیوەندی بە ئەوەوە نەبێت». [رواه الترمذي وغيره].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

١- وازهێنان ودوورکەوتنەوەی مرۆڤ لەو شتانەی پ ەیوەندی بە ئەوەوە نییە لەبابەتەکانی ئاین ودونیا.

٢- وازهێنان ودوورکەوتنەوەی مرۆڤ لەو شتانەی پ ەیوەندی بە ئەوەوە نییە ئاماژەیە بۆ کامڵی ئیسلامەتی ئەو کەسە.

فەرموودەی چواردەیەم:

پ ١٤: ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (ئەوەی پ یتێک لەکتێبەکەی خوای گەورە - قورئان- بخوێنێت..)، وهەندێک لەسوودەکانی باسبکە؟

و: لەعبد اللەی کوڕی مەسعودەوە -ڕەزای خوای لێبێت- کە پ ێغەمبەر - صلى الله عليه وسلم - دەفەرموێت: «ئەوەی پ یتێک لە کتێبەکەی خوای گەورە (قورئان) بخوێنێت؛ ئەوا چاکەیەکی بۆ دەنووسرێت وچاکەیش بە دە ئەوەندەیە، ناڵێم (ألم) پ یتێکە، بەڵکو: ئەلیف (أ) پ یتێکە، و لام (ل) پ یتێکە، و میم (م) پ یتێکە»، [-واتا بە خوێندنی (ألم) سی چاکەی بۆ دەنووسرێت]. [رواه الترمذي].

هەندێک سوود لە فەرموودەکە:

١- فەزڵ وپ اداشتی خوێندنەوەی قورئان.

٢- بەرامبەر هەر پ یتێک کە دەیخوێنێتەوە دە چاکەت بۆ دەنووسرێت یان زیاتر.

بەشی ئەدەب ورەوشتە ئیسلامیەکان

ڕەوشت وئەدەب بەرامبەر خوای گەورە - سبحانە وتعالی -

پ ١: ڕەوشت وئەدەب بەرامبەر خوای گەورە - سبحانە وتعالی - دەبێت چۆن بێـت؟

و: ١- بەمەزندانانی خوای گەورە -سبحانە وتعالی-.

٢- پ ەرستنی بەتاک وتەنها، وهاوبەش بڕیار نەدان بۆ ئەو زاتە مەزنە.

٣- گوێڕایەڵیکردنی فەرمانەکانی.

٤- دوورکەوتنەوە لەسەرپ ێچیکردنی.

٥- سوپ اس وحەمد کردنی -جل وعلا- لەسەر فەزڵ ونیعمەتەکانی کە بەبەندەکانی دەبەخشێت کە هەرگیز لەژماردن نایەن.

٦- ئارامگرتن لەسەر قەدەرەکانی.

ڕەوشت وئەدەب بەرامبەر پ ێغەمبەر ﷺ

پ ٢: ڕەوشت وئەدەب بەرامبەر پ ێغەمبەر ﷺ دەبێت چۆن بێت؟

و: ١- شوێنکەوتنی ودەبێت ئەو قدوە وسەرمەشق بێت لەژیانی مسوڵماندا.

٢- گوێڕایەڵیکردنی.

٣- دوورکەوتنەوە لەسەرپ ێچیکردنی.

٤- بەڕاستدانانی ئەو شتانەی باسیکردووە.

٥- بیدعە نەکردن -دانەهێنانی شتی نویێ- بۆ سەر سونەتەکەی.

٦- خۆشەویستنی ئەو ﷺ زیاتر لە نەفسی خۆت وزیاتر لە هەموو خەڵکیش.

٧- بەگەورەدانانی وسەرخستنی وسەرخستنی سونەتەکەی.

ڕەوشت وئەدەب بەرامبەر دایك وباوك

پ ٣: ڕەوشت وئەدەب بەرامبەر دایک وباوک دەبێت چۆن بێت؟

و: ١- گوێڕایەڵی کردنیان لەشتێک کە سەرپ ێچی وتاوانی تێدا نەبێت.

٢- خزمەتکردنی دایک وباوک.

٣- یارمەتیدانی دایک وباوک.

٤- جێبەجێکردنی پ ێداویستیەکانی دایک وباوک.

٥- نزا کردن بۆ دایک وباوک.

٦- ئەدەب ورەوشتی جوانی بەرامبەریان لە قسەکردندا؛ بۆیە نابێت تەنانەت پ ێیان بلێیت: (ئۆف)، وئەمیش کەمترین قسەی نارەوایە.

٧- زەردەخەنە وڕووخۆشی بەڕووی دایک وباوک بۆیە نابێت بەرامبەریان ڕووگرژ بێت.

٨- نابێت دەنگی بەرزتر بێت لەدەنگی دایکی وباوکی، ودەبێت بەجوانی گوێیان بۆ بگرێت کاتێک قسە دەکەن، ونابێت قسەیان پ ێ ببڕێت، ونابێت بەناوی خۆیانەوە بانگیان بکات، بەڵکو دەڵێت: (دایکە) و (باوکە).

٩- دەبێت ڕووخسەت وەربگرێت پ ێش چوونە ژووری دایک وباوک لەکاتێکدا ئەوان لەنێو ژوورەکەدان.

١٠- ماچکردنی دەست وسەری دایک وباوک.

ڕەوشت وئەدەبەکانی گەیاندنی پ ەیوەندی خزمایەتی

پ ٤: چۆن پ ەیوەندی خزمایەتی بگەیەنم؟

و: ١- سەردانیکردنی کەسە نزیکەکان لەخوشک وبرا ومام وخاڵ وهەموو کەسە نزیکەکانی تر.

٢- چاکەکار بوون بەرامبەریان بە قسە وکردەوە ویارمەتیدانیان.

٣- وهەروەها پ ەیوەندی کردن پ ێیان وپ رسیار کردن سەبارەت بەحاڵیان.

ڕەوشت وئەدەبەکانی برایەتی لەپ ێناو خوای گەورە

پ ٥: ڕەوشت وهەڵسوکەوتم چۆن بێت بەرامبەر برا وهاوڕێکانم؟

و: ١- کەسە چاکەکانم خۆشدەوێت وهاوڕێیەتیان دەکەم.

٢- دوور دەکەومەوە و وازدەهێنم لەهاوڕێیەتی کردنی کەسی خراپ ەکار.

٣- سەلام لە براکانم دەکەم وتەوقەیان لەگەڵدا دەکەم.

٤- سەردانیان دەکەم ئەگەر نەخۆش کەوتن ونزای شیفایان بۆ دەکەم.

٥- ئەگەر یەکێکیان پ ژمی و ووتی: (الحمد لله)، منیش پ ێی دەڵێم: (یرحمک الله).

٦- وەڵامی داوەتیەکەی دەدەمەوە ئەگەر داوەتی کردم بۆ سەردانیکردنی.

٧- ئامۆژگاری پ ێشکەش دەکەم بەتایبەت ئەگەر داوای کرد.

٨- سەری دەخەم ئەگەر ستەمی لێکرا، وڕێگری لێدەکەم ستەم بکات.

١٠- ئەوەی بۆ خۆم پ ێم خۆشە؛ بۆ برای مسوڵمانیشم پ ێم خۆشە.

١١- یارمەتی دەدەم ئەگەر پ ێویستی بەیارمەتیدانم بوو.

١٢- بەهیچ شێوەیەک زیانی پ ێناگەیەنم وئازاری نادەم، نە بە قسە ونە بە کردەوە.

١٣- نهێنیەکانی دەپ ارێزم.

١٤- جوێنی پ ێنادەم، وغەیبەتی ناکەم، و بەکەمی دانانێم، وحەسوودی پ ێنابەم، وسیخوڕی بەسەرەوە ناکەم، وفێڵی لێناکەم.

ڕەوشت وئەدەبەکانی دراوسێیەتی

پ ٦: ئەدەب وڕەوشت دەبێت چۆن بێت بەرامبەر دراوسێ؟

و: ١- چاکەکار دەبم بەرامبەر دراوسێ بە قسە وکردەوە ویارمەتی دەدەم ئەگەر پ ێویست بوو.

٢- پ یرۆزبایی لێدەکەم ئەگەر ئاسوودە بوو بەهۆی جەژن یان هاوسەرگیری یان هتد.

٣- سەردانی دەکەم ئەگەر نەخۆش کەوت وسەرەخۆشی لێدەکەم ئەگەر تووشی ناخۆشیەک بوو.

٤- ئەو خواردنەی دروستی دەکەم وەکو بەشداری کردنێک پ ێشکەشی دەکەم هێندەی بتوانم.

٥- هیچ زیانێکی پ ێ ناگەیەنم نە بە زمان و نە بە دەست.

٦- بێزاری ناکەم بەدەنگی بەرز وسیخوڕی بەسەرەوە ناکەم، وبەرامبەری ئارامگر دەبم.

ڕەوشت وئەدەبەکانی میوانداری

پ ٧: ڕەوشت وئەدەبەکانی میوانداری چین، باسیان بکە؟

و: ١- وەڵامی ئەو کەسە دەدەمەوە کە بانگهێشتم دەکات بۆ داوەتی.

٢- ئەگەر ویستت سەردانی کەسێک بکەیت سەرەتا ڕوخسەت وەربگرە وکاتێک دیاری بکە.

٣- سەرەتا ڕوخسەت وەربگرە لەپ ێش چوونە ژوورەوە.

٤- دوا ناکەوم لە سەردانی کردن.

٥- چاوم دەپ اریزم لە نەزەرکردن بۆ خێزان ومەحرەمەکانی خاوەن ماڵ.

٦- پ یشوازی لەمیوان دەکەم بەباشترین شێوە، بە ڕووخۆشی وزەدەخەنە لەڕوودا، وجوانترین دەستەواژە بەکاردەهێنم لەکاتی پ یشوازی لێکردنیدا.

٧- میوانەکە لەباشترین شوێن دادەنێم.

٨- ڕێزی لێدەنێم لە میواندارێدا بەپ یشکەشکردنی باشترین خواردن وخواردنەوە.

ڕەوشت وئەدەبەکانی سەردانیکردنی نەخۆش

پ ٨: ڕەوشت وئەدەبەکانی سەردانیکردنی نەخۆش باسبکە؟

و: ١- کاتێک هەست بەئازار دەکەم؛ دەستی ڕاستم لەسەر شوێنی ئازارەکە دادەنێم، ودەڵێم: «بسم الله»*؛ سێ جار، *«واتە: بەناوی خوای گەورە»، ودەڵێم: «أعوذ بعزة الله وقدرته من شر ما أجد وأحاذر»**؛ حەوت جار، **«واتە: پ ەنا دەگرم بەخوای گەورە وهێز ودەسەڵات وتوانای ئەو زاتە مەزنە لە شەڕ وزیانی ئەوەی پ یمگەیشتووە ولێی دەترسم».

٢- ڕازی دەبم وئارامگرم بەرامبەر بە قەزا وقەدەری خوای گەورە.

٣- پ ەلە دەکەم بۆ سەردانیکردنی ئەو برا مسوڵمانەم کە تووشی نەخۆشی بووە، وبۆ ماوەیەکی زۆر لەلای نامێنمەوە بۆئەوەی بێزار نەبێت.

٤- ڕوقیەی بەسەردا دەخوێنم بەبێ ئەوەی داوام لێبکات.

٥- ئامۆژگاری و وەسیەتی دەکەم بەئارامگرتن ونزاکردن ونوێژکردن ودەستنوێژگرتن هێندەی دەتوانێت.

٦- نزا کردن بۆ نەخۆش: «أسأل الله العظيم رب العرش العظيم أن يشفيك»*؛ حەوت جار، *«واتە: داوا لە خوای مەزن دەکەم پ ەروەردگاری عەرشی مەزن کە شیفات بۆ بنێرێت».

ڕەوشت وئەدەبەکانی فێربوونی زانست ودانیشتن

پ ٩: ڕەوشت وئەدەبەکانی فێربوونی زانست وزانیاری باسبکە؟

و: ١- دڵسۆزی نیەت ودەبێـت مەبەست لە فێربوونی زانستی شەرعی تەنها لەپ ێناو خوای گەورە بێـت -عز وجل-.

٢- كردەوە دەكەم بەو زانستەی فێری بووم.

٣- رێز لە مامۆستاكەم دەگرم لەكاتی ئامادەبوونی و لەكاتی ئامادەنەبوونیشی.

٤- لەپ ێش ئەودا بەئەوپ ەڕی ڕەوشت وئەدەب جوانیەوە دادەنیشم.

٥- بەجوانی گوێی بۆ دەگرم وقسەكانی پ ێ ناپ چڕێنم لەكاتی وانە وتنەوەیدا.

٦- بەئەدەب وڕەوشت جوانیەوە پ رسیار دەكەم.

٧- بەناوی خۆیەوە بانگی ناكەم.

ڕەوشت وئەدەبەكانی دانیشتن

پ ١٠: ڕەوشت وئەدەبەكانی دانیشتن باسبكە؟

و: ١- سەلام لەئەوانە دەكەم كە دانیشتوون.

٢- دادەنیشم لەو شوێنەی دانیشتنەكە كۆتایی پ ێدێت، وهیچ كەسێک هەڵناسێنم لەشوێنی خۆی بۆئەوەی من لەشوێنی ئەو دابنیشم، یان لەنێوان دوو كەس دانانیشم مەگەر پ اش ڕوخسەتی خۆیان نەبێت.

٣- دانیشتەكە فراوان دەكەم وبۆشایی دروست دەكەم بۆئەوەی كەسی تریش شوێنی بۆ دانیشتنی هەبێت.

٤- قسەی دانیشتنەكە ناپ چڕێنم.

٥- ڕوخسەت وەردەگرم وسەلام دەكەم پ ێش ئەوەی شوێنی دانیشتنەكە جێبهێڵم.

٦- كاتێک دانیشتنەكە تەواو دەبێت، نزای كەفارەتی دانیشتن دەڵێم: «سبحانك اللهم وبحمدك، أشهد أن لا إله إلا أنت، أستغفرك وأتوب إليك» واتە: «خودایە تۆ پ اک وبێگەردیت وحەمد وستایش بۆ تۆ، شاهێدی دەدەم هیچ پ ەرستراوێک شایستەی پ ەرستن نییە بەهەق وڕاستی جگە لە تۆ، داوای لێخۆشبوونت لێدەكەم وتەوبە دەكەم ودەگەڕێمەوە بۆ لای تۆ».

ڕەوشت وئەدەبەكانی خەوتن

پ ١١: ڕەوشت وئەدەبەكانی خەوتن باسبكە؟

و: ١- زوو دەخەوم.

٢- بە دەستنوێژەوە دەخەوم.

٣- لەسەر دەم -لەسەر سک- ناخەوم.

٤- لەسەر لای ڕاستم دەخەوم، ودەستی ڕاستم لەژێر گۆنای ڕاستم دادەنێم.

٥- جێگاکەم دەتەکێنم نەوەک شتی زیانبەخشی تێدا بێت.

٦- زیکرەکانی خەوتن دەخوێنم، ئایەتی کورسی؛ یەک جار، وهەروەها سورەتەکانی -الإخلاص- و -الفلق- و -الناس-؛ سێ جار، ودەڵێم: «باسمك اللهم أموت وأحيا» واتە: «خودایە بەناوی تۆ دەمرم وزیندوو دەبمەوە».

٧- هەڵدەستم بۆ نوێژی بەیانی.

٨- و لەپ اش هەستان لەخەو دەڵێم: «الحمد لله الذي أحيانا بعدما أماتنا وإليه النشور» واتە: «حەمد وستایش بۆ پ ەروەردگار کە ژیانی پ ێبەخشین پ اش ئەوەی ئێمەی مراند و تەنها بۆ لای ئەو دەگەڕێینەوە».

ڕەوشت وئەدەبەکانی خواردن

پ ١٢: ڕەوشت وئەدەبەکانی خواردن باسبکە؟

و: ١- نیەت ومەبەستم لەخواردن وخواردنەوە ئەوەیە بەهێز بم بۆ گوێڕایەڵیکردنی فەرمانەکانی خوای گەورە -عز وجل-.

٢- شۆردنی دەستەکان لەپ ێش خواردن.

٣- دەڵێم: «بسم الله» واتە: «بەناوی خوای گەورە»، و بەدەستی ڕاستم دەخۆم ولە پ ێشی خۆمەوە خواردن دەخۆم، ولە ناوەڕاستی خواردنەکە یان لەپ ێشی کەسێکی ترەوە خواردن ناخۆم.

٤- ئەگەر ووتنی (بسم الله)م لە سەرەتاوە، ئەوا دەڵێم: «بسم الله أوله وآخره» واتە: «بەناوی خوا لەسەرەتا وکۆتادا».

٥- ڕازیم بەوەی لەبەردەستە لەخواردن، وڕەخنە لەخواردنەکە ناگرم، ئەگەر بەدڵم بوو؛ دەیخۆم، وئەگەر بەدڵم نەبوو؛ نایخۆم.

٦- هێندە پ اروو دەخۆم کە تێرم بکات وبرسیم نەبێت، وزۆر وزیاد لەپ ێویست ناخۆم.

٧- فوو ناکەم بەسەر خواردن وخواردنەوەکە، بەشتێکی تر هەوڵدەدەم ساردی بکەمەوە یان وازی لێدەهێنم هەتاوەکو سارد دەبێتەوە.

٨- لەکاتی خواردندا لەگەڵ ئەوانی تر خواردن دەخۆم؛ لە خێزان ومیوان.

٩- پاش ئەوانی تر دەستدەکەم بەخواردن بەتایبەت پاش ئەوانەی لەخۆم گەورەترن.

١٠- دەڵێم: (بسم الله) واتە: (بەناوی خوا)؛ پێش ئەوەی خواردن و خواردنەوە بخۆم، و بەدانیشتنەوە دەیخۆم، و لەکاتی خواردنەوە بەسێ قوم -سێ هەناسەدان- دەیخۆمەوە.

١١- حەمد وستایشی خوای گەورە دەکەم کاتێک تەواو دەبم لە خواردنەکە.

ڕەوشت وئەدەبەکانی پۆشاک

پ ١٣: ڕەوشت وئەدەبەکانی پۆشاک باسبکە؟

و: ١- سەرەتا دەست دەکەم بەپۆشینی لای ڕاستم، وحەمد وستایشی خوای گەورە دەکەم لەسەر نیعمەتەکانی.

٢- پۆشاکەکەم درێژ ناکەم بۆ خوارەوەی گوێزنگەکانم -قولەپێکانم-؛ ئەمە تەنها بۆ پیاوانە.

٣- نابێت کوڕان پۆشاکی کچان لەبەر بکەن، ونابێت کچان پۆشاکی کوڕان لەبەر بکەن.

٤- خۆم ناچوێنم بە کافر وفاسقەکان لەجلوبەرگەکانیاندا.

٥- ناوی خودا دەهێنم لەکاتی داکەندنی جلوبەرگ.

٦- سەرەتا نەعلی -پێڵاوی- ڕاست لەپێدەکەم، وسەرەتا نەعلی-پێڵاوی- چەپ دادەکەنم.

ڕەوشت وئەدەبەکانی سواربوون

پ ١٤: ڕەوشت وئەدەبەکانی سواربوون باسبکە؟

و: ١- دەڵێم: «بسم الله، الحمد لله»، ﴿سُبۡحَٰنَ ٱلَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُۥ مُقۡرِنِينَ ١٣ وَإِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا لَمُنقَلِبُونَ﴾ واتە: «بەناوی خوا، سوپاس وحەمد بۆ خوای گەورە»، ﴿پاک وبێگەردە ئەو پەروەردگارەی کە ئەمەی بۆمان ڕام کردووە چونکە نەماندەتوانی خۆمان بیکەین * وئێمە بەدڵنیاییەوە بۆ لای پەروەردگارمان دەگەڕێینەوە﴾ [الزخرف: ١٣-١٤].

٢- ئەگەر تێپەڕبووم بەلای مسوڵمانێکدا؛ سەلامی لێدەکەم.

ڕەوشت وئەدەبەكانی ڕێگاوبان

پ ١٥: ڕەوشت وئەدەبەكانی ڕێگاوبان باسبكە؟

و: ١- بەمامناوەندیی وسادەیی وبێ فیز ڕێدەكەم، و لەسەر لای ڕاستی ڕێگاكە ڕێ دەكەم.

٢- سەلام دەكەم لە هەركەسێک پ ێی بگەم.

٣- چاو دەپ اریێزم ونەزەر ناكەم، وئازاری كەس نادەم.

٤- فەرمان بە چاكە دەكەم، ونەهی لە خراپ ە دەكەم.

٥- ئازار وزیان لەسەر ڕێگاوبان لادەدەم.

ڕەوشت وئەدەبەكانی دەرچوون وهاتنەوە بۆ ماڵ

پ ١٦: ڕەوشت وئەدەبەكانی دەرچوون وهاتنەوە بۆ ماڵ باسبكە؟

و: ١- بەپ ێی چەپ لەماڵ دەردەچم ودەڵێم: «بسم الله، توكلت على الله، لا حول ولا قوة إلا بالله، اللهم إني أعوذ بك أن أضل أو أضل، أو أزل أو أزل، أو أظلم أو أظلم، أو أجهل أو يجهل علي» واتە: «بە ناوی خوای گەورە، تەوەكول وپ شت بەستنم تەنها بەخوای گەورەیە، هیچ هێز وتواناییەكمان نییە مەگەر ئەوە نەبێت كە خوای گەورە دەیبەخشێت، خوای گەورە پ ەنات پ ێ دەگرم لەوەی گومڕا بم یان گومڕا بكرێم، ولەوەی بكەوم یان بمكەوێنن، و لە ستەم یان ستەمم لێبكرێت، و لەڕەفتاركردنی نەزانانە یان بەنەزانی مامەڵەم لەگەڵ بكرێت».

٢- بەپ ێی ڕاست دەچمە نێو ماڵەوە، ودەڵێم: «بسم الله ولجنا، وبسم الله خرجنا، وعلى ربنا توكلنا» واتە: «بەناوی خودا دەچینە ژوورەوە، و بەناوی خودا دەرچووین، و تەوەكولمان هەر تەنها بە خوای گەورەیە -سبحانه وتعالى-».

٣- وسەرەتا سیواک دەكەم، پ اشان سەلام دەكەم لە نیشتەجێبووانی ماڵەكە.

ڕەوشت وئەدەبەكانی سەرئاوكردن

پ ١٧: هەندێک لە ڕەوشت وئەدەبەكانی سەرئاوكردن باسبكە؟

و: ١- بەپ ێی چەپ دەچمە شوێنی سەرئاوكردن.

٢- پ ێش ئەوەی بچمە ژوورەوە، دەڵێم: «بسم الله، اللهم إني اعوذ بك من الخبث والخبائث»، واتە: «بەناوی خوا، خوایە پ ەنا بە تۆ دەگرم لە شەڕ وخراپ ەی هەموو شەیتانێكی نێر ومێ».

٣- هیچ شتێک نابمە ژوورەوە کە ناوی خودای لەسەر نووسرا بێت.

٤- لەکاتی سەرئاوکردندا خۆم دادەپ ۆشم.

٥- لەشوێنی سەرئاوکردندا قسە ناکەم.

٦- ڕوو لەقیبلە ناکەم، وهەروەها پ شتی تێناکەم لەکاتی سەرئاوکردن.

٧- دەستی چەپ م بەکاردەهێنم بۆ خۆپ اککردنەوە لەپ یسی، ودەستی ڕاستم بەکارناهێنم.

٨- سەرئاو ناکەم لەسەر ڕێگای خەڵکی یان لەسێبەر وشوێنی حەوانەوەیان.

٩- دەستەکانم دەشۆم لەپ اش سەرئاوکردن.

١٠- بەپ ێی ڕاست دەردەچم -پ ێشی دەخەم- لەکاتی دەرچوون لەشوێنی سەرئاو کردن ودەڵێم: (غفرانك) واتە: (داوای لێخۆشبوونت لێدەکەم ئەی پ ەروەردگار).

ڕەوشت وئەدەبەکانی مزگەوت

پ ١٨: ڕەوشت وئەدەبەکانی مزگەوت باسبکە؟

و: ١- دەچمە نێو مزگەوتەوە بەپ ێی ڕاستم، ودەڵێم: «بسم الله، اللهم افتح لي أبواب رحمتك» واتە: «بەناوی خوای گەورە، خودایە دەرگای ڕەحمەتی خۆتم لێ بکەرەوە».

٢- دانانیشم هەتاوەکو دوو ڕکات نوێژ دەکەم.

٣- لەنێوان دەستی -لەپ ێشی- نوێژخوێنانەوە تێپ ەڕ نابم (مەبەست ئەوەیە کاتێک نوێژ دەکەن)، وبانگەواز بۆ شتی ونبوو ناکەم لەنێو مزگەوتدا، وشت نافرۆشم وشت ناکڕم لەنێو مزگەوتدا.

٤- بەپ ێی چەپ م دەردەچم -پ ێشی دەخەم- لەکاتی دەرچوون لەمزگەوت ودەڵێم: «اللهم إني أسألك من فضلك» واتە: «خودایە، داوای فەزڵی خۆتت لێدەکەم».

ڕەوشت وئەدەبەکانی سەلامکردن

پ ١٩: ڕەوشت وئەدەبەکانی سەلامکردن باسبکە؟

و: ١- کاتێک دەگەم بەمسوڵمانێک سەلامی لێدەکەم، بەووتنی: «السلام عليكم ورحمة الله وبركاته» لەسەرەتادا ڕستەی تر لەجێگای ئەم سەلامە ناڵێم، (ودەکرێت پ اش

سەلامكردن هەر ڕستەیەکی ڕێگەپ ێدراو بڵێت)، وهەروەها تەنها بەدەستەکانم ئاماژە ناکەم بۆ بەرامبەر.

٢- ڕووخۆش ودەم بە زەردەخەنە دەبم بەرامبەر براکەم کاتێک پ ێی دەگەم.

٣- وبەدەستی ڕاستم تەوقەی لەگەڵ دەکەم.

٤- ئەگەر کەسێک سەلامی لیێم کرد ئەوا باشتر وەڵامی دەدەمەوە، یان وەکو خۆی وەلامی سەلامەکە دەدەمەوە.

٥- سەرەتا دەست ناکەم بە سەلامکردن لە کافر، وئەگەر ئەو سەرەتا سەلامی کرد؛ وەکو خۆی وەڵامی دەدەمەوە.

٦- کەسی بچووک لەتەمەندا سەلام لەکەسی گەورە دەکات لەتەمەندا، وکەسی سواری سەلام لە کەسی پ یادە دەکات، وپ یادە سەلام لەو کەسە دەکات کە دانیشتووە، وژمارەی کەم سەلام لە ژمارەی زۆر دەکەن.

ڕەوشت وئەدەبەکانی ڕوخسەت وەرگرتن

پ ٢٠: ڕەوشت وئەدەبەکانی ڕوخسەت وەرگرتن باسبکە؟

و: ١- ڕوخسەت وەردەگرم لەپ ێش چوونە ژوورەوە بۆ هەر شوێنێك.

٢- سێ جار ڕوخسەت وەردەگرم وزیاتری ناکەم، وئەگەر پ اش سێیەم جار وەڵام نەبوو؛ ئەوا دەگەڕێمەوە.

٣- بەتوندی لەدەرگا نادەم، وڕاستەوخۆ لەبەرامبەر دەرگاکە ناوەستم، بەڵکو لەلای ڕاست یان لەلای چەپ ڕادەوەستم.

٤- ناچمە ژووری دایک وباوکم یان ژووری کەسێکی تر لەخێزانەکەم؛ مەگەر پ اش ئەوەی ڕوخسەت وەردەگرم، و بەتایبەت لەپ اش نوێژی بەیانی ولە نیوەڕۆ ولە پ اش نوێژی عیشا.

٥- دەتوانم بچمە ئەو شوێنانەی کە کەس تێیدا نیشتەجێ نابێت بەبێ ڕوخسەت وەرگرتن، وەکو دوکان ونەخۆشخانە وهتد.

ڕەوشت وئەدەبەکانی نەرمونیان بوون بەرامبەر ئاژەڵان

پ ٢١: ڕەوشت وئەدەبەکانی نەرمونیان بوون بەرامبەر ئاژەڵان باسبکە؟

و: ١- ئاو وخواردن دەدەم بە ئاژەڵان.

٢- بە ڕەحم وبەزەیی دەبم بەرامبەر بە ئاژەڵان، ونابێت بارگرانیەک بخرێتە سەری کە لەتوانایدا نەبێت.

٣- نابێت ئازاری ئاژەڵ بدرێت بەهەر جۆرە ئازاردانێک بێت؛ ئەمە تەنها ئەو ئاژەڵانە دەگرێتەوە کە بێ زیانن.

ڕەوشت وئەدەبەکانی وەرزشکردن

پ ٢٢: ڕەوشت وئەدەبەکانی وەرزشکردن باسبکە؟

و: ١- نیەت ومەبەستم لەوەرزشکردن بۆ بەهێزبوونە بۆئەوەی گوێڕایەڵی فەرمانەکانی پ ەروەردگار بم وئەو لێم ڕازی بێت.

٢- لەکاتی نوێژەکاندا؛ یاری و وەرزش ناکەین.

٣- نابێت کوڕان لەگەڵ کچان وەرزش بکەن.

٤- پ ابەند بوون بە جلی وەرزشی کە عەورەت -شەرمگە- دادەپ ۆشیت.

٥- دوور دەکەومەوە لەو وەرزشانەی حەرامکراون، وەکو ئەو وەرزشانەی لێدانی ڕوو یان دەرخستنی شەرمگەی -عەورەتی- تێدایە.

ڕەوشت وئەدەبەکانی سوعبەتکردن

پ ٢٣: ڕەوشت وئەدەبەکانی سوعبەتکردن باسبکە؟

و: ١- ڕاستگۆ بوون لە سوعبەت وگاڵتەکردندا و نەووتنی شتی درۆ.

٢- سوعبەت دەبێت دوور بێت لەگاڵتەکردن و بەکەمدانان وئازاردان وترساندن.

٣- نابێت سوعبەت کردن زۆر بێت.

ڕەوشت وئەدەبەکانی پ ژمین

پ ٢٤: ڕەوشت وئەدەبەکانی پ ژمین باسبکە؟

و: ١- دانانی دەستەکان یان جل یان دەستەسڕ لەسەر دەم ولووت لەکاتی پ ژمین.

٢- حەمد وستایشی خوای گەورە بکەیت لەپ اش پ ژمین، ئەمیش بەووتنی: «الحمد لله».

٣- ئەگەر حەمد وستایشی خودای کرد؛ دەبێت براکەی پ ێی بڵێت: «یرحمک الله».

ئەگەر براکەی ئەمەی پ ێی ووت؛ ئەو کەسەی پ ژمی لەوەڵامدا پ ێی دەڵێت: «یهدیکم الله ویصلح بالکم» واتە: «خوای گەورە هیدایەتان بدات، وکاروبارتان چاک بکات».

ڕەوشت وئەدەبەکانی باوێشکدان

پ ٢٥: ڕەوشت وئەدەبەکانی باوێشکدان باسبکە؟

و: ١- هەوڵدان بۆ گرتنەوە ودەرنەخستنی باوێشک.

٢- دەنگ بەرز نەکردنەوە بەووتنی: (ئاهـ) ، (ئاهـ).

٣- دانانی دەست لەسەر دەم.

ڕەوشت وئەدەبەکانی خوێندنی قورئانی پ یرۆز

پ ٢٦: ڕەوشت وئەدەبەکانی خوێندنەوەی قورئان باسبکە؟

و: ١- دەبێت قورئان خوێندن پ اش دەستنوێژگرتن بێت، -واتە کاتێک قورئان دەخوێنێت پ ێویستە دەستنوێژی هەبێت-.

٢- دانیشتن بە ڕێز وئەدەبەوە.

٣- پ ەنا گرتن بەخوای گەورە لەشەیتانی نەفرینلێکراو پ ێش دەستپ ێکردن بە خوێندنی قورئان.

٤- بیرکردنەوە وتێفکران لە ئایەتەکان لەکاتی خوێندنەوەی قورئاندا.

****

بەشی ڕەوشتەکان

پ ١: باسی فەزڵی ڕەوشت جوانی بکە؟

و: پ ێغەمبەر - صلى الله عليه وسلم - دەفەرموێت: «کامڵترین باوەڕدار لەئیمانەکەیدا ئەوەیانە کە جوانترین وچاکترین ڕەوشتی هەیە». [رواه الترمذي وأحمد].

پ ٢: بۆچی دەبێت پ ابەند بین بەڕەوشتە جوانەکان؟

و: ١- چونکە هۆکارە بۆ خۆشویستنی خوای گەورە -سبحانه وتعالى-.

٢- وهۆکارە بۆ خۆشویستنی خەڵکی.

٣- قورسترین شتە لەسەر تەرازوو.

٤- پ اداشتەکان چەندەها جار دەبێتەوە بەهۆی ڕەوشت جوانی.

٥- وئاماژەیە بۆ کامڵی ئیمان.

پ ٣: ئایا ڕەوشتەکان لەکوێوە وەربگرین؟

و: لەقورئانی پ یرۆزەوە، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿إِنَّ هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانَ يَهۡدِي لِلَّتِي هِيَ أَقۡوَمُ﴾ واتە: ﴿بەڕاستی ئەم قورئانە ڕێنمونی دەکات بۆ ڕێباز و بەرنامەیەک کە ڕاسترینە﴾ [سورەتی الإسراء: ٩]. ولە سونەتی پ ێغەمبەرەوە ﷺ، پ ێغەمبەری خودا - صلى الله عليه وسلم - دەفەرموێت: «بەدڵنیاییەوە، من نێردراوم بۆئەوەی ڕەوشتە چاکەکان کامڵ بکەم». [رواه أحمد].

پ ٤: ڕەوشتی چاکەکاری –ئیحسان- چییە ونمونەکانی چین؟

و: چاکەکاری -ئیحسان-: بریتیە لەوەی بەندە هەست بکات بەردەوام پ ەروەردگاری دەیبینێت، وهەروەها مامەڵە وهەڵسوکەوت کردن بەنەرمونیانی وچاکەکاری بەرامبەر هەموو دروستکراوەکان.

پ ێغەمبەر - صلى الله عليه وسلم - دەفەرموێت: «خوای گەورە فەرمانی کردووە بەمیهرەبانی -بەچاکەکاری- لەگەڵ هەموو شتێکدا». [رواه مسلم].

لەشێوازەکانی چاکەکاری:

- چاکەکاری لەپ ەرستنی خوای گەورە، وئەمیش بەدڵسۆزن بوون لەپ ەرستنیدا.

- چاکەکاری بەرامبەر دایک وباوک، بەقسە وکردەوە.

- چاکەکاری بەرامبەر خزم وکەسە نزیکەکان.

- چاکەکاری بەرامبەر دراوسێ.

- چاکەکاری بەرامبەر هەتیو وهەژارەکان.

- چاکەکاری بەرامبەر ئەو کەسەی خراپ ەی بەرامبەرت کردووە.

- چاکێتی لەقسەکردندا.

- چاکێتی لەگفتوگۆدا.

- چاکەکاری بەرامبەر ئاژەڵ.

پ ٥: چی شتێک پ ێچەوانەی چاکەکاریە؟

و: خراپ ەکاری پ ێچەوانەی چاکەکارییە.

- ولەوانەیش: وازهێنان لەدڵسۆزی لەپ ەرستنی خوای گەورە -سبحانە وتعالی-.

- وخراپ ەکاری بەرامبەر دایک وباوک.

- وپ چڕاندنی پ ەیوەندی خزمایەتی.

- وخراپ مامەڵەکردن لەگەڵ دراوسێ.

- و وازهێنان لەچاکەکاری دەرهەق بە هەژار ونەدارەکان وجگە لەمانە لەقسە وکردەوە خراپ ەکان.

پ ٦: جۆرەکانی ئەمانەت - سپ اردەپ ارێزی - کامانەن وهەندێک نمونە بهێنەوە لەسەریان؟

و:١- ئەمانەت لەپ اراستنی مافەکانی خوای گەورە - سبحانە وتعالی -، نمونە: ئەمانەت لە جێبەجێکردنی پ ەرستنەکان لە نوێژ وزەکات وڕۆژوو وحەج وهتد لەوانەی خوای گەورە لەسەرمان فەرزی کردووە.

٢- ئەمانەت لەپ اراستنی مافی خەڵکی:

پ اراستنی کەسایەتی وشەرەفی خەڵکی، وپ اراستنی ماڵ وسامانیان، وپ اراستنی خوێنیان.

وپ اراستنی نهێنیەکانیان، وهەموو شتێک کە خەڵکی وەکو ئەمانەت بەتۆی سپ اردووە.

خوای گەورە لەباسی سیفەتەکانی کەسە سەرکەوتوو وسەرفرازەکان دەفەرموێت: ﴿ وَٱلَّذِينَ هُمۡ لِأَمَٰنَٰتِهِمۡ وَعَهۡدِهِمۡ رَٰعُونَ ﴾ واتە: ﴿وە ئەوانەی کە پ اریزەری سپ اردە وپ ەیمانەکانیانن﴾ [المؤمنون: ٨].

پ ٧: دژی ئەمانەت -سپ اردەپ اریزی- چییە؟

و: خیانەت، ئەمیش بریتیە لەپ شتگوێ خستنی مافەکانی خوای گەورە وهەروەها مافەکانی خەڵکی، پ ێغەمبەر - صلى الله عليه وسلم - دەفەرموێت: «نیشانەی موناقیق -دووڕوو- سێ دانەیە» -ولەوانەش-: «ئەگەر ئەمانەتی پ ێ بسپ ێردرێت؛ خیانەت دەکات». [متفق علیە].

پ ٨: ئایا ڕەوشتی ڕاستگۆیی چییە؟

و: بریتیە لەباسکردنی ئەوەی ڕوویداوە یان باسکردنی شتێک؛ وەکو خۆی.

لەنمونەکانی ڕاستگۆیی:

ڕاستگۆیی لەقسەکردن لەگەڵ خەڵکی.

ڕاستگۆیی لەپ ەیماندا.

ڕاستگۆیی لەهەموو قسە وکردەوەیەک.

پ ێغەمبەر - صلى الله عليه وسلم - دەفەرموێت: «بەدڵنیاییەوە ڕاستگۆیی ڕێنیشاندەرە بەرەو چاکەکاری، وچاکەکاری ڕێنیشاندەرە بەرەو بەهەشت، وکەسێک ڕاستگۆیە وبەردەوام بە دوای ڕاستگۆییدا دەگەڕێت؛ هەتاوەکو دەبێتە کەسێکی ڕاستگۆ». [متفق علیە].

پ ٩: ئایا پ ێچەوانەی ڕاستگۆیی چییە؟

و: درۆ کردن، ئەمیش پ ێچەوانەی ڕاستیە، ونمونەش لەسەری: درۆ کردن لەگەڵ خەڵکی، وجێبەجێ نەکردنی بەڵێن وپ ەیمانەکان، وشاهێدی دانی درۆ.

پ ێغەمبەر - صلى الله عليه وسلم - دەفەرموێت: «وبەدڵنیاییەوە درۆ کردن ڕێنیشاندەرە بەرەو خراپ ەکاری، وخراپ ەکاری ڕێنیشاندەرە بەرەو دۆزەخ، وکەسێک درۆزنە وبەردەوام بەدوای درۆدا دەگەڕێت؛ هەتا لای خوای گەورە بە درۆزن لە قەڵەم دەدرێت». [متفق علیە].

وپ ێغەمبەر - صلى الله عليه وسلم - دەفەرموێت: «نیشانەی موونافیق -دووڕوو- سێ دانەیە» -ولەوانەش-: «ئەگەر قسە بکات؛ درۆ دەکات، وئەگەر پ ەیمان بدات؛ جێبەجێی ناکات». [متفق علیه].

پ ١٠: جۆرەکانی ئارامگرتن -سەبر- باسبکە؟

و: - ئارامگرتن لە پ ەرستنی پ ەروەردگار وگوێڕایەڵیکردنی فەرمانەکانی.

- ئارامگرتن لەسەر سەرپ ێچی نەکردنی فەرمانەکانی پ ەروەردگار.

- ئارامگرتن لەسەر ئەو قەدەرانەی کە مرۆڤ بەهۆیانەوە تووشی ئازار وناخۆشی دەبێت، وحەمد وستایشکردنی پ ەروەردگار لەهەموو کاتێکدا.

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلصَّٰبِرِينَ﴾ واتە: ﴿و خوای گەورە ئارامگرانی -خۆڕاگرانی- خۆش دەوێت﴾ [سورەتی آل عمران: ١٤٦]. وپ ێغەمبەر - صلى الله عليه وسلم - دەفەرموێت: «حاڵ وکاروباری ئیماندار جێی سەرسوڕمانە، هەموو حاڵ وفرمانێکی هەر مایەی خێرە بۆی؛ وئەمە بۆ هیچ کەسێک نابێت جگە لە ئیماندار، ئەگەر تووشی خۆشگوزەرانی بێت؛ سوپ اسی خودا دەکات وئەمە دەبێتە مایەی خێر بۆی، وئەگەر تووشی زیان بێت؛ ئارام دەگرێت وئەمەش هەر دەبێتە مایەی خێر بۆی». [رواه مسلم].

پ ١١: ئایا پ ێچەوانەی ئارامگرتن -سەبر- چییە؟

و: بریتیە لەئارام نەگرتن لەسەر پ ەرستن وگوێڕایەڵیکردنی فەرمانەکانی خوای گەورە، وئارام نەگرتن لەسەر سەرپ ێچی نەکردنی فەرمانەکانی پ ەروەردگار، وتوڕەبوون وناڕەزایی دەربڕین بەقسە وکردەوە سەبارەت بە قەزا وقەدەری خوای گەورە -سبحانه وتعالى-.

لەنموونەکانی توڕەیی وناڕەزایی دەربڕین بەرامبەر بە قەدەری خوای گەورە:

- هیواخواستن بەمردن.

- لەخۆدان ولێدان لەڕوو لەکاتی ڕوودانی کارەسات وناخۆشی.

- دڕینی جلوبەرگ.

- قژ تاشین یان پ ەرش وبڵاوکردنەوەی قژ وڕنینی.

- نزاکردن لەسەر نەفس بەتیاچوونی.

پ ێغەمبەر - صلی الله علیه وسلم - دەفەرموێت: «گەورەیی پ اداشت لە گەڵ گەورەیی بەڵایە (تاقیکردنەوەیە)، وخوای گەورە ئەگەر کەسانێکی خۆش بوێت تاقییان دەکاتەوە ئەوەی ڕازی بێت ئەوا ڕازی بوون هەیە لە سەری (لە لایەن خوداوە)، وئەوەی تورە بێت وناڕازی بێت ئەوا تورە بوون وناڕازی بوون هەیە لە سەری (لە لایەن خوداوە)». [رواه الترمذي وابن ماجه].

پ ١٢: باسی ڕەوشتی هاوکاری بکە؟

و: بریتیە لە هاوکاری کردنی خەڵکی لەنێو خۆیان لەسەر هەق وڕاستی وخێر وچاکەکاری.

لەنمونەکانی هاوکاری:

- هاوکاری بۆ گێڕانەوەی مافەکان.

- هاوکاری بۆ ڕێگری لەستەمکردن.

- هاوکاری بۆ دابینکردن وجێبەجێکردنی پ ێداویستی خەڵکی وهەژارەکان.

- هاوکاری لەسەر هەموو خێر وچاکەیەک.

- هاوکاری نەکردن سەبارەت بە کردنی گوناهـ وئازاردان ودەستدرێژی.

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ وَتَعَاوَنُواْ عَلَى ٱلۡبِرِّ وَٱلتَّقۡوَىٰۖ وَلَا تَعَاوَنُواْ عَلَى ٱلۡإِثۡمِ وَٱلۡعُدۡوَٰنِۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَۖ إِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلۡعِقَابِ ﴾ واتە: ﴿وهاوکاری وکۆمەکی یەکتری بکەن لەسەر چاکە وپ ارێزکاری -تەقواداری- و لەخواترسان وە هاوکاری یەکتر مەکەن لەسەر تاوان ودەستدرێژی و لەخوا بترسن بێگومان خوا تۆڵەی بەتینە﴾ [سورەتی المائدة: ٢] پ ێغەمبەر - صلی الله علیه وسلم - دەفەرموێت: «ئیماندار بۆ ئیماندار وەکو (خشتەکانی) بینایەک وان؛ هەندێکی هەندێکی تری بەهێز وپ تەو دەکات». [متفق علیه]. وپ ێغەمبەر - صلی الله علیه وسلم - دەفەرموێت: «مسوڵمان برای مسوڵمانە؛ ستەمی لێناکات، وڕادەستی ستەمکاری ناکات، وهەرکەسێک پ ێداویستی برایەکی جێبەجێ بکات، خوای گەورە پ ێداویستی بۆ جێبەجێ دەکات، وهەرکەسێک ناخۆشیەک لەسەر مسوڵمانێک لاببات، ئەوا خوای گەورە ناخۆشیەک لە ناخۆشیەکانی ڕۆژی

قیامەتی لەسەر لادەبات، وهەرکەسێک -هەڵە وگوناهەکانی- مسوڵمانێک داپۆشێت، ئەوا خوای گەورە لە قیامەتدا -هەڵە وتاوانەکانی- ئەو دادەپۆشێت». [متفق علیه].

پ ١٣: ئایا جۆرەکانی ڕەوشتی شەرم -حەیا- چین؟

و: ١- شەرم کردن لە خوای گەورە: ئەمیش بەوە دەبێت کە سەرپێچی فەرمانەکانی خوای گەورە نەکەیت -سبحانه وتعالی-.

٢- شەرم کردن لەخەڵکی: ئەمیش بەوە دەبێت وازبهێنیت لە قسەی ناشیرین وناڕەوا بەرامبەریان، ودەرنەخستنی شەرمگە -عەورەت- لەپێشیان.

پێغەمبەری خودا - صلى الله عليه وسلم - دەفەرموێت: «ئیمان حەفتا وچەند بەشێکە - یان: «شەست وچەند بەشێکە» - «بەرزترینیان: ووتنی: (لا إله إلا الله)یە، ونزمترینیان: لابردنی -شتی- ئازاردەرە -زیانبەخشە- لەسەر ڕێگاوبانی خەڵکی، وشەرم کردن بەشێکە لەئیمان». [رواه مسلم].

پ ١٤: باسی ڕەوشتی سۆز وبەزەیی -ڕەحمەت- بکە؟

و: سۆز وبەزەیی دەبێتە هۆی چاکەکار بوون بەرامبەر ئەو کەسەی ڕەحم وبەزەیی پێدەبرێت، وبریتیە لەویستنی خێر وچاکە بۆ ئەو کەسەی ڕەحمی پێدەکرێت، ولە نمونەکانی:

- ڕەحمەت وبەزەیی بەرامبەر بە گەورە و بەتەمەکان وڕێزلێگرتنیان، وهەروەها سۆز وبەزەیی بەرامبەر منداڵ وکەم تەمەنەکان.

- ڕەحمەت وبەزەیی بەرامبەر بەهەژارەکان وخاوەن پێویستیەکان.

- ڕەحمەت وبەزەیی بەرامبەر بەئاژەڵەکان ئەمیش بەوە دەبێت خواردنی پێبدەیت وئازاری نەدەیت.

لەم بارەیەوە، پێغەمبەر - صلى الله عليه وسلم - دەفەرموێت: «نمونەی ئیمانداران لە پەیوەندی وبەزەیی وسۆزیان بەرامبەر یەکتر، وەکو نمونەی لاشەیەک وایە ئەگەر ئەندامێکی تووشی ئازار وناڕەحەتی بێت ئەوا سەرجەم ئەندامەکانی تریش بەشدار دەبن لەو ناڕەحەتی وئازارە» [متفق علیه]. وپێغەمبەری خودا - صلى الله عليه وسلم - دەفەرموێت: «بە بەزەییەکان خوای میهرەبان بەزەیی وڕەحمیان پێدەکات، ئەگەر بە بەزەیی وبە ڕەحم بن

لەگەڵ ئەوانەی لەسەر زەویدان؛ ئەوا ئەو زاتەی لە سەرووی ئاسمانەکانەوەیە ڕەحم وبەزەیی بە ئێوەدا دێتەوە» [رواه أبو داود والترمذي].

پ ١٥: جۆرەکانی خۆشەویستی کامانەن؟

و: خۆشویستنی خوای گەورە -سبحانه وتعالى-.

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَشَدُّ حُبًّا لِّلَّهِۗ﴾ واتە: ﴿وە ئەوانەی بڕوایان هێناوە زۆر زیاتر خوایان خۆش دەوێت﴾ [سورەتی البقرة: ١٦٥].

خۆشویستنی پێغەمبەر ﷺ.

پێغەمبەر –صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «سوێند بە ئەو زاتەی نەفسی منی بەدەستە، هیچ کەسێک لە ئێوە ئیمانی تەواو وکامڵ نابێت؛ هەتا ئەو کاتەی من خۆشەویستتر دەبم لە لای لە منداڵەکەی وباوکی وهەموو خەڵکی». [رواه البخاري].

خۆشویستنی ئیمانداران، وخۆشویستنی خێر بۆیان هەروەکو چۆن بۆ خۆت پێت خۆشە.

پێغەمبەر - صلى الله عليه وسلم - دەفەرموێت: «هیچ یەکێک لە ئێوە باوەڕی کامڵ نییە هەتاوەکو ئەوەی بۆ خۆی پێی خۆشە بۆ برای مسوڵمانیشی پێی خۆش بێت». [رواه البخاري].

پ ١٦: پێناسەی ڕووخۆشی –دەم بەزەردەخەنەیی- بکە؟

و: بریتیە لە ڕووخۆشی بەرامبەر خەڵکی، لەگەڵ ئاسوودەیی وزەردەخەنە ونەرمونیانی ودەرخستنی دڵخۆشی لەکاتێ گەیشتن پێیان.

ئەمیش پێچەوانەی ڕووگرژییە بەڕووی خەڵکیدا چونکە ڕووگرژی بەرامبەریان دەبێتە هۆی دوورکەوتنەوەیان.

سەبارەت بە فەزڵ وپاداشتی ئەم کردەوەیە چەند فەرموودەیەک هاتووە، لە ئەبی زەرەوە -ڕەزای خوای لێبێت- دەڵێت: پێغەمبەر - صلى الله عليه وسلم - پێمی فەرموو: «هیچ چاکەیەک بە کەم مەزانە؛ هەتا تەنانەت ئەگەر گەیشتنت بێت بە برایەکت بە ڕوویەکی خۆش وگەشەوە». [رواه مسلم]. وپێغەمبەری خودا - صلى الله عليه وسلم - دەفەرموێت: «زەردەخەنەت -ڕووخۆشیت- بەڕووی براکەتدا؛ بۆ تۆ خێرە». [رواه الترمذي].

پ ١٧: ئایا حەسوودی –ئیرەیی- چییە؟

و: بریتیە لەهیواخواستن بەنەمانی نیعمەت لەسەر کەسێک یان حەزنەکردن بەوەی نیعمەتێک بەکەسێک بەخشراوە، خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَمِن شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ﴾ واتە: ﴿وە (پ ەنات پ ێدەگرم) لە زیانی حەسوود کاتێک کە حەسوودی دەبات﴾ [سورەتی الفلق: ٥]

لە ئەنەسی کوڕی مالیکەوە -ڕەزای خوای لێبێت- کە پ ێغەمبەری خودا - صلى الله عليه وسلم - دەفەرموێت: «ڕقتان لە یەکتری نەبێتەوە، وحەسوودی بە یەکتری مەبەن، وپ شت لە یەکتری مەکەن، وبەندەی خودا بن بە برایەتیەوە». [رواه البخاري ومسلم].

پ ١٨: ئایا گاڵتەپ ێکردن چییە؟

و: بریتیە لەگاڵتەکردن بەبرای مسوڵمانت و بەکەمدانانی، وئەمیش جائیز ورێگەپ ێدراو نییە.

خوای گەورە نەهی لەمە کردووە، دەفەرموێت: ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا يَسۡخَرۡ قَوۡمٞ مِّن قَوۡمٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُونُواْ خَيۡرٗا مِّنۡهُمۡ وَلَا نِسَآءٞ مِّن نِّسَآءٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُنَّ خَيۡرٗا مِّنۡهُنَّۖ وَلَا تَلۡمِزُوٓاْ أَنفُسَكُمۡ وَلَا تَنَابَزُواْ بِٱلۡأَلۡقَٰبِۖ بِئۡسَ ٱلِٱسۡمُ ٱلۡفُسُوقُ بَعۡدَ ٱلۡإِيمَٰنِۚ وَمَن لَّمۡ يَتُبۡ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴾ واتە: ﴿ئەی ئەوانەی کە باوەڕتان هێناوە با هیچ کۆمەڵە پ یاوێك گاڵتە نەکەن بەکۆمەڵێکی تریان، ڕەنگە گاڵتە پ ێ کراوەکان لە گاڵتەکەرەکان باشتربن (لای خوا) وە ژنانێك گاڵتە نەکەن بەژنانێکی تر، ڕەنگە ئافرەتە گاڵتە پ ێکراوەکان لە ئافرەتە گاڵتەکەرەکان باشتربن (لای خوای گەورە) تانە وتەشەر لەیەکتری مەدەن (لەنێو خۆتاندا) ناوو ناتۆرە لەیەکتری مەنێن، ئای چەند خراپ ە ناو بردنێك کە گوناهە (بە موسڵمان بڵێیت کافر، یان داوێن پ یس) پ اش باوەڕ هێنان جـا ئەوەی پ ەشیمان نەبێتەوە ئەوە ئەوانە هەر خۆیان ستەمکارن﴾ [سورەتی الحجرات: ١١].

پ ١٩: پ ێناسەی سادەیی -خاکێتی:تواضع- بکە؟

و: بریتیە لەوەی مرۆڤ خۆی لەسەرەوەی خەڵکی نەبینێت، بۆیە هیچ یەکێک بەکەم دانانێت، وهەرگیز هەق وڕاستی ڕەت ناکاتەوە وقبوڵی دەکات.

- خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَعِبَادُ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلَّذِينَ يَمۡشُونَ عَلَى ٱلۡأَرۡضِ هَوۡنًا﴾ واتە: ﴿بەندە تايبەتەكانی خوای میهرەبان كەسانێكن بە سادەیی وهێمنی دەڕۆن بەسەر زەویدا (بێ لوت بەرزی وبێ فیز كردن)﴾ [سورة الفرقان: ٦٣]، واتا: لووتبەرز نین وبێ فیزن، وكەسانێكی خاكی وسادەن ولەڕێكردنیانیشدا بەهەمان شێوەن.

- وپ یغەمبەری خودا - صلى الله عليه وسلم - دەفەرموێت: «هەركەسێک لەپ ێناوی خوای گەورە سادە بێت -بێ فیز بێت- ئەوا خوای گەورە بەرزی دەكاتەوە». [رواه مسلم]. - وپ ێغەمبەر - صلى الله عليه وسلم - دەفەرموێت: «خوای گەورە وەحی بۆ ناردووم بەوەی كە سادە بن (-بێ فیز- بن بەرامبەر یەكتر) بۆئەوەی هیچ كەسێک شانازی بەسەر كەسێكی ترەوە نەكات، وهیچ كەسێک ستەم لە كەسێكی تر نەكات ». [رواه مسلم].

پ ٢٠: جۆرەكانی خۆبەگەورەزانین كامانەن كە حەرامكراون؟

و: ١- خۆبەگەورەزانین بەرامبەر بە هەق وڕاستی، ئەمیش بریتیە لە ڕەتكردنەوەی وقبوڵ نەكردنی.

٢- خۆبەگەورەزانین بەسەر خەڵكیەوە، ئەمیش بریتیە لە بەكەمدانانیان وهیچ نرخێكیان نەبێت لەلات، پ یغەمبەری خودا - صلى الله عليه وسلم - دەفەرموێت: «هەركەسێک هێندەی كێشی گەردیلەیەک خۆبەگەورەزانین لە ناو دڵیدا هەبێت ناچێتە بەهەشتەوە»، پ یاوێک ووتی: كەسێک حەز دەكات جلەكەی ڕێكوپ ێک بێت، ونەعلەكەی ڕێكوپ ێک بێت؟ فەرمووی: «خوای گەورە جوانە، وجوانیشی خۆشدەوێت، خۆبەگەورەزانین: بریتیە لە ڕەتدانەوەی هەق وبە كەمزانینی خەڵكی (بە چاوی سووک سەیركردنی خەڵكی)». [رواه مسلم].

- (ڕەتدانەوەی هەق): واتە نكوڵی كردن لەوەی هەقیقەت وڕاستیە وناكرێت نكوڵی لێبكرێت.

- (بەكەمزانینی خەڵكی): بریتیە لە نرخ دانەنان بۆیان و بەچاوی كەم سەیركردنیان.

- كەسێک جلوبەرگ وپ ێڵاوی جوان ونوێی لەبەر بكات ئەمە خۆبەگەورەزانین نییە.

پ ٢١: جۆرەکانی فێڵکردن کامانەن کە حەرامکراون؟

و: - فێڵکردن لە فرۆشتن وکڕین، وئەمیش بریتیە لە شاردنەوەی عەیب وکەموکورتی شتومەک.

- فێڵکردن لە فێربوونی زانست، بۆ نمونە فێڵکردنی قوتابی لەتاقیکردنەوەکاندا.

- فێڵکردن لە قسە، وەکو شاهێدی دانی درۆ و درۆکردن.

- وەفادار نەبوون و بەسەر نەبردنی ئەو قسەیەی دەیکەیت یان ئەو ڕێککەوتنەی لەنێوان تۆ کەسێکی تردا هەیە.

وسەبارەت بەنەهی کردن لەفێڵکردن، پ ێغەمبەری خودا - صلى الله عليه وسلم - بەلای کۆمەڵێک خواردن تێپ ەڕبوو، دەستی خستە نێوی، ودەستی تەڕی بەرکەوت، وفەرمووی: «ئەمە چییە ئەی خاوەنی خواردنەکە؟»، -خاوەنەکەی- ووتی: باران لێی داوە ئەی پ ێغەمبەری خودا، ئەویش فەرمووی: «ئەی بۆچی نەتخستە سەرەوە بۆئەوەی خەڵکی بیبینن؟ ئەوەی فێڵ بکات لە من نییە». [رواه مسلم].

(کۆمەڵێک خواردن): مەبەست ئەوەیە خواردنەکە لەنێو شتێک وەکو سەبەتەیەکی گەورە دانراو بوو بەسەر یەکەوە.

پ ٢٢: ئایا غەیبەتکردن چییە؟

و: بریتیە لەباسکردنی مسوڵمانێک لەکاتی ئامادەنەبوونی بەشێوەیەک ئەگەر بیبیستێت پ ێی ناخۆش دەبێت،

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًاۚ أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَۚ إِنَّ ٱللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ﴾ واتە: ﴿(وبەدوای ناتەواوی یەکتردا مەگەڕێن) لەپ اشملە بەخراپ ە باسی یەکتری مەکەن، ئایا کام لەئێوە پ ێی خۆشە کەگۆشتی برا (باوەڕدارەکەی) بخوات بەمردوویی؟ بێگومان قێزتان لێی دێتەوە وپ ێتان ناخۆشە وە لەخوا بترسن بێگومان خوا تەوبە وەرگر وبەبەزەییە﴾ [سورەتی الحجرات: ١٢].

پ ٢٣: پ ێناسەی دووزمانی -نەمیمەکردن- بکە؟

و: بریتیە لەهێنان وبردنی قسە لەنێوان خەڵکی بەمەبەستی خراپ کردنی پ ەیوەندیان.

- پ ێغەمبەری خودا - صلى الله عليه وسلم - دەفەرموێت: «کەسی دوو زمان (نەمیمەکەر) ناچێتە بەهەشتەوە». [رواه مسلم].

پ ٢٤: ئایا تەمەڵی چییە؟

و: بریتیە لە قورسی ودواکەوتن لەئەنجامدانی خێر وچاکە وئەو شتانەی واجبە لەسەر مرۆڤ ئەنجامی بدات.

بۆ نمونە: تەمەڵی لە ئەنجامدانی واجبەکان،

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿إِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ وَهُوَ خَٰدِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوٓاْ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ قَامُواْ كُسَالَىٰ يُرَآءُونَ ٱلنَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ ٱللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ واتە: ﴿بە ڕاستی دووڕووەکان دەیانەوێت خوا بخەڵەتێنن کەچی (لەبەرامبەردا) خوا خەڵەتێنەری ئەوانە (وفڕوفێڵەکانیان پ ووچەڵ دەکاتەوە) هەر کاتێکیش هەستن بۆ نوێژ بە تەمەڵی وسستی هەڵدەستن ڕووپ امایی بۆ خەڵکی دەکەن وە یادی خوا ناکەن بەکەمی نەبێت﴾ [سورەتی النساء: ١٤٢]

پ ێویستە ئیماندار واز لەتەمەڵی وخاوی ودانیشتنی بێ کارکردن بهێنێت، ودەبێت هەوڵبدات بۆ کارکردن وجوڵە وجدی بوون وکۆششکردن لەم ژیانەدا بەشێوەیەک ببێتە هۆی ڕەزامەندی خوای گەورە -سبحانه وتعالى-.

پ ٢٥: جۆرەکانی توڕەیی باسبکە؟

و: ١- توڕەبوونێکی ستایشکراو: ئەمیش بریتیە لەتوڕەبوون لەپ ێناو خوای گەورە ئەگەر کافرەکان یان مونافیقەکان سنووەکانی خودایان تێپ ەڕاند وبیڕێزیان کرد.

٢- توڕەبوونێکی سەرزەنشتکراو: ئەمیش بریتیە لەو توڕەبوونەی کە مرۆڤ شتێک دەڵێت یان دەکات لەکاتێکدا نابێت بەو شێوەیە بێت.

چارەسەری توڕەیی سەرزەنشتکراو:

- دەستنوێژگرتن.
- دانیشتن ئەگەر بەپ ێوە بوو، وپ اڵکەوتن ئەگەر دانیشتبوو.
- پ ابەند بێت بەوەسیەتی پ ێغەمبەر - صلى الله عليه وسلم - لەمبارەیەوە، کە فەرمووی: «توڕە مەبە».
- زاڵ بێت بەسەر نەفسی خۆیدا کاتێک پ اڵی پ ێوە دەنێـت بۆ توڕە بوون.
- پ ەناگرتن بە خوای گەورە لەشەیتانی نەفرینلێکراو، ئەمیش بەووتنی: (أعوذ باللهِ مِنَ الشَّيطانِ الرَّجيمِ).
- بێدەنگ بوون.

پ ٤٦: ئایا سیخوڕی کردن چییە؟

و: - سیخوڕی بریتیە لەگەڕان بەدوای عەیب وکەموکورتی خەڵکی وئەو شتانەی لەچاوی خەڵکی دەیشارنەوە.

نمونە لەسەر سیخوڕی حەرامکراو:

- سەیرکردنی شتی تایبەتی خەڵکی لەنێوماڵی خۆیاندا.

- گوێگرتن بۆ قسەی خەڵکانێک لەکاتێکدا ئەوان پ ێی نەزانن.

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَلَا تَجَسَّسُواْ ...﴾ واتە: ﴿وسیخوڕی مەکەن (وبەدوای ناتەواوی یەکتردا مەگەڕێن)﴾ [سورەتی الحجرات: ١٢].

پ ٤٧: زیادەڕۆیی کردن -ئیسرافکردن- وڕەزیلی وسەخاوەت چییە؟

و:زیادەڕۆیی کردن -ئیسراف کردن-: بریتیە لەخەرجکردنی پ ارە وسامان لەشتێکدا کە مافی خۆی نییە تێیدا خەرج بکرێت.

وپ ێچەوانەکەی: ڕەزیلیە: ئەمیش بریتیە لە خۆگرتنەوە لەخەرجکردنی پ ارە وسامان لەشتێکدا کە مافی خۆیەتی تێیدا خەرج بکرێت.

وڕاست ودروستی بریتیە لەمامناوەندی لەنێوانیان، وئەمیش بریتیە لەوەی مسوڵمان بەسەخاوەت بێت.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَٱلَّذِينَ إِذَآ أَنفَقُواْ لَمۡ يُسۡرِفُواْ وَلَمۡ يَقۡتُرُواْ وَكَانَ بَيۡنَ ذَٰلِكَ قَوَامًا﴾ واتە: ﴿وە کەسانێکن کاتێک ماڵ و سامان خەرج دەکەن (بۆ خۆیان و خێزانیان) نە زیادەڕۆیی و نە ڕەزیلی ودەست نوقاوی (تێدا) ناکەن (بەڵکو) هەڵبژاردنی مامناوەندیە لەو نێوانەدا﴾ [سورەتی الفرقان: ٦٧].

پ ٤٨: ئایا ترسنۆکی چییە؟ وئایا ئازایەتی چییە؟

و: ترسنۆکی: بریتیە لە ترسان لەو شتەی کە نابێت مرۆڤ لێی بترسێت.

وەکو ترسان لە ووتنی هەق وڕاستی، وترسان لەنکۆڵی کردن لەخراپ ە.

ئازایەتی: بریتیە لە نەترسان سەبارەت بەپ ابەندبوون بەهەق وڕاستی، ونمونەش لەسەری پ ێشڕەوی کردن بۆ گۆڕەپ انی جیهاد بە مەبەستی بەرگری لە ئیسلام ومسوڵمانان.

وپ ێغەمبەر - صلى الله عليه وسلم - لەنزایەکدا دەیفەرموو: «اللَّهُمَّ إِنِّي أعوذُ بكَ من الجُبنِ...» واتە: «خودایە من پ ەنا بەتۆ دەگرم لەترسنۆکی...». وپ ێغەمبەری خودا - صلى الله عليه وسلم - دەفەرموێت: «ئیمانداری بەهێز خێرترە وخۆشەویسترە لای خوای گەورە لە ئیمانداری لاواز، وهەموویان خێریان تێدایە» [رواه مسلم].

پ ٢٩: ئەو قسە وگوفتارانە کامانەن کە حەرامکراون؟

و: -وەکو نەفرەت کردن وجوێندان.

- وەکو ووتنی: فلأن کەس (حەیوانە) یان هاوشێوەی ئەمە.

- یان باسکردنی شەرمگە لە وشە ناشیرین وناشیاوەکان.

- وپ ێغەمبەر - صلى الله عليه وسلم - نەهی لەهەموو ئەمانە کردووە، دەفەرموێت:

«ئیماندار تانەدەر ونەفرەتلێکەر وجوێندەر ودەمشڕ نییە». [رواه الترمذي وابن حبان].

پ ٣٠: هەندێک هۆکار باس بکە کە یارمەتیدەری مسوڵمانن بۆئەوەی ڕەوشتی جوان بێت؟

و: ١- نزا کردن بەوەی الله ڕەوشتی جوانت پ ێ ببەخشێت ویارمەتیت بدات بۆئەوەی پ ێوەی پ ابەند بیت.

٢- هەستکردن بەچاودێری الله -عز وجل-، وئەو زاتە مەزنە هەموو شتێک سەبارەت بە تۆ دەزانێت ودەتبیستێت ودەتبینێت.

٣- پ اداشتی ڕەوشت جوانیت لەبیر بێت کە هۆکارە بۆ چوونە بەهەشت.

٤- بیر بکەرەوە لەسەرەنجامی خراپ ی ڕەوشتی خراپ کە هۆکارە بۆ چوونە دۆزەخ.

٥- ڕەوشت جوانی دەبێتە هۆی خۆشویستنی الله وخۆشویستنی خەڵکی، وڕەوشت خراپ ی هۆکارە بۆ ڕق لێبوونی خوای گەورە وڕق لێبوونی خەڵکی لە ئەو کەسە.

٦- خوێندنەوەی سیرەی (ژیاننامەی) پ ێغەمبەر - صلى الله عليه وسلم - وچاولێکردن وپ ەیوەست بوون بە ڕێبازی ئەو.

٧- هاوڕێیەتی کردنی کەسی چاکەکار ودوورکەوتنەوە لەهاوڕێیەتی کردنی کەسی خراپ ەکار.

بەشی نزا وزیکرەکان

پ ١:ئایا فەزڵی زیکر چییە؟

و: پ ێغەمبەر - صلى الله عليه وسلم - دەفەرموێت: «نمونەی ئەو کەسەی کە زیکری خودا دەکات وئەو کەسەی زیکری خودا ناکات وەکو نمونەی زیندوو ومردوو وان». [رواه البخاري].

- چونکە نرخی ژیانی مرۆڤ هێندەی پ ابەندبوونیەتی بە یاد وزیکری پ ەروەردگار - سبحانه وتعالى -.

پ ٢: باسی هەندێک لەسوودەکانی زیکر بکە؟

و: ١- هۆکارە بۆ ڕەزامەندی خوای میهرەبان. ٢- دەبێتە هۆی دوورخستنەوەی شەیتان.

٣- دەبێتە هۆی پ اراستنی مسوڵمان لەشەڕ وزیان. ٤- دەبێــتە هۆی بەدەستهێنانی پ اداشت.

پ ٣: باشترین زیکر چییە؟

و: «لا إله إلا الله» واتە: «هیچ پ ەرستراوێک نییە کە بەهەق وڕاستی شایستەی پ ەرستن بێت جگە لە الله». [رواه الترمذي وابن ماجه].

پ ٤: لەکاتی هەستان لەخەو چی دەڵێیت؟

و: دەڵێت: «الحمد لله الذي أحيانا بعدما أماتنا وإليه النشور» واتە: «حەمد وستایش بۆ پ ەروەردگار کە ژیانی پ ێبەخشین پ اش ئەوەی ئێمەی مراند و تەنها بۆ لای ئەو دەگەڕێینەوە». [متفق عليه].

پ ٥: لەکاتی پ ۆشینی جل چی نزایەك دەكەیت؟

و: دەڵێت: «الحمد لله الذي كساني هذا الثوب ورزقنيه من غير حول مني ولا قوة» واتە: «حەمد وستایش بۆ پ ەروەردگار کە پ ۆشیمی بەم جلوبەرگە وپ ێی بەخشیم بەبێ هیچ توانا وهێزێک لە منەوە». [رواه أبو داود والترمذي وغيرهم].

پ ٦: کاتێک جلێک دادەکەنیت چی دەڵێیت؟

و: «بسم الله». [رواه الترمذي].

پ ٧: کاتێک جلێکی نوێ لەبەردەکەیت، چی نزایەک دەڵێیت؟

و: «اللهم لك الحمد أنت كسوتنيه، أسألك خيره وخير ما صنع له، وأعوذ بك من شره وشر ما صنع له» واتە: «حەمد وستایش بۆ تۆ ئەی پ ەروەردگار تۆ منت پ ۆشی بەم

جلوبەرگە، داوات لێدەکەم ئەوەی خێری تێدایە -لەم جلەدا- وئەو خێرەی بۆی دروستکراوە؛پ ێم ببەخشیت، وپ ەنات پ ێدەگرم لە شەڕ وزیانی -ئەم جلە- ولە شەڕ وزیانی ئەوەی بۆی دروستکراوە». [رواه أبو داود والترمذي].

پ ٨: چۆن نزا بۆ کەسێک بکەین کە جلێکی نوێی پ ۆشیووە؟

و: ئەگەر کەسێکت بینی جلێکی نوێی پ ۆشیبوو؛ نزای بۆ دەکەیت، ودەڵێیت: و: «تُبْلِي ويُخلف الله تعالى» واتە: «-تەمەنت درێژ بێت- هەتاوەکو جلەکە کۆن دەبێت وخوای گەورە جلی ترت پ ێدەخشێت». [رواه أبو داود].

پ ٩: نزای کاتی چوونە شوێنی سەرئاوکردن چییە؟

و: «اللهم إني اعوذ بك من الخبث والخبائث» واتە: «خوایە پ ەنا بە تۆ دەگرم لە شەڕ وخراپ ەی هەموو شەیتانێکی نێر ومێ». [متفق عليه].

پ ١٠: نزای دەرچوون لەشوێنی سەرئاوکردن چییە؟

و: «غفرانك» واتە: «خودایە لێم خۆش بە». [رواه أبو داود والترمذي].

پ ١١: لەپ ێش دەستنوێژگرتن چی دەڵێیت؟

و: «بسم الله». [رواه أبو داود وغيره].

پ ١٢: نزای پ اش تەواوبوون لە دەستنوێژگرتن چییە؟

«أشهد أن لا إله إلا الله، وحده لا شريك له، وأشهد أن محمدًا عبده ورسوله». [رواه مسلم].

پ ١٣: چی زیکرێک بووترێت کاتێک دەردەچین لەماڵ؟

و: «بسم الله، توكلت على الله، ولا حول ولا قوة إلا بالله» واتە: «بەناوی خودا، تەوەکول وپ شت بەستنم تەنها بە خودایە، وهیچ هێز وتوانایەکمان نییە جگە لەو هێز وتوانایە کە خودا پ ێمان دەبەخشێت». [رواه أبو داود والترمذي].

پ ١٤: چی زیکرێک بووترێت لەکاتی چوونە نێو ماڵ؟

«بسم الله ولجنا، وبسم الله خرجنا، وعلى ربنا توكلنا» واتە: «بەناوی خودا دەچینە ژوورەوە، و بەناوی خودا دەرچووین، و تەوەکولمان هەر تەنها بە خوای گەورەیە - سبحانه وتعالى -»، پ اشان سەلام لەخێزانەکەی دەکات. [رواه أبو داود].

پ ١٥: نزای چوونه نێو مزگەوت چییە؟

و: «اللهم افتح لي أبواب رحمتك» [رواه مسلم] واتە: «خودایە دەرگای ڕەحمەتی خۆتم لێ بکەرەوە».

پ ١٦: نزای دەرچوون لەمزگەوت چییە؟

و: «اللهم إني أسألك من فضلك» [رواه مسلم] واتە: «خودایە داوای فەزڵ وبەخشینی خۆتت لێدەکەم».

پ ١٧: چی دەڵێیت لەکاتی بیستنی بانگدان؟

و: ئەوە دەڵێم کە بانگبێژەکە دەیڵێت، پ اش ئەوەی ئەو هەر ڕستەیەک تەواو دەکات؛ منیش دووبارەی دەکەمەوە، جگە لەکاتی ووتنی: «حي على الصلاة» و«حي على الفلاح» نەبێت، لەم کاتەدا دەڵێم: «لا حول ولا قوة إلا بالله». [متفق عليه].

پ ١٨: چی دەڵێیت لەپ اش بانگ؟

و: سەڵاوات دەدەیت لەسەر پ ێغەمبەر - صلى الله عليه وسلم -. [رواه مسلم]. «اللهم رب هذه الدعوة التامة، والصلاة القائمة، آت محمدا الوسيلة والفضيلة، وابعثه مقاما محمودا الذي وعدته» واتە: «خودایە، ئەی پ ەروەردگاری ئەم بانگ ونوێژە کامڵ ودامەزراو ومەزنە؛ -الوسيلة: بەرزترین شوێن لە بەهەشتدا- و -الفضيلة: گەورەترین پ لەی فەزڵ وڕێزلێنان- ببەخشە بە موحەمەد - صلى الله عليه وسلم -، وزیندووی بکەرەوە وپ لەی ستایشکردنی خۆتی پ ێببەخشە کە پ ەیمانت پ ێداوە لە ڕۆژی قیامەتدا». [رواه البخاري].

ونزا دەکەیت لەنێوان بانگ وقامەت کردن، چونکە نزاکردن لەم کاتەدا ڕەت ناکرێتەوە.

پ ١٩: لە ویردی بەیانیان وئێواران چی زیکرێک دەڵێیت؟

و: ١- ئایەتی کورسی -الكرسي- دەخوێنم:

﴿ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلۡحَيُّ ٱلۡقَيُّومُۚ لَا تَأۡخُذُهُۥ سِنَةٞ وَلَا نَوۡمٞۚ لَّهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۗ مَن ذَا ٱلَّذِي يَشۡفَعُ عِندَهُۥٓ إِلَّا بِإِذۡنِهِۦۚ يَعۡلَمُ مَا بَيۡنَ أَيۡدِيهِمۡ وَمَا خَلۡفَهُمۡۖ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيۡءٖ مِّنۡ عِلۡمِهِۦٓ إِلَّا بِمَا شَآءَۚ وَسِعَ كُرۡسِيُّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَۖ وَلَا يَـُٔودُهُۥ حِفۡظُهُمَاۚ وَهُوَ ٱلۡعَلِيُّ ٱلۡعَظِيمُ﴾ واتە: ﴿الله ئەو خوایەیە کە هیچ پ ەرستراوێکی بەهەق و ڕاست نییە شایستەی پ ەرستن بێت بێجگە لە ئەو هەمیشە زیندووی تەدبیرکار وڕاگری (بوونەوەرە)

وەنەوز و خەو نایگرێت هەر هی ئەوە هەر چی لە ئاسمانەکان و هەرچی لە زەوی دایە کێیە ئەو کەسەی لەو ڕۆژەدا بتوانێ تکای لەلا بکات مەگەر بە ڕێ پ ێدانی خۆی نەبێت ئاگادارە بە ئەوەی لەبەردەمی (ئادەمی) یەوەیە (لە دونیا لە بەردەستیاندایە) وە ئەوەی لە دواوەیەتی (لە ڕۆژی دوایی بۆیان ئامادەکراوە) وە کەس ئاگای نییە لە هیچ شتێک لە زانین و زانیاری ئەو (خوا) یە مەگەر بەوەی کە خۆی بیەوێ کورسیەکەی خودا (ئەو شوێنەی پ ێی -لەسەری-دادەنێت) هەموو ئاسمانەکان و زەوی گرتۆتەوە وە پ اریزگاری کردنی ئاسمانەکان و زەوی بۆ خوا ئاسانە و (گران نییە) وە هەر ئەو بڵند و گەورە ومەزنە﴾ [سورەتی البقرة: ٢٥٥].

٢- وئەم سورەتانە دەخوێنم؛

﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ * بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان﴾

﴿قُلۡ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ * (ئەی پ ێغەمبەر ﷺ) بڵێ: هەر ئەو (الله) یە خوای تاک وتەنها (١) ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ * ئەو خوایەی بێ نیازە وجێی نیاز وئومێدی (باوەڕدارانە) (٢) لَمۡ يَلِدۡ وَلَمۡ يُولَدۡ * کەسی لێ نەبووە ولەکەس نەبووە (٣) وَلَمۡ يَكُن لَّهُۥ كُفُوًا أَحَدُۢ * وە هەرگیز هیچ کەس هاوشێوە وهاوتای ئەو نیە (٤)﴾ **سێ جار.**

﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ * بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان﴾

﴿قُلۡ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلۡفَلَقِ * (ئەی پ ێغەمبەر ﷺ) بڵێ: پ ەنا دەگرم بە دروستکاری بوونەوەر (بەپ ەروەردگاری بەرەبەیان) (١) مِن شَرِّ مَا خَلَقَ * لە زیانی ئەوەی کە دروستی کردووە (٢) وَمِن شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ * وە لە زیانی تاریکی کاتێک کە دادێت (٣) وَمِن شَرِّ ٱلنَّفَّٰثَٰتِ فِي ٱلۡعُقَدِ * وە لە زیان خراپ ەی(جادووگەران) کەپ ەت ودەزوو گرێ دەدەن وفووی پ ێدا دەکەن (٤) وَمِن شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ * وە لە زیانی بەخیل وحەسوود کاتێک کە حەسوودی دەبات (٥)﴾ **سێ جار.**

﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ * بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان﴾

﴿ قُلۡ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلنَّاسِ * (ئەی پ ێغەمبەر ﷺ) بڵێ: پ ەنا دەگرم بە پ ەروەردگاری خەڵکی (١) مَلِكِ ٱلنَّاسِ * بە پ ادشای خەڵکی (٢) إِلَٰهِ ٱلنَّاسِ * بە پ ەرستراوی خەڵکی (٣) مِن شَرِّ ٱلۡوَسۡوَاسِ ٱلۡخَنَّاسِ * لە زیان وشەڕی وەسوەسە پ ەیداکەر (کە کاتێک ناوی خودا

ببرێت) خۆی پ ەنهان دەکات (٤) ٱلَّذِی یُوَسۡوِسُ فِی صُدُورِ ٱلنَّاسِ * ئەوەی کە وەسوەسە دەخاتە دڵی خەڵکیەوە (٥) مِنَ ٱلۡجِنَّةِ وَٱلنَّاسِ * لە جنۆکە و لە ئادەمیزاد (٦)﴾ سێ جار.

٣- «اللهم أنت ربي لا إله إلا أنت خلقتني وأنا عبدك وأنا على عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ ما اسْتَطَعْتُ أعوذ بك من شر ما صنعتُ أَبُوءُ لك بنعمتك عليَّ وأَبُوءُ لك بذنبي فَاغْفِرْ لي فإنه لا يغفر الذنوب إلا أنت» واتە: «خودایە، تۆ پ ەروەردگاری منی وهیچ پ ەرستراوێک هەق وڕاست نییە کە شایستەی پ ەرستن بێت جگە لە تۆ نەبێت، تۆ منت لە نەبوونەوە هێناوەتە بوون، هەتا بتوانم لەسەر پ ەیمان وبەڵێنی تۆم پ ەروەردگارم، پ ەنا بۆ تۆ دەگرم لە شەڕی کردەوەکانم، داندەنێم بە هەموو نیعمەت وبەخشینێک لە لایەن تۆوە بۆ من، وداندەنێم بە تاوان وهەڵەکانم؛ لە تاوان وهەڵەکانم خۆش بە، چونکە تەنها تۆ لە تاوان وهەڵەکانی بەندەکان خۆش دەبیت». [رواه البخاري].

پ ٢٠: لەکاتی خەوتن چی دەڵێیت؟

و: «باسمك اللهم أموت وأحيا» واتە: «خودایە بەناوی تۆوە دەمرم ودەژێم». [متفق عليه].

پ ٢١: چی دەڵێیت لەکاتی دەستپ ێکردن بەخواردن؟

و: «بسم الله» واتە: «بەناوی خوای گەورە».

ئەگەر لەبیرت چوو لەسەرەتادا بیڵێیت، ئەوا بڵێ:

و: «بسم الله في أوله وآخره» واتە: «بەناوی خوای گەورە لەسەرەتا وکۆتادا». [رواه أبو داود والترمذي].

پ ٢٢: چی دەڵێیت لەپ اش تەواوبوونی خواردن؟

و: «الحمدُ للهِ الذي أَطْعَمَنِي هَذَا، وَرَزَقْنِيهِ مِنْ غَيرِ حَوْلٍ مِنِّي وَلَا قُوَّةٍ» واتە: «حەمد وسوپ اس بۆ ئەو خودایەی کە ئەم خواردن وڕزقەی پ ێبەخشیم بە بێ هیچ هێز وتوانایەک لە منەوە». [رواه أبو داود وابن ماجة وغيرهما].

پ ٢٣: نزای میوان بۆ خاوەن ماڵ چییە؟

و: «اللـهم بـارك لهـم فيما رزقتهـم، واغـفر لهم وارحمهم» واتە: «خودایە بەرەکەت وپ یرۆزی بکەیت ئەو ڕزقەی پ ێیانت بەخشیووە، ولێیان خۆش بە وڕەحمیان پ ێبکە». [رواه مسلم].

پ ٢٤: مرۆڤ چی بڵێت لەپ اش پ ژمین؟

و: دەڵێـت: «الحمد لله»، وبا براکەی یان هاوڕێکەی پ یی بڵێت: «يرحمك الله» واتە: «خوای گەورە ڕەحمت پ ێبکات». ئەگەر براکەی ئەمەی ووت، با ئەو کەسەی پ ژمیوە بڵێت: «يهديكم الله ويصلح بالكم» واتە: «خوای گەورە هیدایەتتان بدات وحاڵتان چاك بكات». [رواه البخاري].

پ ٢٥: چی دەڵێیت لەپ اش هەستان وتەواوبوونی دانیشتنی کۆڕ وکۆمەڵ (نزای کەفارەتی دانیشتن) چییە؟

و: دەڵێیت: «سبحانك اللهم وبحمدك، أشهد أن لا إله إلا أنت، أستغفرك وأتوب إليك» واتە: «پ اک وبێگەرد وحەمد وستایش بۆ تۆ ئەی پ ەروەردگار، شاهێدی دەدەم هیچ پ ەرستراوێک بەهەق وڕاستی شایستەی پ ەرستن نییە جگە لە تۆ، داوای لێخۆشبوونت لێدەکەم و بەتەوبە وپ ەشیمانی بۆ لای تۆ دەگەڕێمەوە» [رواه أبو داود والترمذي وغيرهما].

پ ٢٦: نزای سواربوون چییە؟

«بسم الله، والحمد لله ﴿سُبۡحَٰنَ ٱلَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُۥ مُقۡرِنِينَ ۝١٣ وَإِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا لَمُنقَلِبُونَ﴾ *، (الحمد لله، الحمد لله، الحمد لله، الله أكبر، الله أكبر، الله أكبر، سبحانك اللهم إني ظلمت نفسي فاغفر لي؛ فإنه لا يغفر الذنوب إلا أنت)**»، بەناوی خودا، وحەمد وستایش بۆ خودا، ﴿پ اك وبێگەردی بۆ ئەو خودایەی، کە ئەمەی بۆ ڕامکردووین (موسەخەر کردووین) وئێمەش دەسەڵاتمان نەبوو بەسەریدا * بەڕاستی لە دوارۆژیشدا هەر بۆ لای ئەو خودایە دەگەڕێینەوە﴾، **(واتە: حەمد وستایش بۆ پ ەروەردگار، حەمد وستایش بۆ پ ەروەردگار، حەمد وستایش بۆ پ ەروەردگار، خودا لەهەموو شتێک گەورەترە، خودا لەهەموو شتێک گەورەترە، خودا لەهەموو شتێک گەورەترە، پ اک وبێگەردیت ئەی پ ەروەردگار من ستەمم لەنەفسی خۆم کرد؛ لێم خۆش بە، چونکە کەس لە گوناهەکان خۆش نابێت جگە لە تۆ). [رواه أبو داود والترمذي].

پ ٢٧: نزای سەفەرکردن چییە؟

«الله أكبر، الله أكبر، الله أكبر ﴿سُبۡحَٰنَ ٱلَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُۥ مُقۡرِنِينَ ۝١٣ وَإِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا لَمُنقَلِبُونَ﴾، اللهم إنَّا نَسْأَلُك في سفرنا هذا البِرَّ والتَّقْوَى، ومن العمل ما تَرْضَى، اللهم هَوِّنْ

علينا سفرنا هذا واطْوِ عنا بُعْدَه، اللهم أنت الصاحب في السفر، والخليفة في الأهل، اللهم إني أعوذ بك مِن وَعْثَاء السفر، وكآبة الـمَنْظر، وسوء الـمُنْقَلَب في المال والأهل والولد» واته: «خودا لە هەموو شتێک گەورەترە، خودا لە هەموو شتێک گەورەترە، خودا لە هەموو شتێک گەورەترە، ﴿پاك وبێگەردی بۆ ئەو خودایەی، کە ئەمەی بۆ ڕامکردووین (موسەخەر کردووین) وئێمەش دەسەڵاتمان نەبوو بەسەریدا * بەڕاستی لە دواڕۆژیشدا هەر بۆ لای ئەو خودایە دەگەڕێینەوە﴾، خودایە ئێمە لەم گەشتەماندا داوای چاکە و خۆپاریزی وئەو کردەوانەت لێدەکەین کە تۆ پێی ڕازیت، خودایە ئەم گەشتەمان بۆ ئاسان بکە و دووریەکەیمان بۆ نزیك بکەرەوە، خودایە تۆ پارێزەرمان بە لەم گەشتەماندا وخانەوادەکەشمان بپارێزە، کە جێمان هێشتوون، خودایە من پەنات پێدەگرم لە نارەحەتی گەشت و شتێك کە نارەحەتمان بکات و -پەنات پێدەگرم- لە خراپی حاڵمان لە کاتی گەڕانەوەمان بۆ ماڵ وخێزان».

وئەگەر گەڕایەوە هەر ئەو نزایە دەڵێت وئەم بەشەی بۆ زیاد دەکات:

«آيبون تائبون عابدون لِربنا حامدون» واتە: «گەڕاینەوە بە پەشیمانی لەتاوان، وهەروەها بە پەرستش بۆ خودا و سوپاسگوزار وستایش کاریشین بۆ پەروەردگارمان». [رواه مسلم].

پ ٢٨: ئەو کەسەی سەفەر دەکات چی نزایەک دەکات بۆ کەسی نیشتەجێبوو؟

و: «أستودعكم الله الذي لا تضيع ودائعه» واتە: «دەتسپێرم بە خوای گەورە، ئەو خوایەی کە هەرگیز سپاردەکان لەلای بزر نابێت». [رواه أحمد وابن ماجة].

پ ٢٩: ئەو کەسەی نیشتەجێیە چی نزایەک دەکات بۆ ئەو کەسەی دەیەوێت سەفەر بکات؟

و: «أستودع الله دينك، وأمانتك، وخواتيم عملك» واتە: «خوای گەورە بتپارێزێت لە ئاینەکەت، ولە سپاردەکانت -لە سەلامەتیت لەهەموو شتێکدا-، ولە کۆتا کردەوەکانت». [رواه أحمد والترمذي].

پ ٣٠: نزای چوونە نێو بازاڕ چییە؟

و: «لا إله إلا الله وحده لا شريك له، له الملك، وله الحمد، يحيي ويميت، وهو حي لا يموت، بيده الخير، وهو على كل شيء قدير» واتە: «هیچ پەرستراوێک هەق وڕاست نییە کە شایستەی پەرستن بێـت جگە لە الله، وهیچ شەریک وهاوبەشێکی نییە، وهەموو شتێک

موڵکی ئەوە، وهەموو سوپ اسێک هەر بۆ ئەوە، وژیان دەبەخشێت و-بوونەوەر- دەمرێنێت، وئەو هەمیشە زیندووە وهەرگیز نامرێت، وهەموو خێرێک بەدەستی ئەوە، وئەو لە سەر ئەنجامدانی هەموو کارێک تواناداره». [رواه الترمذي وابن ماجه].

پ ٣١: نزای تورەبوون چییە؟

و: «أعوذ بالله من الشيطان الرجيم» واتە: «پ ەنا بەخوای گەورە دەگرم لەشەیتانی نەفرینلێکراو». [متفق عليه].

پ ٣٢: چی دەڵێیت بەکەسێک کە چاکەیەکی بەرامبەرت کردووە؟

و: «جزاك الله خيرا» واتە: «خوای گەورە پ اداشتی خێرت بداتەوە». [رواه الترمذي].

پ ٣٣: ئەو نزایە چییە کە دەووترێت ئەگەر سواریەکە پ ەکی کەوت یان وەستا؟

و: «بسم الله». [رواه أبو داود].

پ ٣٤: چی دەڵێیت ئەگەر شتێک ڕوویدا کە پ ێی ئاسوودە بوویت؟

و: «الحمد لله الذي بنعمته تتم الصالحات» واتە: «حەمد وستایش بۆ ئەو پ ەروەردگارەی کە بەهۆی نیعمەتی ئەو شتە چاکەکان تەواو وجێبەجێ دەبێت». [رواه الحاكم وغيره].

پ ٣٥: چی دەڵێیت ئەگەر شتێک ڕوویدا کە پ ێت ناخۆش بوو؟

و: «الحمد لله على كل حال» واتە: «حەمد وستایش بۆ خوای گەورە لەهەموو حاڵەتێکدا». [صحيح الجامع].

پ ٣٦: چۆن سەلام بکەین و وەڵامی بدەینەوە؟

و: مسوڵمان دەڵێت: «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ».

وبراکەی وەڵامی دەداتەوە ودەڵێت: «وَعَلَيْكُمُ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ». [رواه الترمذي وأبو داود وغيرهما].

پ ٣٧: نزای کاتی باران بارین چییە؟

و: «اللهم صيباً نافعاً» واتە: «خودایە بارانێکی بەسوود بێت». [رواه البخاري].

پ ٣٨: پ اش بارینی باران چی نزایەک بووترێت؟

و: «مطرنا بفضل الله ورحمته» واتە: «بارانمان بۆ باری بە فەزڵ وڕەحمەتی خوای گەورە». [رواه البخاري ومسلم].

پ ٣٩: نزای با چییە؟

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيرها وأعوذ بك من شرِّها» واتە:«ئەی خودایە، داوای هەر خێرێکت لێدەکەم کە بەهۆی ئەم بایەوە تووشمان دەبێت، وخودایە پ ەنات پ ێدەگرم لە هەر شەڕێک کە بەهۆی ئەم بایەوە تووشمان ببێت». [رواه أبو داود وابن ماجه].

پ ٤٠: نزای بیستنی هەورەگرمە چییە؟

و: «سبحان الذي يسبح الرعد بحمده والملائكة من خيفته» واتە: «پ اک وبێگەردە ئەو پ ەروەردگارەی کە هەورەگرمە سوپ اس و ستایشی ئەو (خوای گەورە) دەکات، هەروەها فریشتەکانیش لە هەیبەت و ترسی ئەو (ستایشی دەکەن)». [سەرچاوە: موطأ مالك].

پ ٤١: چی نزایەک بووترێت کاتێک یەکێک دەبینێت تووشی ناڕەحەتیەک بووە؟

و: «الحمد لله الذي عافاني مما ابتلاك به، وفضلني على كثيراً ممن خلق تفضيلاً» واتە: «حەمد وستایش بۆ ئەو پ ەروەردگارەی کە سەلامەتی کردووم لەوەی بەهۆیەوە تۆی تووشی تاقیکردنەوە کردووە، وفەزڵی زۆری پ ێبەخشیووم بەسەر زۆرێک لەدروستکراوەکانی». [رواه الترمذي].

پ ٤٢: چی نزایەک بکات ئەگەر ترسا لەوەی بەهۆی چاولێدانیەوە شتێکی تووش بێت؟

و: ولە فەرموودەدا هاتووە: «ئەگەر یەکێک لە ئێوە شتێکی لە براکەی بینی، لەنەفسی ئەو، یان لەسامانەکەی کە بەلایەوە جێی سەرنجڕاکێشان بوو، [ئەوا با نزای بەرەکەتی بۆ بکات] چونکە بەڕاستی چاولێدان هەق وڕاستیە (ڕوودەدات)». [رواه أحمد وابن ماجه وغيرهما].

پ ٤٣: چۆن سەڵاوات دەدەیت لەسەر پ ێغەمبەر - صلى الله عليه وسلم -؟

و: «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ» واتە: «خودایە وەسف وستایشی موحەمەد وبنەماڵە وشوێنکەوتووانی بکە - صلى الله عليه وسلم - هەروەکو چۆن وەسف وستایشی ئیبراهیم وبنەماڵە وشوێنکەوتووانیت کرد - عليه السلام -، وبەرەکەت وپ یرۆزی بڕژێنە سەر موحەمەد وبنەماڵە وشوێنکەوتووانی - صلى الله عليه وسلم - هەروەکو چۆن بەرەکەتت ڕژانە سەر ئیبراهیم وبنەماڵە وشوێنکەوتووانی - عليه السلام -، تۆ ستایشکراو وشکۆداریت». [متفق عليه].

بەشی بابەتە جۆراوجۆرەکان

پ ١: ئایا پ ێنج حوکمەتە کلیفیەکە - پ ێسپ اردنەکە - چین؟

و:١- واجب. ٢- موستەحەب (سونەت). ٣- حەرام.

٤- مەکروهـ . ٥- حەڵاڵ -ڕێگەپ ێدراو-.

پ ٢: ئەم پ ێنج حوکمە شیبکەرەوە؟

و: ١- واجب: وەکو پ ێنج نوێژە فەرزەکە، وڕۆژووگرتنی مانگی ڕەمەزان وچاکەکاری بەرامبەر دایک وباوک.

- واجب هەرکەسێک ئەنجامی بدات؛ پ اداشت دەدرێتەوە، و هەرکەسێک وازی لێبهێنێت -ئەنجامی نەدات-؛ سزا دەدرێت.

٢- موستەحەب: وەکو نوێژە سونەتە راتیبەکان، وشەونوێژ وخواردن بەخشین بەهەژاران وسەلامکردن، وپ ێی دەووترێت: (سونەت یان مەندوب).

- موستەحەب هەرکەسێک ئەنجامی بدات؛ پ اداشت دەدرێتەوە، و هەرکەسێک وازی لێبهێنێت -ئەنجامی نەدات-؛ سزا نادرێت.

تێبینیەکی گرنگ:

پ ێویستە مسوڵمان کاتێک دەبیستێت کە فەرمانێک سونەتە -موستەحەبە- دەبێت دەستبەجێ ئەنجامی بدات، وەکو شوێنکەوتنێک بۆ پ ێغەمبەر ﷺ .

٣- حەرامکراو: وەکو خواردنەوەی مەی وخراپ ەکاری بەرامبەر دایک وباوک وپ چڕینی پ ەیوەندی خزمایەتی.

- حەرامکراو هەرکەسێک وازی لێبهێنێت -ئەنجامی نەدات-؛ پ اداشت دەدرێتەوە، و هەرکەسێک ئەنجامی بدات؛ سزا دەدرێت.

٤- مەکروهـ: وەکو وەرگرتن وپ ێدان بەدەستی چەپ ، وپ ێچانەوەی جل لەکاتی نوێژ.

- مەکروهـ هەرکەسێک وازی لێبهێنێت -ئەنجامی نەدات-؛ پ اداشت دەدرێتەوە، وهەرکەسێک ئەنجامی بدات؛ سزا نادرێت.

٥- حەڵاڵ -ڕێگەپ ێدراو-: وەکو خواردنی سێو وخواردنەکانی تر وخواردنەوەی چای وخواردنەوەکانی تر، وپ ێی دەووترێت: جائیز وڕێگەپ ێدراو وحەڵاڵ.

- حەڵاڵ (ڕێگەپ ێدراو) هەرکەسێک ئەنجامی بدات؛ پ اداشت نادرێتەوە، و هەرکەسێک وازی لێبهێنێت -ئەنجامی نەدات-؛ سزا نادرێت.

پ ٣: حوکمی فرۆشتن ومامەڵە بازرگانیەکان چییە؟

و: بنچینە لەهەموو فرۆشتنێک ومامەڵەیەک ئەوەیە کە حەڵاڵە مەگەر هەندێک جۆر نەبێت کە خوای گەورە حەرامی کردووە -سبحانه وتعالى-، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَأَحَلَّ ٱللَّهُ ٱلۡبَيۡعَ وَحَرَّمَ ٱلرِّبَوٰاْۚ﴾ واتە: ﴿خوا ڕێی داوە بە کڕین وفرۆشتن وحەڵاڵی کردووە بەڵام سووی (ڕیبای) حەرامکردووە -قەدەغەی کردووە-﴾ [سورەتی البقرة: ٢٧٥].

پ ٤: باسی هەندێک جۆر لە مامەڵە وفرۆشتنانە بکە کە حەرامکراون؟

و: ١- فێڵکردن، وبۆ نمونە: شاردنەوەی عەیب وکەموکورتی شتومەک.

لەئەبی هورەیرەوە -ڕەزای خوای لێبێت- کە پ ێغەمبەری خودا - صلى الله عليه وسلم - بەلای کۆمەڵێک خواردن تێپ ەڕبوو (لەناو شتێک بوو وەکو سەبەتە بەسەر یەکەوە)، دەستی خستە نێوی، وتەڕی بەردەستی کەوت، فەرمووی: «ئەمە چییە ئەی خاوەنی خواردنەکە؟»، -خاوەنەکەی- ووتی: باران لێی داوە ئەی پ ێغەمبەری خودا، ئەویش فەرمووی: «ئەی بۆچی نەتخستە سەرەوە بۆئەوەی خەڵکی بیبینێت؟ ئەوەی فێڵ بکات لە من نییە». [رواه مسلم].

٢- ڕیبا (سوو): بۆ نمونە کەسێک سەد هەزار دینار قەرز وەربگرێت لە کەسێکی تر، وخاوەن قەرزەکە مەرجی ئەوە دابنێت کە لەکاتی گێڕانەوەی دوو سەد هەزاری پ ێبدات.

وئەم زیادەیە ڕیبای حەرامکراوە،

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَأَحَلَّ ٱللَّهُ ٱلۡبَيۡعَ وَحَرَّمَ ٱلرِّبَوٰاْۚ﴾ واتە: ﴿خوا ڕێی داوە بە کڕین وفرۆشتن وحەڵاڵی کردووە بەڵام سووی (ڕیبای) حەرامکردووە -قەدەغە کردووە-﴾ [سورەتی البقرة: ٢٧٥].

٣- غەڕەر (نادڵنیایی ومەترسی) و نەزانین: وەکو فرۆشتنی شیری نێو گووانی ئاژەڵ، یان فرۆشتنی ماسی لەئاودا کەهێشتا ڕاوی نەکردووە چونکە ئەم جۆرە فرۆشتنانە نەزانی ونادڵنیایی تێدایە.

لە فەرموودەدا هاتووە: «پ ێغەمبەر ﷺ نەهی کردووە لەو فرۆشتنەی کە غەڕەری (نادڵنیایی ومەترسی) تێدایە». [رواه مسلم].

پ ٥: باسی هەندێک لەنعیمەتەکانی خوای گەورە بکە کە پ ێتی بەخشیووە؟

و: ١- نیعمەتی ئیسلامەتی، ویەکێک نیت لەکافرەکان.

٢- نیعمەتی شوێنکەوتنی سونەت، ویەکێک نیت لە بیدعەچیەکان.

٣- نیعمەتی لەش ساغی وعافیەت لەگوێ وبیستن وبینین ورێکردن وهتد.

٤- نیعمەتی خواردن وخواردنەوە وپ ۆشین.

نیعمەتەکانی خوای گەورە زۆرن و لەژماردن نایەن، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَإِن تَعُدُّواْ نِعۡمَةَ ٱللَّهِ لَا تُحۡصُوهَآۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَغَفُورٞ رَّحِيمٞ﴾ واتە: ﴿وە ئەگەر (بتانەوێت) نیعمەتە کانی خوا بژمێرن ناتوانن بیان ژمێرن بەڕاستی خوا لێبوردە و میهرەبانە﴾ [سورەتی النحل: ١٨].

پ ٦: واجب چییە لەسەرمان سەبارەت بە نیعمەتەکان؟ وچۆن سوپ اسگوزاری دەربڕین لەسەر ئەوەی پ ێمان بەخشراوە؟

و: واجب: ئەوەیە سوپ اسگوزار بین وحەمد وستایشی خوای گەورە بکەین بەزمان لەسەر ئەوەی ئەم نیعمەتانەی پ ێبەخشیووین وتەنها ئەو خاوەن فەزڵە لەم بەخشینەدا، وهەروەها بەکارهێنانی ئەم نیعمەتانە بەشێوەیەک کەببێتە هۆی ڕەزامەندی خوای گەورە، نەک بۆ تاوان وسەرپ ێچیکردنی فەرمانەکانی پ ەروەدگار بەکاریان بهێنین.

پ ٧: ئایا جەژنەکانی مسوڵمانان کامانەن؟

و: جەژنی ڕەمەزان -عید الفطر-، وجەژنی قوربان -عید الأضحى-.

- لەو فەرموودەیەدا هاتووە کە ئەنەس دەیگێڕێتەوە، دەڵێت: کاتێک پ ێغەمبەری خودا - صلى الله عليه وسلم - هات بۆ مەدینە، بینی خەڵکی دوو ڕۆژیان هەبوو کە یارییان تێدا دەکرد، ئەویش فەرمووی: «ئەم دوو ڕۆژە چین؟»، ووتیان: ئێمە لە جاهیلیەتدا -لە پ ێش ئیسلامدا- لەم دوو ڕۆژەدا یاریمان دەکرد، پ ێغەمبەری خودا - صلى الله عليه وسلم - فەرمووی: «خوای گەورە شتێکی خێرتری لەم دووانە پ ێبەخشیوون: ڕۆژی قوربان (جەژنی قوربان) و ڕۆژی ڕۆژووشکاندن (جەژنی ڕەمەزان)». [رواه أبو داود].

وجگە لەم دوو جەژنە؛ هەموو جەژنەکانی تر داهێنراو وبیدعەن.

پ ٨: ئایا باشترین مانگ کامەیانە؟

و: مانگی ڕەمەزان.

پ ٩: ئایا باشترین ڕۆژ لەهەفتەدا کامەیانە؟

و: ڕۆژی جومعە.

پ ١٠: ئایا باشترین ڕۆژ لەساڵدا کام ڕۆژە؟

و: ڕۆژی عەرەفە.

پ ١١: ئایا باشترین شەو لەساڵدا کامەیانە؟

و: شەوی قەدر.

پ ١٢: ئایا چی واجبە لەسەرت کاتێك ئەگەر ئافرەتێکی نامەحرەم دەبینیت؟

و: واجب بریتیە لە لادانی چاو لەسەری و چاو داگرتن لەئاستی، وسەیر نەکردنی، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿قُل لِّلۡمُؤۡمِنِينَ يَغُضُّواْ مِنۡ أَبۡصَٰرِهِمۡ﴾ واتە: ﴿(ئەی پ ێغەمبەر ﷺ) بڵێ بەپ یاوانی ئیماندار (چاویان لەئاست سەیر کردنی ئافرەتی نامەحرەم) بپ ارێزن﴾ [سورەتی النور: ٣٠].

پ ١٣: ئایا دوژمنەکانی مرۆڤ کێن؟

١- نەفسی فەرمانکار بەخراپ ە: ئەوەش لەکاتێکدایە کە مرۆڤ شوێن داواکاری ئارەزووەکانی بکەوێت لە سەرپ ێچیکردنی پ ەروەردگاریدا، پ ەروەردگار دەفەرمووێت:

﴿وَمَآ أُبَرِّئُ نَفۡسِيٓۚ إِنَّ ٱلنَّفۡسَ لَأَمَّارَةُۢ بِٱلسُّوٓءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّيٓۚ إِنَّ رَبِّي غَفُورٞ رَّحِيمٞ﴾ واتە: ﴿وە (یوسف ووتی) من هەرگیز پ اکانە بۆ خۆم ناکەم (چونکە) بەڕاستی نەفس زۆر فەرماندەرە بەخراپ ە بێجگە ئەو نەفسە کە پ ەروەردگارم ڕەحمی پ ێ کردبێت بەڕاستی پ ەروەردگارم لێبووردە و میهرەبانە﴾ [سورەتی یوسف: ٥٣].

٢- شەیتان: دوژمنی نەوەی ئادەمە وئامانجی ئەوەیە مرۆڤ گومڕا بێت و وەسوەسەی بۆ دەکات بۆئەوەی خراپ ە بکات وبەرەو دۆزەخی دەبات، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ كُلُواْ مِمَّا فِي ٱلۡأَرۡضِ حَلَٰلٗا طَيِّبٗا وَلَا تَتَّبِعُواْ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيۡطَٰنِۚ إِنَّهُۥ لَكُمۡ عَدُوّٞ مُّبِينٌ﴾ واتە: ﴿ئەی خەڵکینە بخۆن لەوەی کەلە زەویدایە بەحەڵاڵی و پ اکی وە دوای هەنگاوەکانی شەیتان مەکەون بەڕاستی شەیتان دوژمنێکی ئاشکراتانە﴾ [سورەتی البقرة: ١٦٨].

٣- هاوڕێی خراپ : ئەوانەی هانی مرۆڤ دەدەن بۆ شەڕ وخراپ ە، ودووری دەخەنەوە لەخێر وچاکە، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ٱلۡأَخِلَّآءُ يَوۡمَئِذِۭ بَعۡضُهُمۡ لِبَعۡضٍ عَدُوٌّ إِلَّا ٱلۡمُتَّقِينَ﴾

واتە: ﴿دۆست وخۆشەویستەکان لەو ڕۆژەدا دوژمنی یەکترن جگە لە پ اریزکاران و لەخواترسان نەبێت﴾ [سورەتی الزخرف: ٦٧].

پ ١٤: ئایا تەوبەکردن چییە؟

و: بریتیە لەگەڕانەوە لەتاوانکردن وپ ەشیمانی لەسەر کردنی سەرپ ێچی فەرمانەکانی خوای گەورە -بۆ- گوێڕایەڵی فەرمانەکانی خوای گەورە، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا ثُمَّ ٱهۡتَدَىٰ﴾ واتە: ﴿وە بەڕاستی من زۆر لێبووردەم لەو کەسەی تەوبەی کردبێت و باوەڕی هێنابێت و کردەوەی چاکی کردبێت پ اشان بەردەوام بوو بێت لەسەر ئەو ڕێبازە﴾ [طه: ٨٢].

پ ١٥: ئایا مەرجەکانی تەوبەکردنی ڕاستگۆیانە چین؟

و: ١- وازهێنان لەگوناهەکە بە تەواوی.

٢- پ ێداگیری لەسەر نەگەڕانەوە بۆ کردنی ئەو گوناهانە.

٣- گێڕانەوەی مافەکان بۆ خاوەنەکانیان.

٤- پ ەشیمانی لەسەر کردنی گوناهەکانی پ ێشوو.

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَٱلَّذِينَ إِذَا فَعَلُواْ فَٰحِشَةً أَوۡ ظَلَمُوٓاْ أَنفُسَهُمۡ ذَكَرُواْ ٱللَّهَ فَٱسۡتَغۡفَرُواْ لِذُنُوبِهِمۡ وَمَن يَغۡفِرُ ٱلذُّنُوبَ إِلَّا ٱللَّهُ وَلَمۡ يُصِرُّواْ عَلَىٰ مَا فَعَلُواْ وَهُمۡ يَعۡلَمُونَ﴾ واتە: ﴿وە ئەوانەی کە کاتێک کردەوەیەکی ناشیرین دەکەن یان ستەم لەخۆیان دەکەن کە یادی خوایان کردەوە ئەمجا داوای لێبووردن دەکەن بۆ گوناهەکانیان ئایا کێ دەبوورێت لە گوناهەکان بێجگە لە خوا؟ وە بەردەوام نابن لەسەر ئەوەی کە کردوویانە لە کاتێکدا بزانن (کە گوناهە)﴾ [سورەتی آل عمران: ١٣٥].

پ ١٦: مانای (سەڵاواتدان لەسەر پ ێغەمبەر ﷺ) چییە؟

و: واتە: داوا لەخوای گەورە دەکەیت کە ستایشی پ ێغەمبەر - صلى الله عليه وسلم - بکات لەلای ئەوانەی لەئاسمانەکاندان.

پ ١٧: مانای (سبحان الله)چییە؟

و: تەسبیح کردن واتە: دانپ ێدانان بەپ اک وبێگەردی خوای گەورە لەهەموو کەموکورتی وعەیب وخراپ ەیەک وهەموو ئەمانە دوورن لەپ ەروەردگار -سبحانه وتعالى-.

پ ١٨: ماناى (الحمد لله) چییه؟

و: حەمد وستایشكردنی خوای گەورەیه -سبحانه وتعالی-، و وەسفكردنیەتی بەسیفەتە بەرز وكامڵ وجوانەكان.

پ ١٩: ماناى (الله أكبر)چییه؟

و: واته: پ ەروەردگار - سبحانه وتعالی - لەهەموو شتێک شكۆدارتر ومەزنترە.

پ ٢٠: ماناى (لا حول ولا قوة الا بالله) چییه؟

و: واته: بەندە حاڵی ناگۆڕێت بۆ حاڵێکی تر، وهیچ هێزێکی نییه لەسەر ئەمە مەگەر خوای گەورە یارمەتی بدات.

پ ٢١: ماناى (أستغفر الله) چییه؟

و: واته: مرۆڤ داوا لەپ ەروەردگاری دەكات بەوەی لەگوناهەكانی خۆش بێت وعەیب وكەموكورتیەكانی داپ ۆشێت.

****

کۆتایی

ولەکۆتاییدا:

پ ێویستە دایکان وباوکان ئەم پ رسیارانە شیبکەنەوە بۆ ڕۆڵەکانیان وبەردەوام بۆیان بخوێننەوە هەتا فێری دەبن بۆئەوەی لەسەر قسە وکردەوە وبیروباوەڕی دروست گەورە ببن، وهەروەها پ ەروەردە کردنیان لەسەر ئەم بابەتانە گرنگترە لە دابینکردنی خواردن وجلوبەرگ بۆیان، خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ قُوٓاْ أَنفُسَكُمۡ وَأَهۡلِيكُمۡ نَارًا وَقُودُهَا ٱلنَّاسُ وَٱلۡحِجَارَةُ عَلَيۡهَا مَلَـٰٓئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَّا يَعۡصُونَ ٱللَّهَ مَآ أَمَرَهُمۡ وَيَفۡعَلُونَ مَا يُؤۡمَرُونَ﴾ واتە: ﴿ئەی ئەوانەی کەباوەڕتان هێناوە خۆتان وکەسوکارتان بپ ارێزن لەئاگرێك کە سووتەمەنیەکەی ئادەمی وبەردە، سەرپ ەرشتی ئەو (ئاگری دۆزەخەن) چەند فریشتەیەکی زبر وتوندوتیژی وان کە نافەرمانی خوا ناکەن لەوەی کەفەرمانیان پ ێ دەدات وە چ فەرمانێکیان پ ێ بدرێت دەیکەن﴾ [سورەتی التحريم: ٦]. وپ ێغەمبەری خودا - صلى الله عليه وسلم - دەفەرموێت: «وپ یاو شوانە -چاودێرە- لەسەر خێزانەکەی وبەرپ رسیارە لەسەر ژێر دەستەکانی، وئافرەت شوانە -چاودێرە- لەسەر ماڵی مێردەکەی -خێزانەکەی- وبەرپ رسیارە لەسەریان». [رواه البخاري ومسلم].

وَصَلَّى اللهُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِيْنَ.

پ ێڕست

پ ێشەکی.. ٤
بەشی عەقیدە -بیروباوەڕ-.. ٦
پ ١: پ ەروەردگارت کێیە؟ ٦
پ ٢: ئاینت چییە؟ ٦
پ ٣: پ ێغەمبەرەکەت کێیە؟ ٦
پ ٤: وشەی تەوحید (یەک خوا پ ەرستی) چییە وباسی مانای تەوحید بکە؟............. ٦
پ ٥: ئایا خوای گەورە -عزوجل- لەکوێیە؟... ٦
پ ٦: واتای شاهێدی دان بەوەی (محمد رسول الله: موحەممەد پ ێغەمبەری خوایە) چییە؟٧
پ ٧: بۆچی خوای گەورە ئێمەی دروستکردووە؟.. ٨
پ ٨: ئایا پ ەرستن -عیبادەت- چییە؟ ٨
پ ٩: گەورەترین ئەرک -واجب- لەسەرمان چییە؟ ٨
پ ١٠: جۆرەکانی تەوحید -یەک خوا پ ەرستی- چین؟.. ٨
پ ١١: گەورەترین تاوان چییە؟... ٩
پ ١٢: باسی شیرك وجۆرەکانی بکە؟.. ٩
پ ١٣: ئایا هیچ یەکێک غەیب دەزانێت جگە لە الله - سبحانە وتعالی -؟.................... ١٠
پ ١٤: پ ایەکانی ئیمان (باوەڕ) چین، بیانژمێرە؟ ١٠
پ ١٥: پ ایەکانی ئیمان (باوەڕ) ڕوون بکەرەوە؟ ١٠
پ ١٦: پ ێناسەی قورئان چییە؟... ١٣
پ ١٧: ئایا سوننەت چییە؟... ١٣
پ ١٨: بیدعە -داهێنان لە ئایین- چییە؟ وئایا قبوڵی بکەین؟ ١٣
پ ١٩: باسی بیروباوەڕی وەلاء (دۆستایەتی) وبەرائــ (خۆبەریئکردن) بکە؟ ١٤
پ ٢٠: ئایا خوای گەورە هیچ ئاینێکی تر قبوڵ دەکات جگە لە ئاینی ئیسلام؟................ ١٤
پ ٢١: کوفر بەقسە وکردەوە وبیروباوەڕ دەبێت، نموونە بهێنەوە لەسەریان؟ ١٤

پ ٢٢: دوورِوویی -نیفاق- چییە وجۆرەکانی چین؟ ١٥
پ ٢٣: کۆتا پ ێغەمبەر کێیە؟ ١٥
پ ٢٤: ئایا موعجیزە چییە؟ ١٦
پ ٢٥: ئایا هاوەڵان - سەحابە - کێن؟ ئایا پ ێویستە خۆشم بوێن؟ ١٦
پ ٢٦: ئایا دایکانی ئیمانداران کێن؟ ١٦
پ ٢٧: ئەرکی ئێمە چییە بەرامبەر بەبنەماڵەی - ئەهلی بەیتی- پ ێغـــەمبەر - صلى الله علیه وسلم -؟ ١٦
پ ٢٨: ئەرکی – واجبی - ئێمە چییە بەرامبەر بە فەرمانڕەوا مسوڵمانەکان؟ ١٧
پ ٢٩: شوێنی نیشتەجێبوونی ئیمانداران - دارالمؤمنین - چییە؟ ١٧
پ ٣٠: شوێنی نیشتەجێبوونی کافرەکان چییە؟ ١٧
پ ٣١: ترس چییە؟هیوا -ڕەجا- چییە؟ بەڵگەکان چیین سەبارەتیان؟ ١٧
پ ٣٠: هەندێک ناو وسیفاتەکانی خوای گەورە باس بکە؟ ١٨
پ ٣٣: ئەم ناوانە شیبکەرەوە؟ ١٨
پ ٣٤: ئەرکی ئێمە چییە بەرامبەر بە زانایانی مسوڵمانان؟ ١٨
پ ٣٥: ئایادۆستەکانی - وەلیەکانی - خوای گەورە کێن؟.................................. ١٩
پ ٣٦: ئایا ئیمان (باوەڕ) بە قسە وکردەوەیە؟.. ١٩
پ ٣٧: ئایا ئیمان زیاد وکەم دەکات؟ ١٩
پ ٣٨: ئیحسان چییە؟ ١٩
پ ٣٩: کەی کردەوەکان لەلای خوای گەورە قبوڵ دەکرێن - سبحانه وتعالى -؟ ١٩
پ ٤٠: تەوەکول - پ شتبەستن - بەخوای گەورە چییە؟...................................... ٢٠
پ ٤١: ئایا ئەرکی -واجبی- فەرمان کردن بە چاکە ونەهی کردن لە خراپ ە چییە؟........... ٢٠
پ ٤٢: ئایا ئەهلی سونە وجەماعەت کێن؟ ٢٠
بەشی فیقهـ.. ٢١
پ ١: پ ێناسەی پ اککردنەوە (الطهارة) لەفیقهدا چییە؟ ٢١
پ ٢: چۆن شتێک پ اکدەکرێتەوە ئەگەر تووشی پ یسی بوویێت؟ ٢١
پ ٣: ئایا فەزڵ وپ اداشتی دەستنوێژگرتن چیە؟ ٢١

پ ٤: چۆن دەستنوێژ دەگریت؟ ٢٢
پ ٥: فەرزەکانی دەستنوێژ چین؟ ژمارەیان چەندە؟ ٢٢
پ ٦: سونەتەکانی دەستنوێژ چین؟ وژمارەیان چەندە؟ ٢٣
پ ٧: ئەو شتانەی دەبێتە هۆی شکاندنی -هەڵوەشاندنەوەی- دەستنوێژگرتن، بیانژمێرە؟ ٢٤
پ ٨: ئایا تەیەموم کردن چییە؟.. ٢٤
پ ٩: چۆن تەیەموم بکەین؟ ٢٤
پ ١٠: ئەو شتانە چین کەدەبنە هۆی هەڵوەشاندنەوەی تەیەموم؟ ٢٤
پ ١١: ئایا خوف وگۆرەوییەکان چیین؟ وئایا دەبێت مەسح بکاتە سەریان؟ ٢٤
پ ١٢: حیکمەتی مەسحکردن لەسەر خوفەکان -گۆرەوییەکان- باس بکە؟ ٢٥
پ ١٣: مەرجەکانی دروستێتی مەسح لەسەر خوفەکان -گۆرەوییەکان- چین؟ ٢٥
پ ١٤: سیفەت وچۆنیەتی مەسحکردن لەسەر گۆرەوییەکان -خوفەکان- چۆنە؟ ٢٥
پ ١٥: چی شتێک دەبێتە هۆی هەڵوەشاندنەوەی مەسحکردن لەسەر خوفەکان؟ ٢٥
پ ١٦: واتای نوێژ چییە؟.. ٢٦
پ ١٧: حوکمی نوێژکردن چییە؟ ٢٦
پ ١٨: حوکمی وازهێنان لەنوێژکردن چییە؟.. ٢٦
پ ١٩: چەند نوێژ واجبە لەسەر مسوڵمان لەڕۆژ وشەوێکدا؟ وژمارەی ڕکاتەکانی هەرنوێژێک چەندە؟.. ٢٦
پ ٢٠: مەرجەکانی دروستێتی نوێژکردن بژمێرە؟.. ٢٦
پ ٢١: ژمارەی پ ایەکانی -ڕوکنەکانی- نوێژ بژمێرە؟.. ٢٧
پ ٢٢: واجبەکانی نوێژ باس بکە؟.. ٢٨
پ ٢٣: ئایا سونەتەکانی نوێژ چین؟ ٢٨
پ ٢٤: ئەو شتانەی نوێژ پ وچەڵ دەکەنەوە، بیانژمێرە؟ ٣١
پ ٢٥: مسوڵمان دەبێت چۆن نوێژ بکات؟ ٣١
پ ٢٦: چی زیکرێک دەڵێیت لەپ اش سەلامدانەوە لەنوێژ؟ ٣٦
پ ٢٧: ئایا نوێژە سونەتە راتیبەکان کامانەن؟ وفەزڵ وپ اداشتیان چییە؟.. ٣٧
پ ٢٨: ئایا باشترین ڕۆژی هەفتە کام ڕۆژە؟ ٣٨

پ ٢٩: ئايا حوكمى نوێژى جومعه -هەينى- چييه؟.. ٣٨
پ ٣٠: ژمارەى ڕكاتەكانى نوێژى جومعه چەندە؟ ٣٨
پ ٣١: ئايا دواكەوتن ونەڕۆيشتن بۆ نوێژى جومعه ڕێگەپ ێدراوە؟........................ ٣٨
پ ٣٢: ئاياسونەتەكانى ڕۆژى جومعەچين؟ ٣٩
پ ٣٣: باسى فەزڵ وپ اداشتى نوێژى بەكۆمەڵ –جەماعەت- بكە؟........................٣٩
پ ٣٤: ئايا خشوع لەنوێژدا چييه؟..٣٩
پ ٣٥: پ ێناسەى زەكات بكە؟ ٣٩
پ ٣٦: ئايا خێركردنى سونەت چييه؟ ٣٩
پ ٣٧: پ ێناسەى ڕۆژووگرتن بكە؟ ٤٠
پ ٣٨: باسى فەزڵ وپ اداشتى ڕۆژووگرتنى مانگى ڕەمەزان بكە؟ ٤٠
پ ٣٩: باسى فەزڵ وپ اداشتى ڕۆژووگرتنى سونەت بكە؟ ٤٠
پ ٤٠: هەندێک لەو شتانە بڵێ کە دەبنە هۆى پ وچەڵبوونەوەى - هەڵوەشاندنەوەى - ڕۆژوو؟ . ٤٠
پ ٤١: ئايا سونەتەكانى ڕۆژووگرتن چين؟.. ٤١
پ ٤٢: پ ێناسەى حەج بكە؟ ٤١
پ ٤٣: پ ايەكانى حەجكردن بژمێرە؟.. ٤١
پ ٤٤: ئايافەزڵ وپ اداشتى حەجكردن چييه؟.. ٤١
پ ٤٥: پ ێناسەى عومرە بكە؟ ٤٢
پ ٤٦: پ ايەكانى عومرەكردن بژمێرە؟ ٤٢
پ ٤٧: ئايا جيهادكردن لەپ ێناو خواى گەورە چييه؟ ٤٢
بەشى ژياننامەى (سيرەى) پ ێغەمبەر ﷺ ٤٣
پ ١: ئايا ڕەچەڵەكى پ ێغەمبەرمان موحەممەد ﷺ چييه؟..٤٣
پ ٢: ناوى دايكى پ ێغەمبەرمان ﷺ چييه؟ ٤٣
پ ٣: كەى باوكى وەفاتى كرد؟..٤٣
پ ٤: پ ێغەمبەر ﷺ كەى لەدايكبووە؟ ٤٣
پ ٥: پ ێغەمبەر ﷺ لەچى شوێنێک لەدايكبووە؟..٤٣
پ ٦: دايەن -مامان- ومناڵڕاگر-حاضنة-ى ئەو كێ بوو جگە لەدايكى خۆى؟ ٤٣

پ ٧: کەی دایکی وەفاتیکرد؟ ٤٣
پ ٨: پ اش کۆچی دوایی (عەبدولموتەڵیب)ی باپ یری کێ بەخێوکردنی گرتە ئەستۆی خۆی؟ ٤٣
پ ٩: کەی لەگەڵ مامی ڕۆیشت بەرەو شام؟ ٤٤
پ ١٠: ڕۆیشتنی دووەمی بەرەو شام، کەی بوو؟ ٤٤
پ ١١: کەی قورەیش جارێکی تر کەعبەیان نۆژەنکردەوە؟ ٤٤
پ ١٢: تەمەنی چەند ساڵ بوو کاتێک وەکو پ ێغەمبەر نێردرا؟ وبۆ کێ نێردراوە؟ ٤٤
پ ١٣: وەحی -سروش- چۆن دەستیپ ێکرد؟ ٤٤
پ ١٤: پ ێغەمبەر ﷺ حاڵی چۆن بوو لەپ ێش وەحی؟ ویەکەمجار کەی بوو کە وەحی بۆ سەر دابەزی؟ ٤٤
پ ١٥: یەکەمین ئایەتەکان کامانە بوون لەقورئانی پ یرۆز کە بۆی دابەزێندرا؟ ٤٥
پ ١٦: یەکەم کەس کێ بوو کە باوەڕی بەپ ەیامەکەی هێنا؟ ٤٥
پ ١٧: بانگەوازی بۆ ئاینی ئیسلام چۆن بوو لەمەککەدا؟ ٤٥
پ ١٨: حاڵی پ ێغەمبەر ﷺ چۆن بوو وکێ باوەڕی پ ێی هێنا لەپ اش ئاشکراکردنی بانگەوازیەکە؟ ٤٥
پ ١٩: کێ وەفاتیکرد لەساڵی دەیەمی پ ێغەمبەرایەتی ﷺ؟ ٤٦
پ ٢٠: شەوڕەوی وبەرزبوونەوە –بەرەوئاسمان- (الإسراءوالمعراج) کەی بوو؟................. ٤٦
پ ٢١: پ ێغەمبەر ﷺ چۆن بانگەوازی خەڵکی دەکرد لەدەرەوەی مەککە؟ ٤٦
پ ٢٢: پ ێغەمبەر ﷺ چەند ساڵ لەمەککە مایەوە؛ بانگەوازی دەکرد؟ ٤٦
پ ٢٣: پ ێغەمبەر ﷺ بۆ کوێ کۆچی کرد؟... ٤٦
پ ٢٤: پ ێغەمبەر ﷺ چەند ساڵ لە مەدینە مایەوە؟ ٤٦
پ ٢٥: چی شتێکی لەسەر فەرزکرا لەمەدینە لەشەریعەتەکانی ئاینی ئیسلام؟ ٤٦
پ ٢٦: گرنگترین ئەو جەنگانەی بەرپ ای کردووە، کامانەن؟ ٤٦
پ ٢٧: کۆتا ئایەت چی بوو لەقورئان یپ یرۆز کە دابەزێندرا؟ ٤٧
پ ٢٨: کەی پ ێغەمبەر ﷺ وەفاتیکرد؟وتەمەنی چەند بوو؟ ٤٧
پ ٢٩: خێزانەکانی پ ێغەمبەر ﷺ ناویان چی بوو -ڕەزای خوایان لێبێت- ؟ ٤٧

پ ٣٠: پ ێغەمبەر ﷺ چەند منداڵی هەبووە وناویان چییە؟ ٤٧
پ ٣١: هەندێک لەسیفەتە لاشەییەکانی پ ێغەمبەر ﷺ باس بکە؟ ٤٨
پ ٣٢: پ ێغەمبەر ﷺ ئومەتەکەی لەسەر چی جێهێشت؟ ٤٨
بەشی ڕاڤەکردن - تەفسیر - ٤٩
پ ١: سورەتی - الفاتحة - بخوێنە وڕاڤەی بکە؟ ٤٩
پ ٢: سورەتی - الزلزلة - بخوێنە وڕاڤەی بکە؟ ٥٠
پ ٣: سورەتی - العاديات - بخوێنە وڕاڤەی بکە؟ ٥٢
پ ٤: سورەتی - القارعة - بخوێنە وڕاڤەی بکە؟ ٥٤
پ ٥: سورەتی - التكاثر - بخوێنە وڕاڤەی بکە؟ ٥٦
پ ٦: سورەتی - العصر - بخوێنە وڕاڤەی بکە؟ ٥٧
پ ٧: سورەتی - الهمزة - بخوێنە وڕاڤەی بکە؟..٥٨
پ ٨: سورەتی - الفيل - بخوێنە وڕاڤەی بکە؟ ٥٩
پ ٩: سورەتی - قريش - بخوێنە وڕاڤەی بکە؟... ٦١
پ ١٠: سورەتی - الماعون - بخوێنە وڕاڤەی بکە؟ ٦٢
پ ١١: سورەتی - الكوثر - بخوێنە وڕاڤەی بکە؟..٦٣
پ ١٢: سورەتی - الكافرون - بخوێنە وڕاڤەی بکە؟ ٦٤
پ ١٣: سورەتی - النصر - بخوێنە وڕاڤەی بکە؟...٦٥
پ ١٤: سورەتی - المسد - بخوێنە وڕاڤەی بکە؟ ٦٦
پ ١٥: سورەتی - الإخلاص - بخوێنە وڕاڤەی بکە؟ ٦٧
پ ١٦: سورەتی - الفلق - بخوێنە وڕاڤەی بکە؟ ٦٨
پ ١٧: سورەتی - الناس - بخوێنە وڕاڤەی بکە؟ ٦٩
بەشی فەرموودە ٧٠
پ ١: ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (هەموو کاروکردەوەیەک بەپ ێی نیەت و مەبەستە...) ،
وهەندێک لەسوودەکانی باس بکە؟ ٧٠
پ ٢: ئەم فەرموودەیە تەواوبکە: (ئەوەی کردەوەیەک -پ ەرستنێک- دابهێنێت لەم ئاینەی
ئێمە...)، وهەندێک لەسوودەکانی باس بکە؟ ٧٠

پ ٣: ئەم فەرموودەیە تەواوبکە: (لەکاتێک دانیشتبووین لای پ ێغەمبەری خودا - صلى الله عليه وسلم - ...)،وهەندێک لەسوودەکانی باس بکە؟ ٧١
پ ٤: ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (چاکترین وکامڵترین باوەڕدار لەئیماندا ئەوەیانە...)، وهەندێک لەسوودەکانی باس بکە؟ ٧٢
پ ٥: ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (ئەوەی سوێند بە جگە لەخوای گەورە بخوات..)، وهەندێک لەسوودەکانی باسبکە؟ ٧٣
پ ٦: ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (هیچ کەسێک لەئێوە ئیمانی تەواو وکامڵ نابێت..)، وهەندێک لەسوودەکانی باس بکە؟ ٧٣
پ ٧: ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (هیچ یەکێک لەئێوە باوەڕی کامڵ نییە هەتاوەکو ئەوەی بۆ خۆی پ ێی خۆشە..) ، وهەندێک لەسوودەکانی باسبکە؟ ٧٣
پ ٨: ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (سوێند بە ئەو-زاتەی- نەفسی منی بەدەستە ...) ، وهەندێک لەسوودەکانی باسبکە؟ ٧٤
پ ٩: ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (لا حول ولا قوة إلا بالله ...)، وهەندێک لەسوودەکانی باسبکە؟ ٧٤
پ ١٠: ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (لەلاشەدا پ ارچە گۆشتێک هەیە...)، وهەندێک لەسوودەکانی باسبکە؟ ٧٥
پ ١١: ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (هەرکەسێک کۆتا قسەی - لا إله إلا الله - بێت ...) ، وهەندێک لەسوودەکانی باسبکە؟ ٧٥
پ ١٢: ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (ئیماندار تانەدەر ونەفرەتلێکەر و...)، وهەندێک لەسوودەکانی باسبکە؟ ٧٥
پ ١٣: ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (لەچاکێتی ئیسلامەتی مرۆڤ ...)، وهەندێک لەسوودەکانی باسبکە؟ ٧٦
پ ١٤: ئەم فەرموودەیە تەواو بکە: (ئەوەی پ یتێک لەکتێبەکەی خوای گەورە -قورئان- بخوێنێت..)، وهەندێک لەسوودەکانی باسبکە؟ ٧٦
بەشی ئەدەب ورەوشتە ئیسلامیەکان ٧٧
ڕەوشت وئەدەب بەرامبەر خوای گەورە - سبحانه وتعالى - ٧٧

پ ١: ڕەوشت وئەدەب بەرامبەر خوای گەورە - سبحانە وتعالی - دەبێت چۆن بێـت؟ ٧٧
ڕەوشت وئەدەب بەرامبەر پ ێغەمبەر ﷺ ٧٧
پ ٢: ڕەوشت وئەدەب بەرامبەر پ ێغەمبەر ﷺ دەبێت چۆن بێت؟ ٧٧
ڕەوشت وئەدەب بەرامبەر دایك وباوك ٧٧
پ ٣: ڕەوشت وئەدەب بەرامبەر دایک وباوک دەبێت چۆن بێت؟ ٧٧
و: ١- گوێڕایەڵی کردنیان لەشتێک کە سەرپ ێچی وتاوانی تێدا نەبێت..................... ٧٧
ڕەوشت وئەدەبەکانی گەیاندنی پ ەیوەندی خزمایەتی.................................. ٧٨
پ ٤: چۆن پ ەیوەندی خزمایەتی بگەیەنم؟ ٧٨
ڕەوشت وئەدەبەکانی برایەتی لەپ ێناو خوای گەورە ٧٨
پ ٥: ڕەوشت وهەڵسوکەوتم چۆن بێت بەرامبەر برا وهاوڕێکانم؟ ٧٨
ڕەوشت وئەدەبەکانی دراوسێیەتی ٧٩
پ ٦: ئەدەب وڕەوشت دەبێت چۆن بێت بەرامبەر دراوسێ؟ ٧٩
ڕەوشت وئەدەبەکانی میوانداری ٧٩
پ ٧: ڕەوشت وئەدەبەکانی میوانداری چین، باسیان بکە؟.............................. ٧٩
ڕەوشت وئەدەبەکانی سەردانیکردنی نەخۆش.. ٨٠
پ ٨: ڕەوشت وئەدەبەکانی سەردانیکردنی نەخۆش باسبکە؟ ٨٠
ڕەوشت وئەدەبەکانی فێربوونی زانست ودانیشتن....................................... ٨٠
پ ٩: ڕەوشت وئەدەبەکانی فێربوونی زانست وزانیاری باسبکە؟ ٨٠
پ ١٠: ڕەوشت وئەدەبەکانی دانیشتن باسبکە؟ ٨١
ڕەوشت وئەدەبەکانی خەوتن.. ٨١
پ ١١: ڕەوشت وئەدەبەکانی خەوتن باسبکە؟ ٨١
ڕەوشت وئەدەبەکانی خواردن ٨٢
پ ١٢: ڕەوشت وئەدەبەکانی خواردن باسبکە؟.. ٨٢
ڕەوشت وئەدەبەکانی پ ۆشاک ٨٣
پ ١٣: ڕەوشت وئەدەبەکانی پ ۆشاک باسبکە؟ ٨٣
ڕەوشت وئەدەبەکانی سواربوون... ٨٣

پ ١٤: ڕەوشت وئەدەبەکانی سواربوون باسبکە؟ ٨٣
ڕەوشت وئەدەبەکانی ڕێگاوبان ٨٤
پ ١٥: ڕەوشت وئەدەبەکانی ڕێگاوبان باسبکە؟...................................٨٤
ڕەوشت وئەدەبەکانی دەرچوون وهاتنەوە بۆ ماڵ ٨٤
پ ١٦: ڕەوشت وئەدەبەکانی دەرچوون وهاتنەوە بۆ ماڵ باسبکە؟ ٨٤
ڕەوشت وئەدەبەکانی سەرئاوکردن ٨٤
پ ١٧: هەندێک لە ڕەوشت وئەدەبەکانی سەرئاوکردن باسبکە؟ ٨٤
ڕەوشت وئەدەبەکانی مزگەوت ٨٥
پ ١٨: ڕەوشت وئەدەبەکانی مزگەوت باسبکە؟ ٨٥
ڕەوشت وئەدەبەکانی سەلامکردن ٨٥
پ ١٩: ڕەوشت وئەدەبەکانی سەلامکردن باسبکە؟...................................٨٥
ڕەوشت وئەدەبەکانی ڕوخسەت وەرگرتن ٨٦
پ ٢٠: ڕەوشت وئەدەبەکانی ڕوخسەت وەرگرتن باسبکە؟ ٨٦
ڕەوشت وئەدەبەکانی نەرمونیان بوون بەرامبەر ئاژەڵان.............................. ٨٧
پ ٢١: ڕەوشت وئەدەبەکانی نەرمونیان بوون بەرامبەر ئاژەڵان باسبکە؟ ٨٧
ڕەوشت وئەدەبەکانی وەرزشکردن ٨٧
پ ٢٢: ڕەوشت وئەدەبەکانی وەرزشکردن باسبکە؟..................................... ٨٧
ڕەوشت وئەدەبەکانی سوعبەتکردن ٨٧
پ ٢٣: ڕەوشت وئەدەبەکانی سوعبەتکردن باسبکە؟ ٨٧
ڕەوشت وئەدەبەکانی پ ژمین.. ٨٧
پ ٢٤: ڕەوشت وئەدەبەکانی پ ژمین باسبکە؟ ٨٧
ڕەوشت وئەدەبەکانی باوێشکدان.. ٨٨
پ ٢٥: ڕەوشت وئەدەبەکانی باوێشکدان باسبکە؟ ٨٨
ڕەوشت وئەدەبەکانی خوێندنی قورئانی پ یرۆز.. ٨٨
پ ٢٦: ڕەوشت وئەدەبەکانی خوێندنەوەی قورئان باسبکە؟ ٨٨
بەشی ڕەوشتەکان ٨٩

پ ١: باسی فەزڵی ڕەوشت جوانی بکە؟ ٨٩
پ ٢: بۆچی دەبێت پ ابەند بین بەڕەوشتە جوانەکان؟ ٨٩
پ ٣: ئایا ڕەوشتەکان لەکوێوە وەربگرین؟ ٨٩
پ ٤: ڕەوشتی چاکەکاری –ئیحسان- چییە ونمونەکانی چین؟ ٨٩
پ ٥: چی شتێک پ ێچەوانەی چاکەکاریە؟ ٩٠
پ ٦: جۆرەکانی ئەمانەت - سپ اردەپ ارێزی - کامانەن وهەندێک نمونە بهێنەوە لەسەریان؟٩٠
پ ٧: دژی ئەمانەت -سپ اردەپ ارێزی- چییە؟... ٩١
پ ٨: ئایا ڕەوشتی ڕاستگۆیی چییە؟ ٩١
پ ٩: ئایا پ ێچەوانەی ڕاستگۆیی چییە؟ ٩١
پ ١٠: جۆرەکانی ئارامگرتن -سەبر- باسبکە؟.. ٩٢
پ ١١: ئایا پ ێچەوانەی ئارامگرتن -سەبر- چییە؟.. ٩٢
پ ١٢: باسی ڕەوشتی هاوکاری بکە؟...٩٣
پ ١٣: ئایا جۆرەکانی ڕەوشتی شەرم -حەیا- چین؟ ٩٤
پ ١٤: باسی ڕەوشتی سۆز وبەزەیی -ڕەحمەت- بکە؟ ٩٤
پ ١٥: جۆرەکانی خۆشەویستی کامانەن؟ ٩٥
پ ١٦: پ ێناسەی ڕووخۆشی –دەم بەزەردەخەنەیی- بکە؟ ٩٥
پ ١٧: ئایا حەسوودی –ئیرەیی- چییە؟ ٩٦
پ ١٨: ئایا گاڵتەپ ێکردن چییە؟...٩٦
پ ١٩: پ ێناسەی سادەیی -خاکێتی:تواضع- بکە؟ ٩٦
پ ٢٠: جۆرەکانی خۆبەگەورەزانین کامانەن کە حەرامکراون؟ ٩٧
پ ٢١: جۆرەکانی فێڵکردن کامانەن کە حەرامکراون؟ ٩٨
پ ٢٢: ئایا غەیبەتکردن چییە؟ ٩٨
پ ٢٣: پ ێناسەی دووزمانی -نەمیمەکردن- بکە؟ ٩٨
پ ٢٤: ئایا تەمەڵی چییە؟...٩٩
پ ٢٥: جۆرەکانی توڕەیی باسبکە؟..٩٩
پ ٢٦: ئایا سیخوڕی کردن چییە؟ ١٠٠

پ ٢٧: زیادەڕۆیی کردن -ئیسرافکردن- وڕەزیلی وسەخاوەت چییە؟ ١٠٠
پ ٢٨: ئایا ترسنۆکی چییە؟ وئایا ئازایەتی چییە؟ ١٠٠
پ ٢٩: ئەو قسە وگوفتارانە کامانەن کە حەرامکراون؟ ١٠١
پ ٣٠: هەندێک هۆکار باس بکە کە یارمەتیدەری مسوڵمانن بۆئەوەی ڕەوشتی جوان بێت؟ .١٠١
بەشی نزا وزیکرەکان ١٠٢
پ ١:ئایا فەزڵی زیکر چییە؟ ١٠٢
پ ٢: باسی هەندێک لەسوودەکانی زیکر بکە؟ ١٠٢
پ ٣: باشترین زیکر چییە؟ ١٠٢
پ ٤: لەکاتی هەستان لەخەو چی دەڵێیت؟ ١٠٢
پ ٥: لەکاتی پ ۆشینی جل چی نزایەك دەکەیت؟...١٠٢
پ ٦: کاتێک جلێک دادەکەنیت چی دەڵێیت؟...١٠٢
پ ٧: کاتێک جلێکی نوێ لەبەردەکەیت، چی نزایەک دەڵێیت؟...................................١٠٢
پ ٨: چۆن نزا بۆ کەسێک بکەین کە جلێکی نوێی پ ۆشیووە؟ ١٠٣
پ ٩: نزای کاتی چوونە شوێنی سەرئاوکردن چییە؟ ١٠٣
پ ١٠: نزای دەرچوون لەشوێنی سەرئاوکردن چییە؟ ١٠٣
پ ١١: لەپ ێش دەستنوێژگرتن چی دەڵێیت؟ ١٠٣
پ ١٢: نزای پ اش تەواوبوون لە دەستنوێژگرتن چییە؟.......................................١٠٣
پ ١٣: چی زیکرێک بووترێت کاتێک دەردەچین لەماڵ؟ ١٠٣
پ ١٤: چی زیکرێک بووترێت لەکاتی چوونە نێو ماڵ؟...١٠٣
پ ١٥: نزای چوونە نێو مزگەوت چییە؟ ١٠٤
پ ١٦: نزای دەرچوون لەمزگەوت چییە؟ ١٠٤
پ ١٧: چی دەڵێیت لەکاتی بیستنی بانگدان؟ ١٠٤
پ ١٨: چی دەڵێیت لەپ اش بانگ؟ ١٠٤
پ ١٩: لە ویردی بەیانیان وئێواران چی زیکرێک دەڵێیت؟ ١٠٤
پ ٢٠: لەکاتی خەوتن چی دەڵێیت؟ ١٠٦
پ ٢١: چی دەڵێیت لەکاتی دەستپ ێکردن بەخواردن؟ ١٠٦

پ ٢٢: چی دەڵێیت لەپ اش تەواوبوونی خواردن؟ ١٠٦
پ ٢٣: نزای میوان بۆ خاوەن ماڵ چییە؟ ١٠٦
پ ٢٤: مرۆڤ چی بڵێت لەپ اش پ ژمین؟ ١٠٧
پ ٢٥: چی دەڵێیت لەپ اش هەستان وتەواوبوونی دانیشتنی کۆڕ وکۆمەڵ (نزای کەفارەتی دانیشتن) چییە؟ ١٠٧
پ ٢٦: نزای سواربوون چییە؟ ١٠٧
پ ٢٧: نزای سەفەرکردن چییە؟ ١٠٧
پ ٢٨: ئەو کەسەی سەفەر دەکات چی نزایەک دەکات بۆ کەسی نیشتەجێبوو؟ ١٠٨
پ ٢٩: ئەو کەسەی نیشتەجێیە چی نزایەک دەکات بۆ ئەو کەسەی دەیەوێت سەفەر بکات؟١٠٨
پ ٣٠: نزای چوونە نێو بازاڕ چییە؟ ١٠٨
پ ٣١: نزای توڕەبوون چییە؟ ١٠٩
پ ٣٢: چی دەڵێیت بەکەسێک کە چاکەیەکی بەرامبەرت کردووە؟ ١٠٩
پ ٣٣: ئەو نزایە چییە کە دەووترێت ئەگەر سواریەکە پ ەکی کەوت یان وەستا؟ ١٠٩
پ ٣٤: چی دەڵێیت ئەگەر شتێک ڕوویدا کە پ ێی ئاسوودە بوویت؟ ١٠٩
پ ٣٥: چی دەڵێیت ئەگەر شتێک ڕوویدا کە پ ێت ناخۆش بوو؟ ١٠٩
پ ٣٦: چۆن سەلام بکەین و وەڵامی بدەینەوە؟ ١٠٩
پ ٣٧: نزای کاتی باران بارین چییە؟ ١٠٩
پ ٣٨: پ اش بارینی باران چی نزایەک بووترێت؟ ١٠٩
پ ٣٩: نزای با چییە؟ ١١٠
پ ٤٠: نزای بیستنی هەورەگرمە چییە؟ ١١٠
پ ٤١: چی نزایەک بووترێت کاتێک یەکێک دەبینیت تووشی ناڕەحەتیەک بووە؟ ١١٠
پ ٤٢: چی نزایەک بکات ئەگەر ترسا لەوەی بەهۆی چاولێدانیەوە شتێکی تووش بێت؟........١١٠
پ ٤٣: چۆن سەڵاوات دەدەیت لەسەر پ ێغەمبەر - صلى الله عليه وسلم -؟ ١١٠
بەشی بابەتە جۆراوجۆرەکان ١١١
پ ١: ئایا پ ێنج حوکمەتە کلیفیەکە - پ ێسپ اردنەکە - چین؟ ١١١
پ ٢: ئەم پ ێنج حوکمە شیبکەرەوە؟ ١١١

پ ٣: حوکمی فرۆشتن ومامەڵە بازرگانیەکان چییە؟ ١١٢
پ ٤: باسی هەندێک جۆر لە مامەڵە وفرۆشتنانە بکە کە حەرامکراون؟.................... ١١٢
پ ٥: باسی هەندێک لەنعیمەتەکانی خوای گەورە بکە کە پ ێتی بەخشیووە؟ ١١٣
پ ٦: واجب چییە لەسەرمان سەبارەت بە نعیمەتەکان؟ وچۆن سوپ اسگوزاری دەربب‌ڕین
لەسەر ئەوەی پ ێمان بەخشراوە؟ ١١٣
پ ٧: ئایا جەژنەکانی مسوڵمانان کامانەن؟ ١١٣
پ ٨: ئایا باشترین مانگ کامەیانە؟ ١١٣
پ ٩: ئایا باشترین ڕۆژ لەهەفتەدا کامەیانە؟ ١١٤
پ ١٠: ئایا باشترین ڕۆژ لەساڵدا کام ڕۆژە؟ ١١٤
پ ١١: ئایا باشترین شەو لەساڵدا کامەیانە؟.. ١١٤
پ ١٢: ئایا چی واجبە لەسەرت کاتێك ئەگەر ئافرەتێکی نامەحرەم دەبینیت؟ ١١٤
پ ١٣: ئایا دوژمنەکانی مرۆڤ کێن؟ ١١٤
پ ١٤: ئایا تەوبەکردن چییە؟... ١١٥
پ ١٥: ئایا مەرجەکانی تەوبەکردنی ڕاستگۆیانە چین؟.. ١١٥
پ ١٦: مانای (سەڵاواتدان لەسەر پ ێغەمبەر ﷺ) چییە؟ ١١٥
پ ١٧: مانای (سبحان الله)چییە؟.. ١١٥
پ ١٨: مانای (الحمد لله) چییە؟.. ١١٦
پ ١٩: مانای (الله أكبر)چییە؟ ١١٦
پ ٢٠: مانای (لا حول ولا قوة الا بالله) چییە؟ ١١٦
پ ٢١: مانای (أستغفر الله) چییە؟ ١١٦
کۆتایی ١١٧
پ ێڕست.. ١١٨

تعرف على الإسلام

بأكثر من 100 لغة

موسوعة القرآن الكريم
QuranEnc.com
موسوعة تراجم معاني وتفاسير القرآن الكريم

IslamHouse.com
مرجعية شاملة للتعريف بالإسلام بلغات العالم

موسوعة الأحاديث النبوية
HadeethEnc.com
موسوعة ترجمات الأحاديث النبوية وشروحها

بيان الإسلام
byenah.com
بوابة مبسطة للتعريف بالإسلام وتعلم أحكامه

موسوعة المحتوى الإسلامي
IslamEnc.com
منتقى المحتوى الإسلامي المترجم

ما لا يسع أطفال المسلمين جهله
kids.islamenc.com
منصة ما لا يسع أطفال المسلمين جهله

جمعية الدعوة وتوعية الجاليات بالربوة

جمعية خدمة المحتوى الإسلامي باللغات

Ku215

978-603-8412-92-3